

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

Eurydice
Eiropas izglītības informācijas tīkls

Šo pētījumu izdevusi Eurydice Eiropas nodaļa ar Eiropas Komisijas (Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāta) finansiālu atbalstu.

D/2004/4008/14

ISBN 2-87116-376-6

Pētījums ir pieejams arī internetā (<http://www.eurydice.org>).

Teksta sagatavošana pabeigta 2004. gada jūnijā.

© Eurydice, 2004.

Pieļaujama šī pētījuma teksta daļēja pārpublicēšana nekomerciālos nolūkos, pirms teksta fragmenta sniedzot precīzu atsauci par tās izdevēju - "Eurydice, Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkls", kā arī norādot pētījuma publicēšanas datumu.

Lūgums par pētījuma pilna teksta pārpublicēšanas atļauju adresējams Eiropas nodaļai.

Vāka noformējumā izmantotā fotogrāfija: © Reporters, Brisele, Beļģija

"Kā tiek īstenota skolēnu-imigrantu integrācija izglītības sistēmās?" Pētījuma "Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās" uzdevums ir atbildēt uz šo jautājumu, sniedzot politikas veidotājiem ieskatu par 30 Eiropas valstīs īstenotajiem daudzveidīgajiem pasākumiem, kuru mērķis ir atbalstīt bērnus-imigrantus izglītošanās procesā. Pētījumā ir aplūkoti uzņēmējvalstu izglītības sistēmās izstrādātie un ieviestie pasākumi, ņemot vērā katras valsts demogrāfiskās situācijas īpatnības.

Imigrantu integrēšana sabiedrībā ir kļuvusi par vienu no aktuālākajiem Eiropas politikas veidotāju uzdevumiem. Daudzas Eiropas valstis dažādu iemeslu dēļ saskaras ar nepieciešamību integrēt daudzveidīgas to teritorijā dzīvojošas imigrantu grupas. Vairākām valstīm jau ir ilggadīga pieredze jautājumos, kas saistīti ar bērnu-imigrantu integrēšanu skolās. Citas valstis šo pieredzi ieguvušas tikai pēdējā laikā, jo imigrācija šajās valstīs ir pavisam jauna parādība, tāpēc tās tikai nesen uzsākušas diskusijas par to, kā pielāgot izglītības sistēmu bērnu-imigrantu vajadzībām.

Kopš 1999. gada 1. maija, kad stājās spēkā Amsterdamas vienošanās, imigrācijas politika ir kļuvusi par Eiropas Savienības kopīgās atbildības jomu. Imigrantu integrēšanas politikas mērķis ir palīdzēt nodrošināt vienlīdzību un novērst rasu vai etniskās diskriminācijas izpausmes. Arī mobilitāte un informācijas apmaiņa ir neatņemami "detalizētas Eiropas izglītības un apmācības sistēmas mērķu izpildes izvērtēšanas programmas" aspekti (kas oficiāli apstiprināti 2002. gadā no 15.-16. martam Barselonā notikušajā Eiropas valstu un valdību vadītāju sanāksmē), tomēr jebkurā gadījumā svarīgākais ir jautājums - kā izglītības sistēmas risina bērnu-imigrantu integrācijas problēmas.

Šajā pētījumā raksturots imigrācijas process dažādās valstīs, ņemot vērā katras valsts atšķirīgos ekonomiskos, sociālos, vēsturiskos un politiskos apstākļus, kas nosaka atšķirīgu pieeju bērnu-imigrantu integrācijas nodrošināšanai izglītības sistēmas ietvaros.

Eurydice tiks ir galvenais mehānisms, kas nodrošina informāciju par Eiropas valstu izglītības sistēmām un to attīstību. Mūsu mērķis, strādājot pie šī pētījuma, bija sniegt pārskatu par bērnu-imigrantu integrācijas procesa praktisko realizāciju. Tā pamatā ir Eurydice tīkla nacionālo nodaļu apkopotā informācija, un mēs gribētu izteikt vislielāko pateicību šo nodaļu darbiniekiem par lielo ieguldījumu pētījuma tapšanā.

Patricija Vesto-Šlītere [*Patricia Wastiau-Schlüter*]

Eurydice Eiropas nodaļas vadītāja

PRIEKŠVārds	3
IEVADS	7
1. NODAĻA: EIROPAS SAVIENĪBAS POLITIKA BĒRNU-IMIGRANTU IZGLĪTOŠANAS JOMĀ	11
1.1. Vispārīga informācija	11
1.2. Eiropas normatīvie akti, kas reglamentē bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību	12
1.3. Vienotu mērķu noteikšana un integrācijas politikas monitoring	13
1.4. Eiropas Komisijas atbalstītās aktivitātes	14
1.5. Eiropas Padomes darbs	14
2. NODAĻA: DEMOGRĀFISKĀS TENDENCES	17
2.1. Imigrācijas tendences pēdējos 25 gados	18
2.2. Ārzemnieku izcelsmes valstis un kontinenti	20
2.3. Patvēruma meklētāju īpatsvars dažādās Eiropas valstīs	23
2.4. Par 15 gadiem jaunāku ārzemnieku īpatsvars dažādās Eiropas valstīs	25
2.5. 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu īpatsvars dažādu Eiropas valstu izglītības sistēmās	26
2.6. Saistība starp skolas atrašanās vietu un skolēnu-imigrantu īpatsvaru tajā	27
2.7. Skolēnu-imigrantu īpatsvars dažādās skolās	29
2.8. 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu īpatsvars, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas	30
3. NODAĻA: TIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU UN ATBALSTU	33
3.1. Tiesības uz bezmaksas izglītību un pienākums to apgūt	33
3.2. Skolu sniegto pakalpojumu un finansiālās palīdzības pieejamība	35

4. NODAĻA: BĒRNU-IMIGRANTU INTEGRĀCIJA SKOLĀS	37
4.1. Sākotnējie ievirzes pasākumi	37
4.2. Nepieciešamā izglītības līmeņa noteikšana	40
4.3. Integrācijas modeļi	41
4.4. Atbalsta pasākumi vairākumskolās	44
4.5. Par atbalsta pasākumu īstenošanu atbildīgais personāls	49
5. NODAĻA: IMIGRANTU KULTŪRAS ATZĪŠANA VAIRĀKUMSKOLĀS	51
5.1. Atbalsts imigrantu dzimtās valodas un izcelsmes kultūras apguvē	51
5.2. Skolas darba kārtības pielāgošana skolēnu-imigrantu vajadzībām	53
6. NODAĻA: STARPKULTŪRU PIEEJAS IZMANTOŠANA SKOLĀS	57
6.1. Mērķi	57
6.2. Starpkultūru pieejas atspoguļojums izglītības programmās	59
6.3. Vērtēšana	60
6.4. Ārpusskolas pasākumi	61
6.5. Skolotāju apmācība un atbalsta pasākumi	62
SECINĀJUMI	67
TERMINU SKAIDROJUMS	73
PIELIKUMI	77
ATTĒLU SARAKSTS	91
ATSAUCES	93
IZDEVUMA SAGATAVOTĀJI	97

Šī pētījuma uzmanības centrā ir dažādi bērnu-imigrantu integrācijas modeļi, kas tiek izmantoti Eiropas valstu izglītības sistēmās. Pētījums sastāv no sešām nodaļām. Pirmajās divās nodaļās vispārīgi raksturota Eiropas politiskā un demogrāfiskā situācija. Pārējās nodaļās detalizēti aprakstītas bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību un vairākumskolās pieejamie atbalsta pasākumi. Pētījuma noslēgumā analizēta dažādu atbalsta pasākumu saikne ar sasniedzamo mērķi.

Ievadā sniegts īss katras nodaļas satura apraksts, norādītas izmantoto terminu definīcijas un raksturota pētījuma joma. Ievada noslēgumā aprakstīta pētījuma metodoloģija un izmantotās informācijas avoti.

SATURS

1.nodaļa sākumā sniegts pārskats par integrācijas un sadarbības politiku, kas noteikta pēdējā laikā Eiropas Savienības līmenī pieņemtajās likumdošanas normās un lēmumos. Nodaļas turpinājumā analizēts arī Eiropas Padomes nozīmīgais veikums šajā jomā. Pašlaik spēkā esošo bērnu-imigrantu izglītošanu reglamentējošo Eiropas Savienības normatīvo aktu mērķis ir nodrošināt šo bērnu tiesības uz izglītību atbilstoši nosacījumiem, kas tiek piemēroti Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem. Atzinīgi vērtējams Eiropas Padomes lielais ieguldījums, nodrošinot iespēju ikvienam bērnam-imigrantam ne tikai apgūt uzņēmējvalsts valodu, bet arī savu dzimto valodu.

2.nodaļā analizētas Eiropai raksturīgās demogrāfiskās tendences. Izmantojot Eurostat datus un demogrāfiskos rādītājus par imigrāciju, dažādas pilsonības un vecuma imigrantu, kā arī patvēruma meklētāju un bēgļu īpatsvaru katras valsts iedzīvotāju kopējā skaitā, šīs nodaļas pirmajā daļā analizētas daudzveidīgas vispārējās un katrai valstij raksturīgās individuālās tendences. Otrajā daļā aplūkota tēma "Imigranti skolā". Tajā analizēti PISA 2000 (OECD) (*Programme for International Student Assessment* - Starptautiskā skolēnu vērtēšanas programma) starptautiskajā pētījumā iegūtie dati.

3.nodaļā aplūktas bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību un viņiem paredzētie atbalsta pasākumi. Lai gan tiesības uz izglītību dažviet ir atkarīgas no katra konkrētā bērna juridiskā statusa, pētījuma rezultāti tomēr liecina, ka bērniem paredzēto atbalsta pasākumu pieejamība parasti nav atkarīga no viņu statusa.

Skolēnu-imigrantu integrācijas pasākumi aplūkoti **4.nodaļā**. Nodaļas sākumā sniegts ieskats skolēnu sākotnējās uzņemšanas, ievirzes pasākumos, kā arī nepieciešamā izglītības līmeņa noteikšanas kārtībā. Nodaļas turpinājumā analizēta kārtība, kādā šie skolēni tiek integrēti vairākumizglītībā. Pētījuma gaitā iegūtie dati liecina, ka dažādās Eiropas valstīs atbalsta pasākumu īstenošanai pamatā tiek izmantoti divi modeļi - integrētais un atsevišķais. Nodaļā aplūkoti dažādi atbalsta pasākumu veidi, kā arī skolotāja loma to īstenošanā.

5.nodaļā aplūkots specifisks atbalsta pasākumu veids, kura mērķis ir nodrošināt, lai skolēni-imigranti saglabātu savas dzimtās valodas zināšanas un apzinātos savas tautas kultūras mantojuma vērtību. Reizēm skolas veic izmaiņas ierastajā darba kārtībā, lai to pielāgotu noteiktām skolēnu-imigrantu kultūras vai reliģiskajām tradīcijām. Dažādās valstīs tiek izmantoti atšķirīgi šī atbalsta nodrošināšanas veidi.

6.nodaļā analizēts, kā izglītības programmās, normatīvajos aktos un citos oficiālajos avotos veicināta starpkultūru pieejas izmantošana skolas izglītībā. Tas ir nozīmīgs skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides aspekts. Šī pieeja atšķiras no iepriekš minētajiem tikai bērniem-imigrantiem paredzētajiem atbalsta pasākumiem, jo tās mērķis ir veidot visos skolēnos vispārīgu priekšstatu par dažādām kultūrām. Vairākums Eiropas valstu izglītības sistēmas paredz šīs pieejas izmantošanu, lai gan tās forma un saturs dažādās valstīs atšķiras.

Salīdzinošo pārskatu papildina detalizēti, pēc vienota parauga sagatavoti konkrētu valstu nacionālie apskati. Katrā apskatā sniegtas imigrācijas jomā izmantoto terminu definīcijas, raksturots imigrācijas demogrāfiskais konteksts, vairākumskolu sniegtie atbalsta pasākumi bērniem-imigrantiem un viņu ģimeņu locekļiem, kā arī dažādas starpkultūru pieejas formas. Pēdējā šī izdevuma apakšnodaļa veltīta jautājumiem, kas saistīti ar vērtēšanu, pilotprojektiem, aktuālām diskusijām un plānotajām reformām. Valstu sagatavotie nacionālie apskati atrodami šim izdevumam pievienotajā CD-ROM, kā arī internetā (www.eurydice.org).

PĒTĪJUMA JOMA UN GALVENIE JAUTĀJUMI

Šī pētījuma izpratnē bērns-imigrants ir bērns no jebkuras Eiropas vai ārpus tās esošas valsts, kura vecāki vai vecvecāki ir apmetušies uzņēmējvalstī, meklē patvērumu, ir ieguvuši bēgļa statusu vai tiek uzskatīti par nelegālajiem imigrantiem. Bērni no ģimenēm, kas uzņēmējvalstī dzīvo jau divās paaudzēs, šajā pētījumā nav iekļauti.

Kādas konkrētas valsts iekšienē migrējošām personām, piemēram, čigāņiem un citām personām bez pastāvīgas dzīvesvietas, īpaši paredzētie atbalsta pasākumi šajā pētījumā aplūkoti tikai tādā gadījumā, ja personas atbilst iepriekš minētajai definīcijai. Tas attiecas arī uz etniskajām vai nacionālajām minoritātēm paredzētajiem atbalsta pasākumiem.

Atbalsta pasākumi vairākumskolās ir pasākumi, kuri izstrādāti un tiek īstenoti uzņēmējvalsts izglītības sistēmas ietvaros. Tajos nav ietverti pasākumi, kurus pēc savas iniciatīvas īsteno ārpus izglītības sistēmas esošas institūcijas, piemēram, vēstniecības, diplomātiskās misijas, nevalstiskās organizācijas, brīvprātīgie vai citas personas un iestādes.

Pētījumā ietvertā informācija attiecas uz sabiedriskā sektora vai valdības atbalstītās pirmsskolas, pamatzglītības pirmā posma un obligātās vispārējās pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības pakāpēm. Atbalsta pasākumus raksturojošo Eurydice datu (t.sk. nacionālo apskatu) pārskata gads ir 2003./2004.mācību gads. Demogrāfiskie dati attiecas uz pēdējo gadu, par kuru šādi dati bijuši pieejami. Eurostat datu pārskata gads ir 2002., PISA (OECD) 2000. gads.

Pētījumā aptvertas 30 Eurydice tīkla dalībvalstis.

METODOLOĢIJA

Pētījumā izmantotie dati iegūti no trim dažādiem avotiem: nacionālo nodaļu iesniegtie dati (sagatavoti pēc vienota parauga), Eiropas valstu integrācijas politiku raksturojošie pamatdokumenti, kā arī Eurostat un PISA 2000 (OECD) pētījuma gaitā iegūtie statistikas dati.

Lai izprastu kopīgos, visām valstīm raksturīgos aspektus, uzsākot darbu pie šī pētījuma, tika veikta Eiropas valstu integrācijas politiku raksturojošo un citu ar pētījuma tēmu saistīto dokumentu izpēte (skat. bibliogrāfiskās atsauces šī izdevuma noslēgumā).

Katras valsts nacionālās nodaļas apskats sagatavots, balstoties uz Eurydice Eiropas nodaļas izstrādātajām, saturu reglamentējošām vadlinijām un ievērojot vienotu struktūru. Vienotais formāts lasītājiem sniedz viegli salīdzināmu un vienlaikus arī katras valsts īpatnības raksturojošu informāciju.

Tā kā nacionālo nodaļu iesniegtie demogrāfiskie dati bija ļoti atšķirīgi, lai sniegtu priekšstatu par dažādām Eiropas valstīm raksturīgajām galvenajām demogrāfiskajām tendencēm, 2.nodaļā izmantoti Eurostat un PISA 2000 (OECD) dati.

Nacionālajos apskatos sniegtā informācija par galvenajiem ar bērnu-imigrantu integrāciju skolās saistītajiem jautājumiem apkopota 3., 4., 5. un 6.nodaļā ietvertajos salīdzinošajos pārskatos. Šajās nodaļās ir sniegts visaptverošs priekšstats par situāciju Eiropā šajā jomā, salīdzinot pētījuma aptverto valstu izmantotās pieejas bērnu-imigrantu integrācijai un sniedzot attiecīgus piemērus.

1. NODAĻA

EIROPAS SAVIENĪBAS POLITIKA BĒRNU-IMIGRANTU IZGLĪTOŠANAS JOMĀ

1.1. Vispārīga informācija

Eiropas Savienība ir ceļā uz vienotas patvērumu un imigrāciju reglamentējošas politikas pieņemšanu, kas kopš 1999. gada maija¹, kad stājās spēkā Amsterdamas vienošanās, kļuvusi par tās kopīgās atbildības jomu. Šīs politikas galvenais mērķis ir nodrošināt dažādās valstīs spēkā esošo nosacījumu, kas reglamentē kārtību, kādā imigranti un patvēruma meklētāji ir tiesīgi šķērsot Eiropas Savienības dalībvalstu robežu un uzturēties Eiropas Savienības teritorijā, pilnīgu savietojamību. Šī pētījuma uzmanības centrā esošos skolu nodrošinātos pasākumus bērniem-imigrantiem var uzskatīt par daļu no minētās "integrācijas" politikas. Integrācijas politikas mērķa grupas ir trešo valstu pilsoņi, kas emigrējuši dažādu iemeslu dēļ, piemēram, ekonomiski motīvi, vēlme apvienoties ar ģimeni, patvēruma meklēšana, došanās bēgļu gaitās utt.

Jaunie Eiropas Savienības pienākumi imigrācijas politikas jomā skatāmi 2000. gada martā Lisabonā notikušajā Eiropas Savienības valstu un vadītāju sanāksmē pieņemto noslēguma dokumentu kontekstā. Šis tikšanās laikā Eiropas Savienība izvirzīja mērķi turpmāko desmit gadu laikā "kļūt par konkurētspējīgāko un dinamiskāko, uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas spēj nodrošināt ilgpējīgu ekonomisko izaugsmi, lielāku skaitu labāku darba vietu, kā arī lielāku iedzīvotāju sociālo vienlīdzību"². Tādējādi likumdošanas normām atbilstoša imigrantu integrācija kļuvusi par nozīmīgu pašlaik izstrādājamās Eiropas Savienības politikas sastāvdaļu. Izglītības sistēma ir viena no jomām, kurā iespējama integrācijas politikas īstenošana.

Eiropas politiku attiecībā uz trešo valstu pilsoņu integrāciju būtiski ietekmēja 1999. gada 15.-16.oktobrī Tamperē notikušās Eiropas Padomes sanāksmes noslēguma dokumenti. Tajos skaidri formulēta nepieciešamība pielīdzināt to trešo valstu pilsoņu juridisko statusu, kuri legāli dzīvo kādā Eiropas Savienības dalībvalstī (laika perioda ilgums vēl jānosaka) un kuriem ir piešķirta ilgtermiņa atļauja uzturēties Eiropas Savienības teritorijā, attiecīgās valsts pilsoņu statusam, tai skaitā arī attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību. Šādas pieejas nepieciešamība atkārtoti tika uzsvēta Eiropas Padomes sanāksmes laikā Seviljā (2002. gada 21.-22.jūnijā). 2003. gada 19.-20.jūnijā Solonikos notikušās Eiropas Padomes sanāksmes laikā tika uzsvērts, ka Eiropas Savienības politikā trešo valstu pilsoņu integrācijas jomā ietverami tādi aspekti kā izglītība un valodu apmācība. Legālo imigrantu integrācija kā prioritāte atkārtoti tika akcentēta Eiropas Padomes sanāksmes laikā Briselē 2003. gada 16.-17.oktobrī.

Eiropas valstu apņemšanās izveidot Eiropā legāli dzīvojošo imigrantu (un viņu bērnu) integrācijas politiku ietver arī apņemšanos nodrošināt šiem bērniem tādas pašas tiesības uz izglītību kā bērniem-Eiropas Savienības pilsoņiem. Dažādu Eiropas Padomju sanāksmju ietvaros šajā jomā panāktās vienošanās apkopotas 1.pielikuma 1.1.attēlā.

(¹) Skat. 61. un 63.pantu. Dānija nepiedalās šajos pantos noteikto pasākumu īstenošanā. Saskaņā ar 3.panta nosacījumiem, Īrija un Apvienotā Karaliste var rīkoties pēc saviem ieskatiem.

(²) Prezidentūras noslēguma dokuments. Eiropas Padomes sanāksme Lisabonā, 2000. gada 23.-24.marts.

1.2. Eiropas normatīvie akti, kas reglamentē bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību

Eiropas Padomes 1977. gada 25.jūlija direktīva ir pirmais strādnieku-migrantu bērnu izglītības jomā pieņemtais Eiropas Kopienas likumdošanas akts. Tas attiecas tikai uz to personu bērniem, kas imigrējušas no Eiropas Savienības dalībvalstīm un paredz šo bērnu īpašajām vajadzībām pielāgotas izglītības nodrošināšanu, kā arī iespēju apgūt dzimto valodu un kultūru. Prasība ievērot šīs direktīvas normas bijusi īpaši nozīmīga valstīm, kuras pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gada maijā, jo vairākos gadījumos tā ietekmējusi šo valstu nacionālo politiku bērnu-imigrantu izglītības jomā.

Pēdējā laikā pieņemto Eiropas Savienības direktīvu (skat. 1.pielikuma 1.1.attēlu) izpratnē bērni-imigranti ir nepilngadīgi trešo valstu pilsoņi, neatkarīgi no tā, vai tos pavada kāds pieaugušais. Šiem bērniem ir noteiktas tiesības uz izglītību, kas atkarīgas no viņu juridiskā statusa. Lai Padomes direktīvās noteiktās tiesības stātos spēkā pilnā apjomā, tās vispirms ir ietveramas dalībvalstu likumdošanas normās.

Kopš 2003. gada novembra atbilstoši Eiropas likumdošanas normām **nepilngadīgajiem, kuru vecāki ir trešo valstu pilsoņi ar ilgtermiņa rezidenta statusu**³, izglītības jomā ir tādas pašas tiesības kā Eiropas Savienības valstu pilsoņiem. Minētais attiecas arī uz tiesībām saņemt mācību stipendijas⁴. Tomēr dalībvalstīm ir tiesības ierobežot šī vienlīdzības principa piemērošanu, pirms mācību uzsākšanas pieprasot atbilstoša līmeņa valodas zināšanu apliecinājumu.

Kopš 2003. gada janvāra **nepilngadīgajiem, kuri ir patvēruma meklētāju bērni vai paši ir patvēruma meklētāji**, ir iespēja iegūt izglītību, ievērojot nosacījumus, kuri līdzīgi uzņēmējvalsts pilsoņiem piemērotajiem nosacījumiem⁵. Šādu izglītības iegūšanas iespēju var piedāvāt uzturēšanās centros. Izglītošanās procesa uzsākšanu nevar atlikt ilgāk par trim mēnešiem kopš nepilngadīgais vai viens no tā radniekiem iesniedzis pieteikumu patvēruma piešķiršanai, tomēr to var tikt atlikt uz gadu tajos gadījumos, kad tiek sniegta kāda speciālā apmācība, kuras mērķis ir atvieglot mācību uzsākšanu. Ja mācību uzsākšana nav iespējama konkrētā nepilngadīgā personisko apstākļu dēļ, dalībvalsts ir tiesīga piedāvāt citas izglītības iegūšanas iespējas.

Bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību, kuri Eiropas Savienības teritorijā atrodas nelegāli, Eiropas likumdošanas normas nereglamentē.

Direktīvu 2000/43/EC var attiecināt uz visu imigrantu bērnu izglītību, taču tā neparedz atšķirīgu attieksmi tautības dēļ, kā arī diskrimināciju trešo valstu pilsoņu uzturēšanās statusa dēļ. Tā aizliedz jebkādu bērnu-imigrantu diskrimināciju jebkurā jomā (tai skaitā izglītībā) viņu rases vai etniskās izcelsmes dēļ (skat. 3. pantu). Tajā pašā direktīvā noteiktas bērnu-imigrantu vai bērnu, kas cēlušies no imigrantiem, tiesības iesniegt sūdzību gadījumā, ja viņiem piemērotas nelabvēlīgākas prasības kā attiecīgās valsts pilsoņiem (tieša diskriminācija), vai, ja šķietami neitrāla attieksme, piemērotie kritēriji vai rīcība viņiem radītu nelabvēlīgākus apstākļus (netieša diskriminācija).

(³) Šāds statuss tiek iegūts pēc nepārtrauktas piecu gadu legālas uzturēšanās dalībvalstī, izņemot noteiktas situācijas, kad attiecīgās personas pašas spēj sevi finansiāli nodrošināt. Tuvāku informāciju skat. Direktīvas 2003/109/EC 4. un 5.pantā.

(⁴) Skat. Direktīvas 2003/109/EC 11.pantu. Dānija, Īrija un Apvienotā Karaliste nepiedalās šīs direktīvas pieņemšanā.

(⁵) Skat. Direktīvas 2003/9/EC 11.pantu. Dānija, Īrija un Apvienotā Karaliste nepiedalās šīs direktīvas pieņemšanā.

Apkopojot iepriekš teikto, jāsecina, ka pašlaik izglītības jomā spēkā esošā Eiropas Savienības likumdošana bērniem-trešo valstu pilsoņiem, kuriem piešķirts legāls statuss vai kuri attiecīgajā valstī nodzīvojuši noteiktu minimālo laika posmu, paredz tiesības iegūt izglītību atbilstoši tiem pašiem nosacījumiem, kuri tiek piemēroti šo valstu pilsoņiem, ņemot vērā noteiktus iespējamus izņēmumus (skat. iepriekš minēto). Eiropas Savienības normatīvajos aktos nav ietvertas bērnu-imigrantu, kas ir trešo valstu pilsoņi un Eiropas Savienības teritorijā uzturas nelegāli, tiesības uz izglītību reglamentējošas normas, kā arī nav noteikti konkrēti pasākumi šo bērnu-imigrantu atbalstam.

1.3. Vienotu mērķu noteikšana un integrācijas politikas monitorings

Viens no vispārējiem 2000. gada Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāju sanāksmē Lisabonā izvirzītajiem mērķiem - uzlabot aktīvo pilsonību, nodrošināt vienlīdzīgas iespējas un sociālo vienlīdzību - attiecas arī uz imigrantu un to bērnu iespējām iegūt izglītību un izmantot dažādas apmācības iespējas.

No tiem mērķiem, kuru izpilde Eiropas līmenī līdz 2010. gadam noteikta 2003. gada 5.maija Izglītības, jaunatnes lietu un kultūras padomes sanāksmes laikā, trīs mērķi būtiski skar tieši imigrantu intereses integrācijas un nodarbinātības veicināšanas jomā, nosakot, ka Eiropas Savienībā dzīvojošo:

- jauniešu vidējais skaits, kuri nepabeidz skolu, nedrīkst pārsniegt 10%;
- vismaz 85% jauniešu, kuri sasnieguši 22 gadu vecumu, ir jāiegūst vidējā izglītība;
- lasīt un rakstīt prasmi pietiekamā līmenī neapguvušo jauniešu skaitam jāsamazinās par vismaz 20% (salīdzinot ar 2000. gada rādītājiem).

Nav šaubu, ka specifiskas grūtības (parasti - lingvistiska rakstura), ar kurām bērniem-imigrantiem iespējams saskarties izglītošanās procesā, vispirms var radīt lasīt un rakstīt prasmes problēmas, kas vēlāk var izraisīt skolas pamešanu. Tādēļ trim iepriekš aprakstītajiem mērķiem vajadzētu stimulēt dalībvalstis vēlt vairāk uzmanības tiem skolēniem, kuriem ir grūtības ar mācību vielas apguvi, un īpaši bērniem-imigrantiem.

Eiropas Komisijas rīcībā ir vairāki dalībvalstu normatīvie dokumenti, kuros noteikta imigrantu integrācijas politikas uzraudzība vairākos veidos. Saskaņā ar Solonikos notikušās Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāju sanāksmes galīgajiem lēmumiem, Komisija īsteno sadarbību un dalībvalstu informācijas apmaiņu par trešo valstu pilsoņu integrāciju ar valstu kontaktpersonu grupu starpniecību. Par prioritātēm šajā jomā noteiktas sākotnējās ievirzes programmas valstī nesen imigrējušām personām, imigrantiem paredzētās valodu apmācības programmas un viņu līdzdalība pilsoniskajā, kultūras un politiskajā dzīvē. Šie pasākumi palīdz ievākt plašu datu klāstu par migrācijas procesiem Eiropas Savienības teritorijā, kā arī imigrācijas un integrācijas jomā īstenotajām politikām un praksi. 2003. gadā Komisija nolēma ik gadu sagatavot ziņojumu par Eiropas valstu politikām imigrācijas un integrācijas jomā.

Arī 1998. gadā darbību uzsākušais Eiropas Rasisma un ksenofobijas monitoringa centrs⁶ 2003. un 2004. gadā galvenokārt koncentrēja savu darbību tieši uz imigrantu diskriminācijas uzraudzību nodarbinātības un izglītības jomā.

⁽⁶⁾ Saskaņā ar Padomes 1997. gada 2.jūnija noteikumiem (EC) Nr. 1035/97.

1.4. Eiropas Komisijas atbalstītās aktivitātes

1997. gadā, kas tika pasludināts par "Eiropas gadu pret rasismu, ksenofobiju un antisemitismu", Izglītības, apmācības un jaunatnes lietu ģenerāldirektorāts atbalstīja dažādas dalībvalstu izstrādātās programmas, kuru galvenais mērķis bija cīņa pret rasismu. Šādas programmas ne vienmēr ir vērstas konkrēti uz bērnu-imigrantu tiesību aizsardzību, tās var būt orientētas uz visiem skolēniem, lai palīdzētu tiem apgūt daudz kultūru sabiedrības dzīvē nepieciešamās iemaņas.

Piemēram, pēc **Grieķijas** speciālistu ierosmes īstenota projekta ietvaros pamatizglītības pirmā posma skolotāji un skolēni vecumā no 9 līdz 12 gadiem izmantoja mācību materiālu komplektu, kura pamatā bija ideja par to, ka visi pasaules iedzīvotāji radušies savstarpējās krustojšanās ceļā. Citu līdzīgu projektu mērķis (piemēram, **Beļģijas franču kopienā, Spānijā un Itālijā**) bija starpkultūru izglītības veicināšana obligātās izglītības jomā, attiecīgi pielāgojot skolotāju sākotnējās profesionālās izglītības un pastāvīgās skolotāju profesionālās pilnveides apmācību saturu, izveidojot īpašu apmācības programmu pamatizglītības pirmā posma direktoriem vai iesaistot vecākus-imigrantus skolas aktivitātēs (**Dānijā, Vācijā un Zviedrijā**).

Socrates Comenius programmas ietvaros Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts turpina finansēt daudzus dalībvalstu uzsāktus projektus, kas veltīti starpkultūru izglītības jautājumiem (īpaši šīs pieejas atspoguļojumam skolotāju apmācības programmās) un cīņai pret rasisma un ksenofobijas izpausmēm skolās, piemēram, izmantojot mācību stundās atbilstošas mācību grāmatas.

1.5. Eiropas Padomes darbs

Galvenais juridiskais dokuments, uz kuru Eiropas Padome balsta savu darbību bērnu-imigrantu izglītošanās jomā, ir 1977. gada⁷ Eiropas Konvencija "Par strādnieku-migrantu juridisko statusu", kas stājās spēkā 1983. gada maijā. Tāpat kā tajā pašā gadā pieņemtā Eiropas Kopienas direktīva, minētā Konvencija reglamentē no dalībvalstīm ieradušos strādnieku-migrantu tiesības. Tā paredz šo personu bērnu tiesības iegūt izglītību atbilstoši tiem pašiem nosacījumiem, kas tiek piemēroti strādnieku-uzņēmējvalsts pilsoņu bērniem, turklāt uzņēmējvalsts pienākums ir atvieglot migrantu bērniem valsts valodas (vai vienas no tām, ja tādas ir vairākas) apguvi un nodrošināt mācību stipendiju piešķiršanu atbilstoši tiem pašiem nosacījumiem, kas tiek piemēroti uzņēmējvalsts pilsoņiem. Jāatzīmē, ka uzņēmējvalsts pienākums ir nodrošināt skolēniem-imigrantiem iespējas apgūt viņu dzimto valodu.

Laika posmā no 1983. līdz 1989. gadam Eiropas Padome⁸ pieņēma bērnu-imigrantu tiesības izglītības jomā reglamentējošu rezolūciju un trīs rekomendācijas. To īstenošana dalībvalstīm nav obligāta.

(⁷) 1977. gadā Eiropas Padomes locekles bija esošās Eiropas Savienības dalībvalstis, izņemot Čehiju, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Slovēniju, Slovākiju un Somiju. Tajā laikā dalībvalstis nebija arī Bulgārija un Rumānija. Pašlaik Eiropas Padomes locekles ir 25 Eiropas Savienības dalībvalstis, Bulgārija un Rumānija, un trīs EFTA/EEA valstis.

(⁸) 1983. gada 10.-12. maija Eiropas Izglītības ministru pastāvīgās konferences pieņemtā rezolūcija. Ministru Komitejas Rekomendācija Nr. R (84) 9 dalībvalstīm par otrās paaudzes migrantu tiesībām. Ministru Komitejas Rekomendācija Nr. R (84) 18 dalībvalstīm par skolotāju apmācību starpkultūru izpratnes veicināšanā. Ministru Komitejas Rekomendācija 1093 (1989) dalībvalstīm par bērnu-imigrantu izglītošanu.

Salīdzinājumā ar 1977. gada Konvenciju, šajos dokumentos paredzētās normas paplašina to personu loku, uz kurām tās attiecas, ietverot arī bērnus-imigrantus no valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis. Tās reglamentē to bērnu tiesības, kuri ierodas kādas Eiropas Savienības dalībvalsts teritorijā kopā ar vecākiem, un uzņēmējvalsti dzimušu imigrantu izcelsmes bērnu tiesības, kuru juridiskais statuss nav skaidri definēts.

Balstoties uz četriem minētajiem juridiskajiem dokumentiem, Eiropas Padome rekomendē darbību trijās jomās, kas saistītas ar bērnu-imigrantu integrāciju izglītības sistēmās: izglītības sistēmas pielāgošana šo bērnu īpašajām izglītības vajadzībām, bērnu-imigrantu dzimtās valodas un izcelsmes valsts kultūras mācību stundu iekļaušana vairākumskolu izglītības programmās un visiem skolēniem paredzētas starpkultūru izglītības apguves veicināšana. Pēdējos gados Eiropas Padome ir veikusi virkni pasākumu, lai stimulētu aktīvu dalībvalstu darbu minētajās jomās.

Atsauču dokumentos (skat. 1.pielikuma 1.2.attēlu) noteikts, lai pilnvērtīgi apmierinātu bērnu-imigrantu īpašās izglītības vajadzības, spēju un zināšanu vērtēšanā jāņem vērā šo bērnu kultūras īpatnības. Dokumentos uzsvērta arī nepieciešamība paredzēt īpašus pasākumus meiteņu integrācijai.

Starpkultūru izglītības pieejas veicināšanas rezultātā rodas nepieciešamība veikt izmaiņas skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides saturā, kā arī izstrādāt atbilstošus mācību materiālus.

2000. gadā Ministru Komiteja izdevusi imigrantu-ilgtermiņa legālo pastāvīgo iedzīvotāju (t.i., imigrantu, kuri valstī pastāvīgi nodzīvojuši vismaz piecus gadus) tiesības reglamentējošu rekomendāciju⁹. Šajā rekomendācijā noteikts, ka minētajām personām un uzņēmējvalsts pilsoņiem ir vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību.

⁹) Rekomendācija (2000) 15.

2. NODAĻA

DEMOGRĀFISKĀS TENDENCES

Demogrāfiskās tendences valstī nosaka pastāvīgas trīs rādītāju - dzimstības, mirstības un migrācijas neto - izmaiņas. Šīs tendences dažādās Eiropas valstīs ievērojami atšķiras. Dažās valstīs aizvien vairāk jūtama starptautiskās migrācijas ietekme.

Šīs nodaļas mērķis ir, pirmkārt, salīdzināt imigrācijas apjomu dažādās Eiropas valstīs un, otrkārt, noteikt bērnu-imigrantu īpatsvaru katras valsts skolēnu kopējā skaitā. Jāatzīmē, ka jēdziena "imigrants" definīcijas dažādās valstīs būtiski atšķiras un vienotas, konsekventi piemērotas definīcijas neesamība ievērojami apgrūtina jebkādu migrācijas tendenču statistisko salīdzināšanu¹.

Šajā pētījumā izmantoti Eurostat (Eiropas Kopienu Statistikas biroja) imigrāciju, dažādas pilsonības un vecuma imigrantu īpatsvaru dažādu valstu kopējā iedzīvotāju skaitā raksturojošie demogrāfiskie dati. Galvenais juridiskais kritērijs, kas nodrošina dažādu Eiropas Savienības dalībvalstīs dzīvojošu personu grupu identifikāciju un savstarpēju atšķiršanu, ir pilsonība. Šī kritērija piemērošanas rezultātā tiek iegūti vienīgi samērā konsekventie demogrāfiskie dati, lai gan to salīdzināmību ierobežo dažādās valstīs izmantoto definīciju un apkopotu datu avotu atšķirības.

Pirmajā analītiskajā daļā (2.1.attēls) atspoguļoti imigrantu plūsmas kritumi un kāpumi, imigrantu iedalījums pēc to pilsonības (2.2.A un 2.2.B attēls), iesniegto patvēruma piešķiršanas pieteikumu skaits (2.3. un 2.4.attēls) un par 15 gadiem jaunāku imigrantu īpatsvars šī vecuma bērnu grupā dažādās Eiropas Savienības valstīs (2.5.attēls).

Rādītāji, kas raksturo bērnu-imigrantu īpatsvaru skolēnu vidū, iegūti OECD aizbildnībā īstenotā PISA starptautiskā pētījuma² gaitā. Pētījuma ietvaros 15 gadu veci skolēni aizpildīja aptaujas anketas, lai iegūtu pētījumam nepieciešamo informāciju par dažādiem šo skolēnu skolas un ģimenes apstākļiem. Anketās nebija ietverts neviens jautājums par aptaujāto skolēnu pilsonību, tomēr tika uzdots jautājums par šo bērnu un viņu vecāku dzimšanas vietu. Šajā kontekstā par **imigrantiem** tiek uzskatīti uzņēmējvalstī vai citā valstī dzimuši 15 gadu veci skolēni, kuru abi vecāki dzimuši ārvalstīs. Par **vietējiem iedzīvotājiem**, neatkarīgi no dzimšanas vietas, tiek uzskatīti 15 gadu veci skolēni, kuriem vismaz viens no vecākiem ir dzimis uzņēmējvalstī. Tā kā salīdzinājumā iekļautā personu grupa ietver tikai 15 gadu vecus skolēnus neatkarīgi no to pilsonības, rādītāji atspoguļo daudzveidīgās situācijas, kas saistītas ar daudzskaitlīgu imigrantu vai skolēnu-imigrantu klātbūtni skolu sistēmās.

Otrajā analītiskajā daļā aplūkota saistība starp skolas atrašanās vietu un skolēnu-imigrantu īpatsvaru tajā (2.7.attēls), skolēnu-imigrantu īpatsvaru dažādās skolās (2.8.attēls) un valodu, kurā tie runā mājās, savā ģimenē (2.9.attēls).

(¹) Atbilstoši šajā pētījumā par vairākumskolu sniegto atbalstu bērniem-imigrantiem izmantotajai definīcijai par imigrantu var uzskatīt ikvienu bērnu, kurš ieradies no citas (Eiropas vai ārpus tās esošas) valsts. Šī definīcija attiecas arī uz uzņēmējvalstī esošajiem bērniem-bēgļiem, patvēruma meklētāju bērniem, bērniem-nelegālajiem imigrantiem, kā arī imigrantu izcelsmes bērniem, kuru vecāki vai vecvecāki apmetušies uz dzīvi uzņēmējvalstī, savukārt to ģimeņu bērni, kuras uzņēmējvalstī dzīvo jau divās paaudzēs, šajā pētījumā nav ietverti.

(²) PISA definīciju skat. sadaļā "Terminu skaidrojums".

2.1. Imigrācijas tendences pēdējos 25 gados

Laika posmā no 1985. līdz 2001. gadam dažādas Eiropas valstis piedzīvojušas atšķirīga apjoma imigrantu plūsmas. 2.1.attēlā, kurā atspoguļots dažādās valstīs ieceļojušo imigrantu skaits attiecībā pret iedzīvotāju kopējo skaitu pārskata periodā piecu gadu intervālos, redzams, ka atkarībā no novērotajām tendencēm, visas valstis var iedalīt trīs galvenajās grupās.

Pēdējo 20 gadu laikā četras valstis – Vācija, Kipra, Luksemburga un Islande – piedzīvojušas imigrantu plūsmu, kas vairākus gadus pēc kārtas pārsniegusi 1,5% no šo valstu iedzīvotāju kopējā skaita. Šajā periodā Luksemburga saskārusies ar daudzskaitlīgāko un ilgstošāko imigrantu plūsmu attiecībā pret tās iedzīvotāju kopējo skaitu (vairāk ka 2% ik gadu). Tā rezultātā tika novērstas šīs valsts demogrāfiskā deficīta radītās problēmas, kā arī darbaspēka trūkums, kas, savukārt, bija radies Luksemburgas stabilās ekonomiskās izaugsmes rezultātā. Imigrantu plūsma uz Islandi ir palielinājusies pēdējo sešu gadu laikā un ir mainījusies valsts struktūra imigrantu izcelsmes valstu ziņā: Ziemeļvalstu pilsoņu plūsmu daļēji aizstājuši imigranti no Austrumeiropas valstīm (Polijas un Lietuvas) un Āzijas (Filipīnām un Taizemes). Pēc lielās imigrantu plūsmas, kuru Vācija piedzīvoja uzreiz pēc apvienošanās un Austrumeiropas valstu robežu atvēršanas, kopš 1992. gada imigrantu pieplūdums attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu pastāvīgi samazinās, tomēr 2001. gadā valstī ieradušos imigrantu skaits joprojām veidoja 1% no kopējā iedzīvotāju skaita.

Otrajā valstu grupā imigrantu plūsmu raksturojošie skaitļi nav tik iespaidīgi. Šajās valstīs imigrējušo personu skaits attiecībā pret to kopējo iedzīvotāju skaitu ik gadus veido no 0,5% līdz ne vairāk kā 1,5% (Beļģija, Dānija, Francija, Īrija, Nīderlande, Austrija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste un Norvēģija). No minētajām valstīm Beļģijai, Francijai, Nīderlandei un Apvienotajai Karalistei ir ilggadēja pieredze imigrācijas jomā, kas saistīta ar šo valstu koloniālo pagātņi, industriālās attīstības īpatnībām vai abiem minētajiem aspektiem. Šīs valstis potenciālajiem imigrantiem joprojām šķiet pievilcīgas, pateicoties zināmām privilēģijām, kuras saglabājušās to bijušo koloniju iedzīvotājiem, un ģimeņu vēlmei apvienoties, kā arī iepriekšējos gados imigrējušo tautiešu izveidotajām neoficiālajām atbalsta struktūrām. Tādās valstīs kā Īrija (kopš 90. gadiem) un Norvēģija (kopš 80. gadiem) imigrācijas plūsmas pieaugums radies šo valstu ekonomiskās attīstības rezultātā.

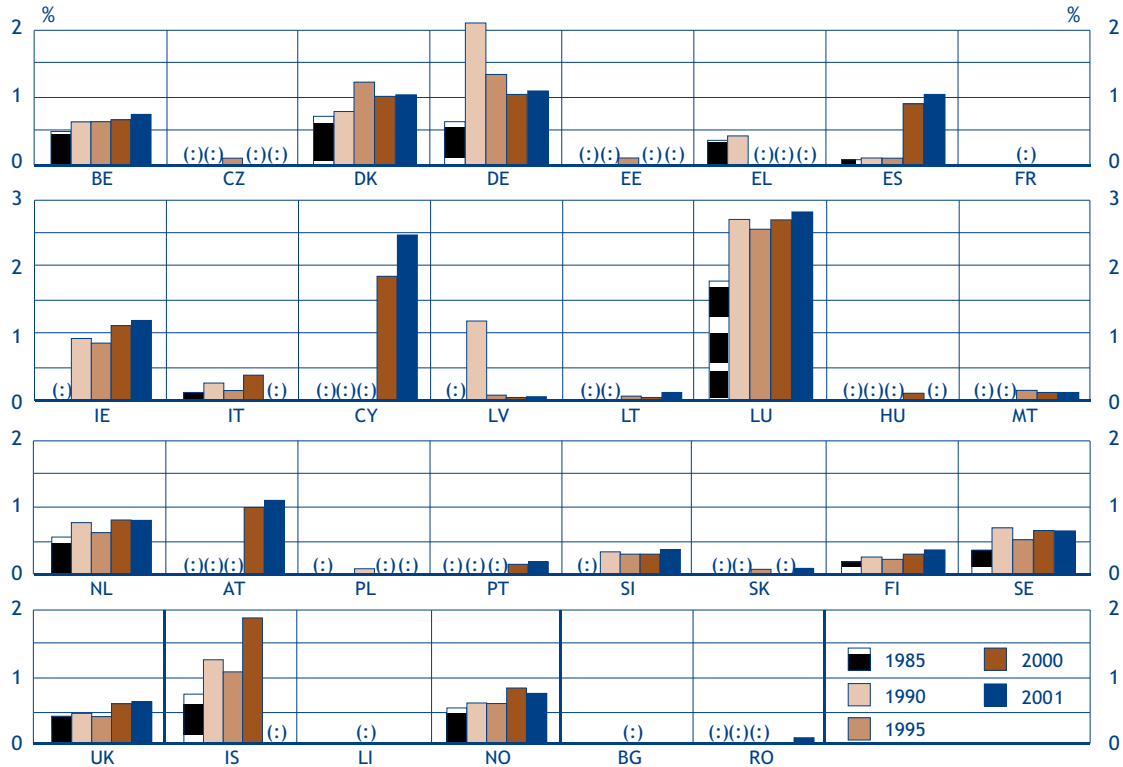
Paskaidrojums (2.1.attēls)

Šis rādītājs aprēķināts, izdalot pārskata gadā ieradušos imigrantu skaitu (X) ar kopējo valsts iedzīvotāju skaitu gada 1.janvārī (X). Detalizēti dati par katru pārskata periodu pieejami Eurostat 2002. gada publikācijai pievienotajā CD-ROM.

Imigranti ir gan no ārvalstīm ieradušies nepilsoņi, gan pilsoņi, kuri atgriezušies no ārvalstīm un noteiktu laika posmu vēlas uzturēties attiecīgajā valstī. Šī laika posma svārstīgo ilgumu, piemēram, no viena mēneša, holandiešiem atgriežoties Nīderlandē, līdz pat 12 mēnešiem jebkurai personai, kura ieradusies Apvienotajā Karalistē, nosaka katras valsts attiecīgās varas iestādes.

Rādītājs "Iedzīvotāju skaits 1.janvārī" atspoguļo kopējo attiecīgās teritorijas iedzīvotāju skaitu kalendārā gada 1.janvārī (vai noteiktos gadījumos iepriekšējā gada 31.decembrī). Šis iedzīvotāju skaits tiek noteikts, vai nu izmantojot pēdējā iedzīvotāju skaitīšanā iegūtos datus, kas koriģēti, ņemot vērā iedzīvotāju skaita pieaugumu kopš šīs skaitīšanas, vai iedzīvotāju reģistra datus.

2.1.ATTĒLS: GADA LAIKĀ IMIGRĒJUŠO PERSONU SKAITS (%) ATTIECĪBĀ PRET IEDZĪVOTĀJU KOPĒJO SKAITU, 1985. - 2001. gadS

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	RO
1985	0,5	(:)	0,7	0,7	(:)	0,3	0,1	(:)	(:)	0,1	(:)	(:)	(:)	1,8	(:)	(:)	0,5	(:)	(:)	(:)	(:)	(:)	0,2	0,4	0,4	0,8	(:)	0,5	(:)	(:)
1990	0,6	(:)	0,8	2,1	(:)	0,4	0,1	(:)	0,9	0,3	(:)	1,2	(:)	2,7	(:)	(:)	0,8	(:)	0,0	(:)	0,4	(:)	0,3	0,7	0,5	1,2	(:)	0,6	(:)	(:)
1995	0,6	0,1	1,2	1,3	0,1	(:)	0,1	(:)	0,9	0,2	(:)	0,1	0,1	2,5	(:)	0,2	0,6	(:)	0,0	(:)	0,3	0,1	0,2	0,5	0,4	1,1	(:)	0,6	(:)	(:)
2000	0,7	(:)	1,0	1,0	(:)	(:)	0,9	(:)	1,1	0,4	1,8	0,1	0,0	2,7	0,1	0,1	0,8	1,0	(:)	0,2	0,3	(:)	0,3	0,7	0,6	1,9	(:)	0,8	(:)	0,0
2001	0,8	(:)	1,0	1,1	(:)	(:)	1,0	(:)	1,2	(:)	2,5	0,1	0,1	2,8	(:)	0,1	0,8	1,1	(:)	0,2	0,4	0,0	0,4	0,7	0,6	(:)	(:)	0,8	(:)	0,0

Avots: Eurostat, Iedzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī) un Eurostat, *European social statistics* Migrācija (2002. gads).

Papildu piezīmes

Beļģija: provizorisks dati par 2000. gada imigrācijas plūsmu.

Vācija: t.sk. kopš 1991. gada arī bijusi Vācijas Demokrātiskā Republika.

Spānija: dati par iedzīvotāju kopējo skaitu 2000. gadā balstīti uz aptuvenām aplēsēm.

Īrija: imigrācijas plūsmu raksturojošie dati attiecināmi uz gadu, kurš beidzas aprīlī. Provizorisks dati par 2000. gada imigrācijas plūsmu. Provizorisks dati par iedzīvotāju kopējo skaitu 2000. un 2001. gadā.

Luksemburģa: dati par kopējo iedzīvotāju skaitu 2000. un 2001. gadā balstīti uz aptuvenām aplēsēm. Trūkst precīzu datu par iedzīvotāju kopējo skaitu 2001. gadā.

Ungārija: provizorisks dati par iedzīvotāju kopējo skaitu 2000. gadā.

Malta: aptuvenš iedzīvotāju kopējā skaita aprēķins 2001. gadā.

Portugāle: aprēķinot imigrācijas plūsmas apjomu, ņemti vērā tikai nepilsoņi un ilgtermiņa migranti. Provizorisks dati par imigrācijas plūsmu 2000. un 2001. gadā (dati par 2001. gadu balstīti uz aptuvenām aplēsēm). Dati par iedzīvotāju kopējo skaitu 2001. gadā balstīti uz aptuvenām aplēsēm.

Apvienotā Karaliste: *International Passenger Survey* (Starptautisko pasažieru apsekojuma) imigrācijas plūsmu raksturojošie dati. Dati par imigrācijas plūsmu 2000. un 2001. gadā, kā arī iedzīvotāju kopējo skaitu 2001. gadā balstīti uz aptuvenām aplēsēm.

Ikgadējs imigrantu pieplūdums, kas nepārsniedz 0,5% no valsts iedzīvotāju kopējā skaita, galvenokārt fiksēts jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs (izņemot Kipru), kā arī Grieķijā, Itālijā un Somijā. Līdz 90. gadu beigām šāda situācija bija raksturīga arī Spānijai un Portugālei. Pētījuma pārskata periodā abās minētajās valstīs bija notikušas ievērojamas pārmaiņas no valstīm, kurām bija raksturīgs liels emigrantu skaits, tās kļuvas par uzņēmējvalstīm. Šādas izmaiņas migrācijas intensitātē skaidrojamas ar vairākiem faktoriem. Būtiskākais no tiem ir šo valstu straujā ekonomiskā izaugsme un strukturālās izmaiņas, ko veicināja šo valstu iestāšanās Eiropas Savienībā 1986. gadā. Arī Grieķija saskārās ar imigrācijas plūsmas pieaugumu laikā, kad laika posmā no 1990. līdz 1995. gadam "tika atvērtas" Austrumeiropas valstu robežas un savā etniskajā dzimtenē atgriezās liels skaits grieķu izcelsmes pilsoņu.

Austrumeiropā imigrācijas plūsmas intensitāte skaidrojama ar diviem galvenajiem faktoriem: pirmkārt, iedzīvotāju pārvietošanās, kas saistīta ar šo valstu politisko atjaunošanos, un otrkārt, šo valstu pāreja uz tirgus ekonomiku. Par nelielu imigrācijas plūsmas pieaugumu šīm valstīm jāpateicas arī pārejai uz demokrātisku iekārtu (Čehija, Ungārija, Polija, Slovākija, Bulgārija un Rumānija) vai neatkarības pasludināšanai (Igaunija, Latvija un Lietuva). Šīs pārmaiņas bieži vien veicinājušas to etnisko minoritāšu pārstāvju atgriešanos dzimtenē, kuri bija izkaisīti dažādās bijušā Austrumbloka valstīs vai bija apmetušies uz dzīvi Rietumeiropā tūlīt pēc Otrā pasaules kara. Minētajās valstīs bija vērojams bēgļu pieplūdums no Centrāleiropas un Balkāniem to konfliktu rezultātā, kas šos reģionus nopietni skāra 20. gadsimta nogalē (Dienvidslāvijas bēgļi Slovēnijā vai Moldovas Republikas Rumānijā). Neskatoties uz iepriekš teikto, tomēr jāatzīmē, ka imigrantu pieplūdums šajās valstīs attiecībā pret iedzīvotāju kopējo skaitu bijis visai niecīgs.

Nelielo imigrantu skaitu Maltā (mazāk kā 0,2% gadā no iedzīvotāju kopējā skaita laika posmā no 1985. līdz 2001. gadam) daļēji varētu izskaidrot ar šīs salas nelielo teritoriju.

2.2. Ārzemnieku izcelsmes valstis un kontinenti

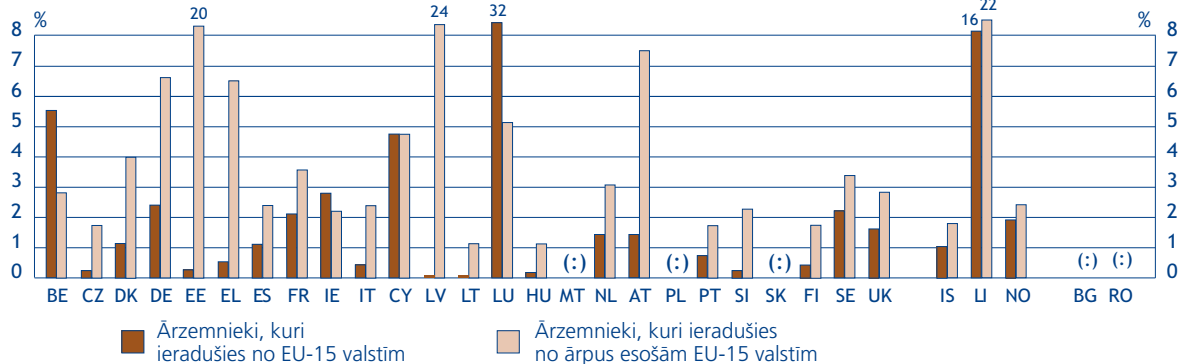
Dati zem 2.2.A attēla sniegtajā tabulā liecina, ka 2002. gada 1.janvārī lielākajā daļā valstu fiksētais ārzemnieku skaits veidoja 2,5 % no kopējā attiecīgās valsts iedzīvotāju skaita. Šāda situācija raksturīga Beļģijai, Dānijai, Vācijai, Grieķijai, Spānijai, Francijai, Īrijai, Itālijai, Kiprai, Nīderlandei, Austrijai, Zviedrijai, Apvienotajai Karalistei, Islandei un Norvēģijai. Citās valstīs situācija ievērojami atšķiras. Igaunijā un Latvijā 20% no kopējā iedzīvotāju skaita ir ārzemnieki - šāda situācija skaidrojama ar krievu izcelsmes minoritātes iedzīvotāju lielo skaitu (no kuriem daudzi nav Igaunijas vai Latvijas pilsoņi). Arī Luksemburgā un Lihtenšteinā 20% no kopējā iedzīvotāju skaita ir ārzemnieki, savukārt Ungārijā, Lietuvā, Portugālē, Slovēnijā un Somijā ārzemnieku īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā nepārsniedz 2,5%.

Ņemot vērā ārzemnieku relatīvi lielo skaitu dažādās valstīs, nepieciešams precīzi identificēt to izcelsmes valstis un kontinentus. Tiek izmantotas divas pieejas, lai, no vienas puses, noteiktu to nepilsoņu skaitu, kuri ir EU-15 valstu pilsoņi, un no citām valstīm ieradušos nepilsoņu skaitu (2.2.A attēls), un, no otras puses, ārzemnieku īpatsvaru kopējā iedzīvotāju skaitā atkarībā no to izcelsmes kontinenta (2.2.B attēls). Tā kā pilnībā vienoti brīvas personu kustības principi visām 25 Eiropas Savienības dalībvalstīm vēl nav noteikti, abi minētie rādītāji raksturo Eiropas Savienību laikā, kad tās sastāvā bija 15 valstis.

Aplūkojot šīs diagrammas, jāsecina, ka dažādās valstīs (par kurām ir pieejami dati) dzīvojošo ārzemnieku izcelsmes valstis ir atšķirīgas. Kā liecina 2.2.A attēls, visās valstīs, izņemot Beļģiju, Īriju un Luksemburgu, trešo valstu (t.i., to valstu, kuras nav no 15 valstīm sastāvošās Eiropas Savienības locekles) pilsoņu īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā ir lielāks nekā

no 15 valstīm sastāvošās Eiropas Savienības valstu pilsoņu īpatsvars. 2.2.B attēlā atspoguļotais imigrantu iedalījums atkarībā no viņu izcelsmes kontinenta, savukārt, nepārprotami liecina, ka Kiprā, Nīderlandē, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē, Islandē un Norvēģijā visvairāk imigrantu ieradušies tieši no EU-15 valstīm.

2.2.A ATTĒLS: ĀRZEMNIEKU, KAS IR VIENAS NO EU-15 DALĪBVALSTĪM PILSOŅI, ĪPATSVARŠ UN ĀRZEMNIEKU, KURI IERADUŠIES NO ĀRPUS EU-15 ESOŠĀM VALSTĪM, ĪPATSVARŠ DAŽĀDU VALSTU IEDZĪVOTĀJU KOPĒJĀ SKAITĀ, 2002. gada 1.JANVĀRIS

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	RO
■	5,5	0,1	1,0	2,3	0,1	0,4	1,0	2,0	2,7	0,3	4,7	0,0	0,0	31,8	0,1	(:)	1,3	1,3	(:)	0,6	0,1	(:)	0,3	2,1	1,5	0,9	16,1	1,8	(:)	(:)
□	2,7	1,6	3,9	6,6	19,9	6,5	2,3	3,5	2,1	2,3	4,7	23,7	1,0	5,1	1,0	(:)	3,0	7,5	(:)	1,6	2,2	(:)	1,6	3,3	2,7	1,7	21,5	2,3	(:)	(:)
Total	8,2	1,7	5,0	8,9	20,0	6,9	3,3	5,6	4,8	2,5	9,4	23,7	1,0	36,9	1,1	(:)	4,3	8,9	(:)	2,2	2,3	(:)	1,9	5,3	4,2	2,6	37,6	4,1	(:)	(:)

Avots: Eurostat, Iedzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī) un Eurostat, *European social statistics* Migrācija (2002. gads).

Papildu piezīmes

Čehija, Itālija, Luksemburga, Lietuva un Austrija: 2001. gada dati.

Igaunija un Islande: 2000. gada dati.

Grieķija: 2001. gada provizorisks dati.

Francija: 1999. gada tautas skaitīšanas dati.

Irīja un Ungārija: provizorisks dati.

Itālija, Luksemburga un Austrija: 2001. gada dati.

Latvija: kategorijā "Ārzemnieki, kuri ieradušies no ārpus EU-15 esošām valstīm" ietverti bijušie bijušās PSRS pilsoņi, kam Latvijā ir nepilsoņa statuss.

Apvienotā Karaliste: 2000. gads (provizorisks aplēses).

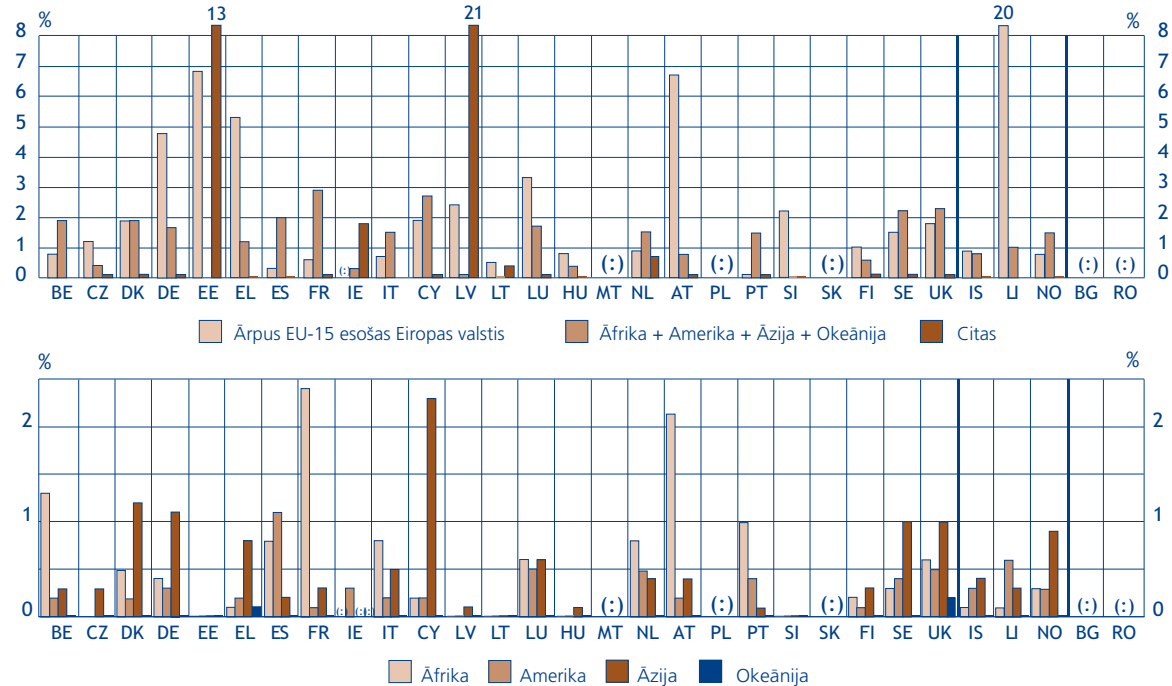
Lihtenšteina: 1997. gada dati.

Paskaidrojums

Šis rādītājs iegūts, izdalot, pirmkārt, ārzemnieku-vienas EU-15 dalībvalsts pilsoņu skaitu ar kopējo iedzīvotāju skaitu 2002. gada 1.janvārī un, otrkārt, izdalot to ārzemnieku, kuri nav kādas EU-15 dalībvalsts pilsoņi, skaitu ar kopējo iedzīvotāju skaitu 2002. gada 1.janvārī.

Kā redzams 2.2.B attēlā, Eiropas Savienībā dzīvojošie ārzemnieki ieradušies no dažādiem kontinentiem, tomēr lielākajai daļai izcelsmes vieta ir Eiropa. Lai gan iespējami arī izņēmumi. Piemēram, vairums Francijā, Itālijā un Portugālē dzīvojošo imigrantu ir no Āfrikas, savukārt Spānijā aizvien straujāk pieaug dažādu Amerikas kontinenta valstu pilsoņu skaits. Šāda situācija galvenokārt skaidrojama ar faktu, ka Āfrikas un Amerikas kontinentu daļas agrāk bijušas šo uzņēmējvalstu kolonijas.

2.2.B ATTĒLS: ĀRZEMNIEKU-ĀRPUS EU-15 ESOŠU VALSTU PILSOŅU ĪPATSVARS DAŽĀDU VALSTU KOPEJĀ IEDZĪVOTĀJU SKAITĀ ATKARĪBĀ NO TO IZCELSMES KONTINENTA, 2002. gadā 1.JANVĀRIS

%	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	RO
(1)	0,83	1,20	1,95	4,81	6,79	5,28	0,28	0,62	(:)	0,75	1,89	2,36	0,53	3,30	0,84	(:)	0,86	6,67	(:)	0,05	2,16	(:)	0,98	1,53	0,36	0,89	20,45	0,78	(:)	(:)
Āfrika	1,32	0,02	0,48	0,37	0,00	0,14	0,77	2,43	(:)	0,80	0,19	0,00	0,00	0,61	0,01	(:)	0,82	0,18	(:)	1,04	0,00	(:)	0,16	0,27	0,64	0,07	0,06	0,32	(:)	(:)
Amerika	0,23	0,04	0,20	0,27	0,01	0,25	1,08	0,14	0,28	0,24	0,18	0,02	0,01	0,50	0,03	(:)	0,24	0,15	(:)	0,38	0,01	(:)	0,08	0,35	0,48	0,30	0,57	0,32	(:)	(:)
Āzija	0,31	0,34	1,19	1,06	0,02	0,76	0,19	0,35	(:)	0,47	2,33	0,06	0,03	0,59	0,14	(:)	0,39	0,45	(:)	0,09	0,02	(:)	0,31	1,01	0,99	0,40	0,32	0,88	(:)	(:)
Okeānija	0,01	0,00	0,02	0,01	0,00	0,08	0,00	0,01	(:)	0,01	0,04	0,00	0,00	0,02	0,00	(:)	0,03	0,01	(:)	0,01	0,00	(:)	0,01	0,03	0,18	0,02	0,02	0,02	(:)	(:)
Citas	0,03	0,00	0,10	0,09	13,10	0,00	0,00	0,00	1,83	0,00	0,10	21,25	0,42	0,12	0,00	(:)	0,66	0,07	(:)	0,00	0,00	(:)	0,03	0,09	0,07	0,00	0,00	0,01	(:)	(:)

(1) Ārpus EU-15 esošas Eiropas valstis

Avots: Eurostat, Iedzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī) un Eurostat, *European social statistics* Migrācija (2002. gads).

Papildu piezīmes

Čehija, Itālija, Luksemburga, Lietuva un Austrija: 2001. gada dati.

Igaunija un Latvija: 2000. gada dati. Kategorijā "Citas" galvenokārt ietverti kādreizējie bijušās PSRS pilsoņi, kuri nav ieguvuši jaunu, kādas citas valsts pilsonību.

Grieķija: 2001. gada provizorisks dati.

Francija: 1999. gada tautas skaitīšanas dati.

Īrija un Ungārija: provizorisks dati.

Apvienotā Karaliste: 2000. gads (provizorisks aplēses).

Islande: 2000. gada dati.

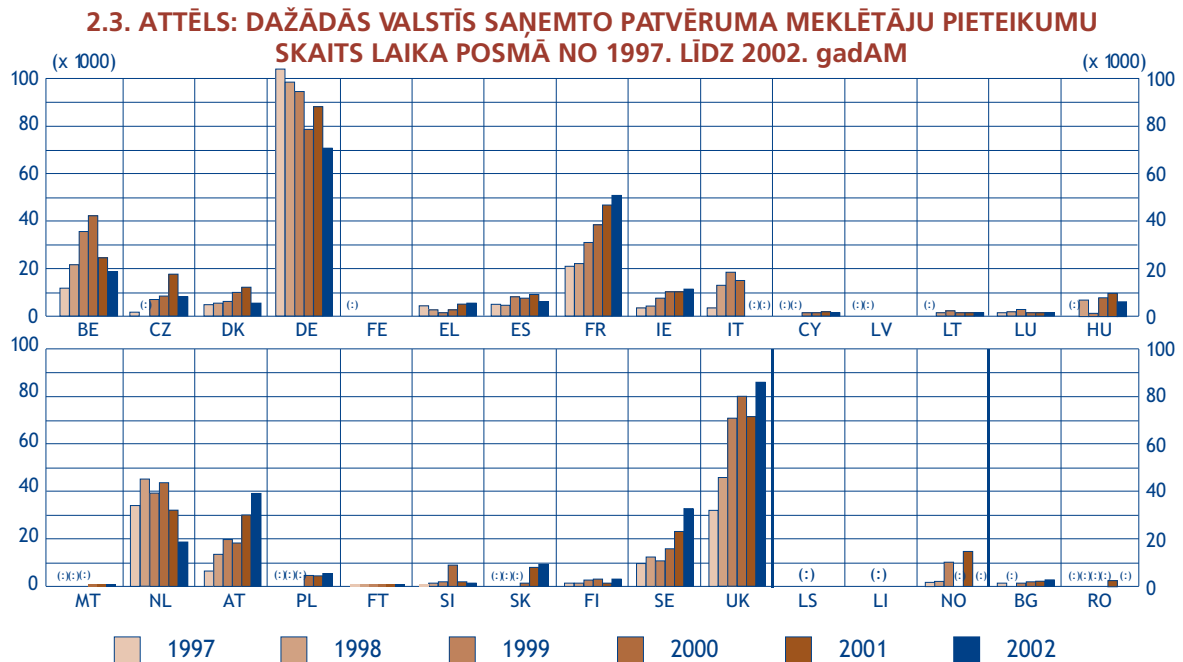
Paskaidrojums

Kategorijā "Ārpus EU-15 esošas Eiropas valstis" ietilpst jauno, 2004. gada 1.maijā Eiropas Savienībai pievienojušos dalībvalstu (Čehijas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Ungārijas, Maltas, Polijas, Slovēnijas un Slovākijas); kandidātvalstu (Bulgārijas, Rumānijas un Turcijas); EFTA valstu (Islandes, Lihtenšteinas, Norvēģijas un Šveices); kā arī Andoras, Albānijas, Baltkrievijas, Bosnijas-Hercegovinas, Horvātijas, Moldovas, Monako, bijušās Dienvidslāvijas Republikas, Maķedonijas, Krievijas Federācijas, Sanmarīno, Ukrainas, Vatikāna un Dienvidslāvijas Federatīvās Republikas pilsoņi.

Kategorijā "Citi" ietverti bezpavalstnieki, nezināmas personas un Lielbritānijas aizjūras pilsoņi.

2.3. Patvēruma meklētāju īpatsvars dažādās Eiropas valstīs

Patvēruma meklētāji izvēlas Eiropas valstis tāpēc, ka piesaista šo valstu politiskā stabilitāte un demokrātiskā iekārta, kas ietver arī šo valstu apņemšanos ievērot cilvēktiesības. 2.3.attēlā atspoguļotas izmaiņas dažādu valstu saņemto patvēruma pieprasījumu skaitā laika posmā no 1997. līdz 2002. gadam. Kā liecina attēls, lielāko daļu šādu pieteikumu saņem noteiktas Eiropas Savienības dalībvalstis.

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	RO
1997	11,8	2,1	5,1	104,4	(:)	4,4	5,0	21,4	3,9	1,9	(:)	(:)	(:)	0,4	(:)	(:)	34,4	6,7	(:)	0,3	0,1	(:)	1,0	9,7	32,5	(:)	(:)	1,8	0,4	(:)
1998	22,0	(:)	5,7	98,6	0,0	3,0	4,9	22,4	4,6	13,1	(:)	(:)	0,2	1,7	7,1	(:)	45,2	13,8	(:)	0,4	0,3	(:)	1,3	12,8	46,0	(:)	(:)	2,3	(:)	(:)
1999	35,8	7,4	6,5	94,8	0,0	1,5	8,4	30,9	7,7	18,5	0,8	0,0	0,1	2,9	1,1	(:)	39,3	20,1	(:)	0,3	0,7	(:)	3,1	11,2	71,2	(:)	0,1	10,2	1,3	(:)
2000	42,7	8,8	10,3	78,6	0,0	3,1	7,9	38,7	1,4	15,2	0,7	0,0	0,3	0,6	7,8	0,2	43,9	18,3	4,7	0,2	9,2	1,6	3,2	16,3	80,3	(:)	(:)	(:)	1,8	(:)
2001	24,5	18,1	12,5	88,3	0,0	5,5	9,5	47,3	10,3	(:)	1,6	0,0	0,4	0,7	9,6	0,2	32,6	30,1	4,5	0,2	1,5	8,2	1,7	23,5	71,4	(:)	(:)	14,8	2,4	2,4
2002	18,8	8,5	5,9	71,1	0,0	5,7	6,3	51,1	11,6	(:)	1,0	0,0	0,4	1,0	6,4	0,4	18,7	39,4	5,2	0,2	0,7	9,7	3,4	33,0	85,9	(:)	(:)	(:)	2,9	(:)

Avots: Eurostat, ledzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī).

Papildu piezīmes

Itālija: 1999. un 2000. gada provizorisks dati.

Norvēģija: 1999. gads (aptuvenas aplēses).

Paskaidrojums

Patvēruma pieprasījumu skaitu raksturojošie dati ietver visas personas, kuras iesniedz lūgumu patvēruma vai līdzīgas aizsardzības formas piešķiršanai saskaņā ar 1951. gada 28.jūlija Konvencijas "Par bēgļa statusu" (ar grozījumiem, kuri veikti, pieņemot 1967. gada 31.janvāra Ņujorkas protokolu) 1.panta nosacījumiem. Šie dati tiek fiksēti par katru personu, tai ierodoties lidostā vai šķērsojot sauszemes robežu, vai personai jau atrodoties valsts iekšienē, un neatkarīgi no tā, vai attiecīgā persona valstī ieradies legāli (tūrists), vai nelegāli.

Lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu individuālie pieteikumi tiek reģistrēti, taču ir arī valstis, kurās tie tiek reģistrēti tikai noteiktos gadījumos. Kopējā valsts saņemto pieteikumu skaitā var būt ietverti arī atkārtoti saņemtie pieteikumi, tāpēc pilnībā salīdzināt dažādu valstu situāciju šajā jomā nav iespējams, jo valstis ir atšķirīgas datu ievākšanas metodes.

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

Vācija un Apvienotā Karaliste ir tās Eiropas Savienības dalībvalstis, kuras pārskata periodā reģistrējušas vislielāko patvēruma meklētāju pieteikumu skaitu. Šīs abas valstis saņem gandrīz 40% no kopējā Eiropas Savienībā iesniegto patvēruma pieprasījumu skaita.

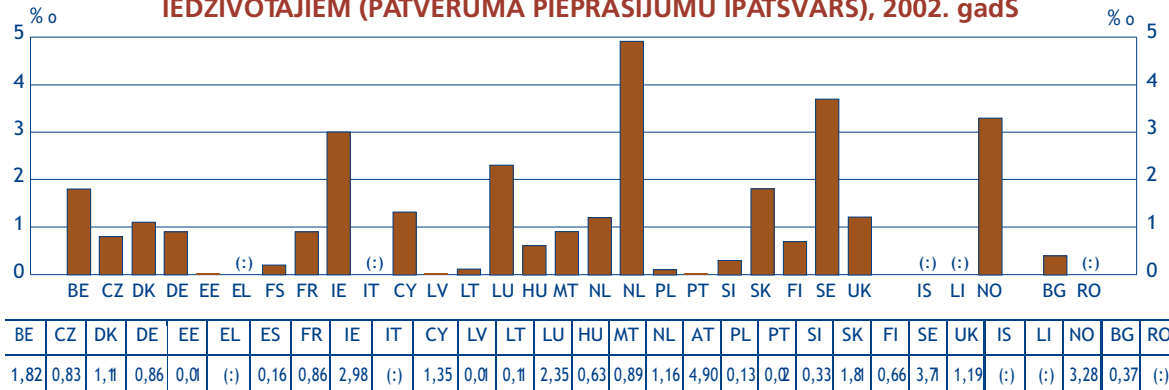
Salīdzinoši daudz pieteikumu joprojām saņem Beļģija, Francija, Nīderlande un Austrija, tomēr 2002. gadā šīs valstis reģistrēja ievērojami mazāk patvēruma meklētāju pieteikumu nekā Vācija un Apvienotā Karaliste. Kopumā sešas minētās dalībvalstis saņem aptuveni 73% no kopējā 25 Eiropas Savienības dalībvalstīs (izņemot Itāliju, par kuru dati nav pieejami) iesniegtā patvēruma meklētāju pieteikumu skaita. Visas valstis pārskata periodā ir saskārušās ar būtiskām izmaiņām saņemto patvēruma meklētāju pieteikumu skaitā. Piemēram, Vācijā un Apvienotajā Karalistē laika posmā no 1997. līdz 2002. gadam bija vērojamas pretējas tendences Vācijā pieteikumu skaits samazinājās, turpretim Apvienotajā Karalistē tika fiksēts to skaita pieaugums.

Konkrētas valsts iedzīvotāju skaits var ietekmēt reģistrēto patvēruma pieprasījumu skaitu, tādēļ kopējais saņemto pieteikumu skaits vērtējams attiecīgās valsts iedzīvotāju kopējā skaita kontekstā. 2.4.attēlā atspoguļots "patvēruma pieprasījumu īpatsvars" rādītājs, kas raksturo katrā valstī reģistrēto patvēruma meklētāju pieteikumu skaitu attiecībā pret šīs valsts iedzīvotāju kopējo skaitu.

2002. gadā Austrijā, Zviedrijā un Norvēģijā tika reģistrēts augstākais patvēruma pieprasījumu īpatsvars (vairāk kā 3%). Īrijas un Luksemburgas patvēruma pieprasījumu īpatsvars pārsniedz 2%. Vācijā un Apvienotajā Karalistē, kur tiek reģistrēts lielākais patvēruma meklētāju pieteikumu skaits, patvēruma pieprasījumu īpatsvars ir attiecīgi 0,86% un 1,2%. Francijā situācija ir samērā līdzīga.

Dažās valstīs, par kurām ir pieejami dati, proti, Igaunijā, Latvijā un Portugālē, šis rādītājs ir ļoti zems (zemāks par 0,5%).

2.4.ATTĒLS: IESNIEGTO PATVĒRUMA MEKLĒTĀJU PIETEIKUMU SKAITS UZ 1000 VALSTS IEDZĪVOTĀJIEM (PATVĒRUMA PIEPRASĪJUMU ĪPATSVARŠ), 2002. gadš

Avots: Eurostat, iedzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī).

Papildu piezīmes

Čehija, Īrija un Malta: aptuvenais iedzīvotāju kopējais skaits.

Francija: provizorisks iedzīvotāju kopējā skaita aprēķins.

Apvienotā Karaliste un Norvēģija: 2001. gada dati.

Paskaidrojums

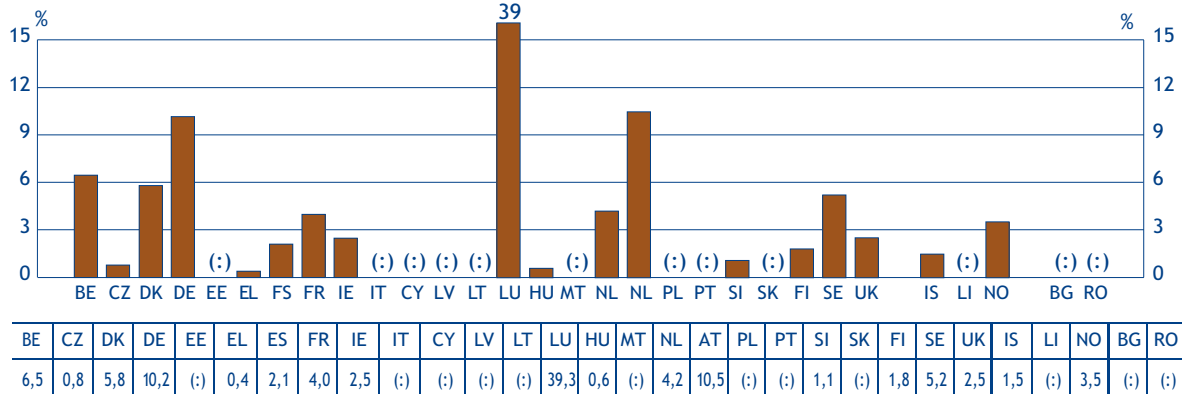
Šis rādītājs aprēķināts, izdalot saņemto patvēruma meklētāju pieteikumu skaitu ar katras valsts iedzīvotāju kopējo skaitu. Patvēruma pieprasījumu īpatsvars raksturo saņemto pieteikumu skaitu uz 1000 valsts iedzīvotājiem.

2.4. Par 15 gadiem jaunāku ārzemnieku īpatsvars dažādās Eiropas valstīs

Zināmu priekšstatu par problēmām, kuras starptautiskie migrācijas procesi rada dažu valstu izglītības sistēmām, sniedz ne tikai Eiropas Savienībai raksturīgo imigrācijas tendenču un tajā dzīvojošo ārzemnieku ģeogrāfiskās izcelsmes izpēte, bet arī ārzemnieku vecuma struktūras analīze. 2.5.attēlā atspoguļots par 15 gadiem jaunāku ārzemnieku īpatsvars šīs vecuma grupas bērnu kopējā skaitā.

Lielākajā daļā valstu, par kurām ir pieejami dati, ārzemnieku īpatsvars skolas vecuma bērnu grupā nepārsniedz 6%. Vācijā un Austrijā šis rādītājs nedaudz pārsniedz 10%, savukārt valstīs, kuras tikai nesen saskārušās ar imigrācijas procesiem, tas ir ļoti zems. Čehijā, Grieķijā, Spānijā, Īrijā, Ungārijā, Slovēnijā, Somijā, Apvienotajā Karalistē un Islandē tas nepārsniedz 3%. Izņēmums ir Luksemburga, kur vairāk kā trešā daļa par 15 gadiem jaunāku iedzīvotāju ir ārzemnieki.

2.5.ATTĒLS: PAR 15 GADIEM JAUNĀKU ĀRZEMNIEKU ĪPATSVARŠ PAR 15 GADIEM JAUNĀKU IEDZĪVOTĀJU KOPĒJĀ SKAITĀ, 2001. gada 1.JANVĀRIS

Avots: Eurostat, Iedzīvotāji un sociālie apstākļi, demogrāfija, *New Cronos* (dati iegūti 2004. gada februārī).

Papildu piezīmes

Grieķija: 1998. gads.

Francija un Luksemburga: 1999. gads.

Īrija: par 15 gadiem jaunāku imigrantu skaitu raksturojošie dati balstīti uz aptuvenām aplēsēm; kopējais par 15 gadiem jaunāku iedzīvotāju skaits ir provizorisks pieņēmums.

Zviedrija: dati par 15 gadiem jaunāku iedzīvotāju kopējo skaitu balstīti uz aptuvenām aplēsēm.

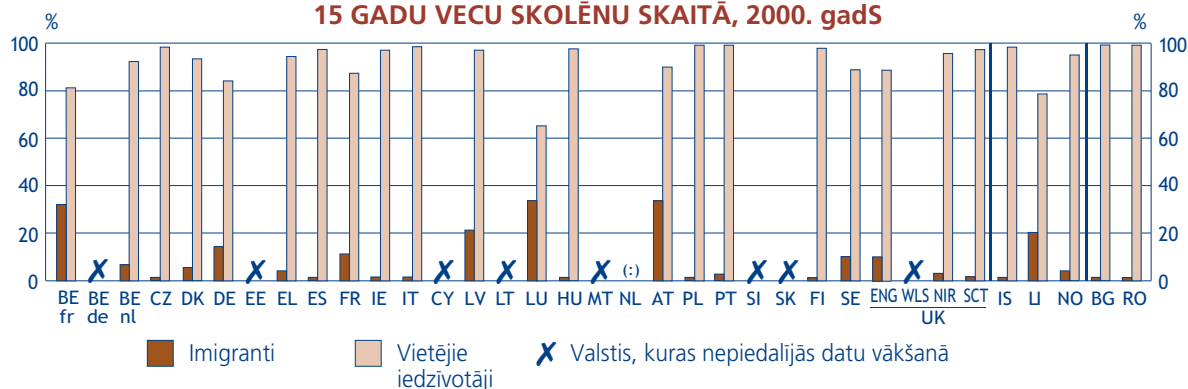
Apvienotā Karaliste: 2000. gads, dati par 15 gadiem jaunāku iedzīvotāju kopējo skaitu balstīti uz aptuvenām aplēsēm.

Islande: 2000. gads.

2.5. 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu īpatsvars dažādu Eiropas valstu izglītības sistēmās

2.6.attēls, kurā apkopoti dati, aptaujājot 15 gadu vecus skolēnus PISA veiktā starptautiskā pētījuma ietvaros, atspoguļo 15 gadu vecu skolēnu procentuālo sadalījumu atbilstoši viņu ģimenes izcelsmei, t.i., atsevišķu ģimenes locekļu (vecāku un skolēnu) dzimšanas vietai. Iegūtie dati liecina, ka 15 gadu vecu imigrantu īpatsvars dažādu valstu skolās atšķiras.

2.6.ATTĒLS: 15 GADU VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU (KURU VECĀKI DZIMUŠI ĀRVALSTĪS) ĪPATSVARS UN 15 GADU VECU SKOLĒNU-ATTIECĪGĀS VALSTS VIETĒJO IEDZĪMOTĀJU (KURU VIENS VAI ABI VECĀKI DZIMUŠI ATTIECĪGAJĀ VALSTĪ) ĪPATSVARS KOPĒJĀ VALSTS 15 GADU VECU SKOLĒNU SKAITĀ, 2000. gads

	BE fr	BE nl	CZ	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LV	LU	HU	NL	AT	PL	PT	FI	SE	ENG	NIR	SCT	IS	LI	NO	BG	RO
Imigranti	18,3	7,1	1,1	6,2	15,2	4,8	2,0	12,0	2,3	0,9	22,1	34,2	1,7	(:)	9,7	0,3	3,2	1,3	10,5	10,7	3,8	2,2	0,8	20,6	4,6	0,4	0,2
Vietējie iedzīvotāji	81,7	93,0	98,9	93,0	84,8	95,2	98,0	88,0	97,7	99,1	77,9	65,8	98,3	(:)	90,4	99,7	96,9	98,7	89,5	89,4	96,2	97,8	99,2	79,4	95,4	99,6	99,8

Avots: OECD, PISA 2000 datubāze.

Papildu piezīme

Nīderlande: PISA 2000 pētījuma laikā saņemto atbilžu skaits tika atzīts par nepietiekamu pilnvērtīgas analīzes veikšanai. Šī iemesla dēļ dati (imigranti = 11,9; vietējie iedzīvotāji = 88,1) attēlā nav atspoguļoti. Tuvāku informāciju skat. sadaļā "Terminu skaidrojums".

Paskaidrojums

Šis rādītājs iegūts, izdalot katras kategorijas 15 gadu vecu skolēnu skaitu ar kopējo 15 gadu vecu skolēnu skaitu. Abās kategorijās atspoguļotie dati balstīti uz kritērijiem "vecāku dzimšanas vieta" un "15 gadu vecu skolēnu dzimšanas vieta".

Kategorijā "**imigranti**" ietvertā informācija atspoguļo tādas atbildes kā "ārvalstis dzimuši abi vecāki un 15 gadu vecais skolēns" vai "abi vecāki dzimuši ārvalstīs un 15 gadu vecais skolēns dzimis attiecīgajā valstī". Kategorijā "**vietējie iedzīvotāji**" ietvertā informācija (neatkarīgi no skolēna dzimšanas vietas) atspoguļo tādas atbildes kā "viens vecāks dzimis ārvalstīs" un "abi vecāki dzimuši attiecīgajā valstī".

Visās valstīs visbiežāk vērojama situācija, kad vismaz viens no 15 gadu vecā skolēna vecākiem ir dzimis attiecīgajā valstī. Lielākajā daļā valstu šī grupa veido vairāk kā 80% iedzīvotāju. Vismazāk šādas grupas pārstāvju ir Luksemburgā, kur šāda situācija raksturīga tikai divām trešdaļām visu 15 gadu veco skolēnu. Jāatzīmē, ka šajā grupā var būt ietverti arī tie skolēni, kuru vecvecāki ieceļojuši attiecīgajā valstī pagātnē.

Beļģijas franču kopienā, Vācijā, Francijā, Latvijā, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē (Anglijā) un Lihtenšteinā 15 gadus veco skolēnu grupā skolēnu-imigrantu (t.i., visi skolēni, kuru vecāki ir dzimuši ārvalstīs) īpatsvars pārsniedz 10%.

2.6. Saistība starp skolas atrašanās vietu un skolēnu-imigrantu īpatsvaru tajā

Analizējot 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu skaita attiecību pret iedzīvotāju blīvumu viņu apmeklēto skolu atrašanās vietās salīdzinājumā ar attiecīgo 15 gadu veco skolēnu-vietējo iedzīvotāju skaitu, jāsecina, ka skolēni-imigranti pretstatā skolēniem-vietējiem iedzīvotājiem pārsvarā koncentrējas reģionos ar augstu iedzīvotāju blīvumu. Skolēni-imigranti un viņu vecāki neizvietojas vienmērīgi visā valsts teritorijā, bet pārsvarā dzīvo pilsētās.

Šī tendence atspoguļota 2.7.attēlā, kurā redzams skolēnu-imigrantu un skolēnu-vietējo iedzīvotāju īpatsvars katrā no četrām galvenajām skolu atrašanās vietas kategorijām. Attēlā atspoguļotie dati nepārprotami liecina, ka abu minēto skolēnu grupu ģeogrāfiskais izvietojums nebūt nav identisks un ka izteikts EU-25 valstu skolēni-imigrantu vairākums pamatā dzīvo pilsētās un lielpilsētās.

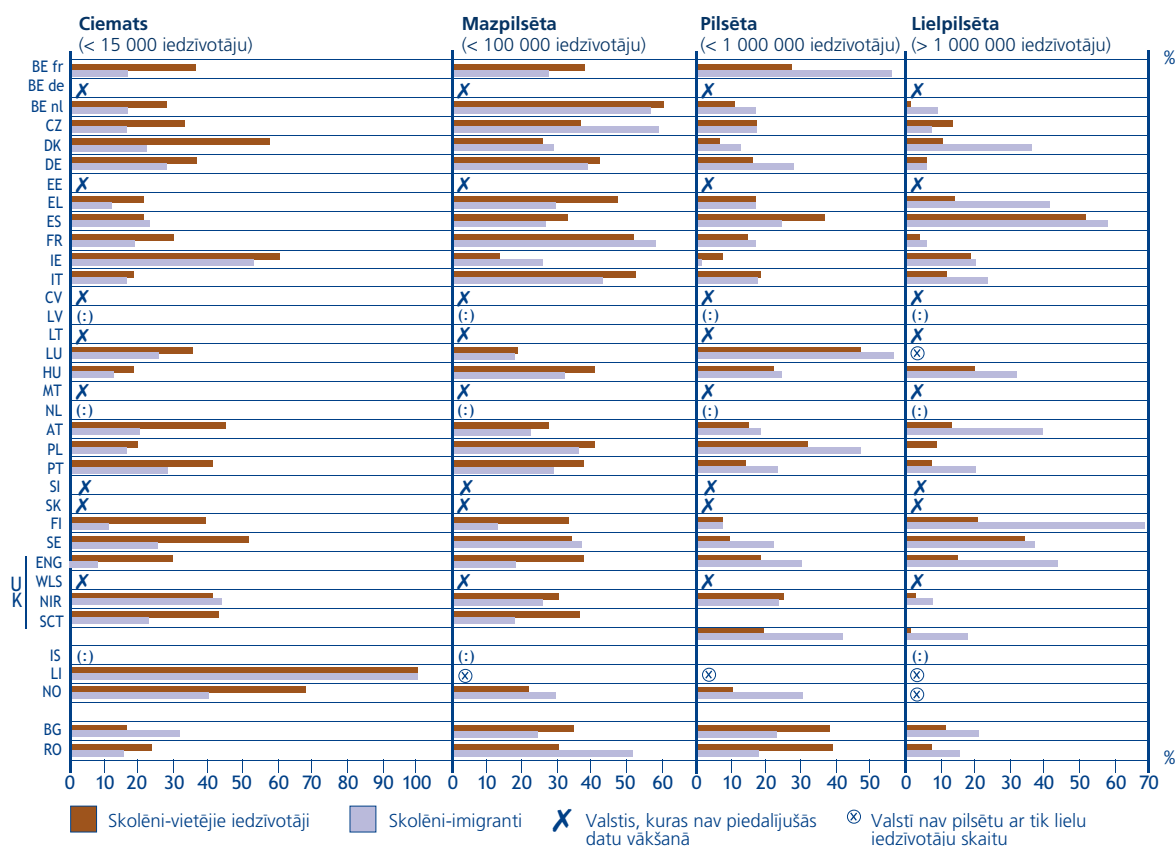
Attēlā redzams, ka lielākajā daļā valstu pilsētteritoriālajos centros, kuros iedzīvotāju skaits pārsniedz 100 000, relatīvais skolēnu-imigrantu īpatsvars pārsniedz skolēnu-vietējo iedzīvotāju īpatsvaru, turpretim, apdzīvotās vietās ar zemāku iedzīvotāju blīvumu (ciematos un pilsētās, kurās dzīvo mazāk kā 100 000 iedzīvotāju) daudzās valstīs skolēnu-vietējo iedzīvotāju īpatsvars pārsniedz skolēnu-imigrantu īpatsvaru.

Tikai nedaudzās valstīs, proti, Čehijā, Grieķijā, Spānijā, Īrijā, Itālijā, Bulgārijā, Apvienotajā Karalistē (Ziemeļīrijā) un Rumānijā pilsētās vai lielpilsētās, kurās dzīvo vairāk kā 100 000, bet mazāk par 1 000 000 iedzīvotāju, skolēnu-vietējo iedzīvotāju īpatsvars pārsniedz skolēnu-imigrantu īpatsvaru.

Dažu valstu lielajās pilsētās ir fiksēts ārkārtīgi augsts skolēnu-imigrantu īpatsvars. Dati liecina, ka visvairāk skolēnu-imigrantu mācās to pilsētu skolās, kurās dzīvo vairāk kā 1 000 000 iedzīvotāju. Piemēram, Somijā 68,9% no visa kopējā skolēnu-imigrantu skaita mācās Helsinkos.

Šāds nevienmērīgs 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu izvietojums Eiropas Savienības valstīs skaidrojams ar intensīvajiem starptautiskās imigrācijas procesiem, kas skar atsevišķus Eiropas Savienības pilsētteritoriālos centros. Šāda situācija radusies vēsturisko, sociālo un ekonomisko faktoru rezultātā, straujās ekonomiskās izaugsmes gados palielinoties imigrantu plūsmai uz šiem reģioniem un apmierinot pieprasījumu pēc darba spēka. Vēlāk šo ārkārtīgi intensīvo imigrācijas procesu ietekmi vēl vairāk pastiprināja imigrantu ģimeņu vēlme apvienoties, agrākajos gados un salīdzinoši nesēn atbraukušo imigrantu neformālas savstarpējā atbalsta sistēmas izveide, kā arī noteiktas sociālās izolācijas parādības. Dažās valstīs varas iestādes ar nolūku izvietot patvēruma meklētājus vienkopus, tādejādi cenšoties optimizēt tiem nepieciešamās palīdzības sniegšanas procesu, un šāda pieeja vēl vairāk veicina ārvalstu izcelsmes personu fizisko koncentrāciju noteiktu ģeogrāfisku reģionu robežās.

2.7.ATTĒLS: SAISTĪBA STARP SKOLU ATRAŠANĀS VIETU UN 15 GADU VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU UN SKOLĒNU-VIETĒJO IEDZĪVOTĀJU ĪPATSVARU TAJĀS, 2000. gadš

%	BE		UK																									
	fr	nl	CZ	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LV	LU	HU	NL	AT	PL	PT	FI	SE	ENG	NIR	SCT	IS	LI	NO	BG	RO	
Skolēni-vietējie iedzīvotāji																												
Ciemats	35,6	28,1	33,1	57,2	36,4	21,6	20,7	29,9	60,6	18,3	(:)	35,1	18,3	(:)	44,5	19,5	40,7	39,2	51,3	29,5	41,4	43,0	(:)	100	68,0	16,3	23,6	
Mazpilsēta	37,4	60,3	36,5	26,0	41,8	46,8	32,8	51,6	13,5	52,1	(:)	18,4	40,2	(:)	27,4	40,7	38,0	33,4	33,8	37,9	30,3	36,4	(:)	⊗	21,7	34,6	30,6	
Pilsēta	27,0	11,2	16,9	6,5	15,9	17,2	36,8	14,8	7,7	18,0	(:)	46,5	21,9	(:)	14,5	31,5	13,6	7,0	9,1	18,0	25,0	18,8	(:)	⊗	10,4	38,1	38,6	
Lielpilsēta	0,0	0,4	13,5	10,4	5,9	14,4	10,4	3,8	18,2	11,6	(:)	⊗	19,6	(:)	13,6	8,3	7,7	20,4	5,8	14,6	3,4	1,8	(:)	⊗	⊗	11,0	7,3	
Skolēni-imigranti																												
Ciemats	16,8	17,3	16,7	22,1	28,2	12,1	23,3	18,3	52,9	16,5	(:)	25,7	12,5	(:)	19,9	16,4	28,0	11,1	25,2	7,9	43,5	22,8	(:)	100	39,6	31,8	15,4	
Mazpilsēta	27,4	56,8	59,3	29,1	38,7	29,8	26,5	58,6	26,0	42,6	(:)	18,1	31,6	(:)	22,6	36,4	28,9	12,6	37,0	18,2	25,7	17,8	(:)	⊗	30,0	24,6	51,8	
Pilsēta	55,8	17,1	16,7	12,3	27,4	16,9	24,5	16,7	1,2	17,3	(:)	56,2	24,2	(:)	18,1	47,3	23,2	7,5	22,0	30,1	23,2	41,9	(:)	⊗	30,4	22,7	17,4	
Lielpilsēta	0,0	8,8	7,4	36,5	5,7	41,2	25,7	6,4	20,0	23,6	(:)	⊗	31,7	(:)	39,4	0,0	19,9	68,9	15,8	43,8	7,5	17,5	(:)	⊗	⊗	21,0	15,4	

Avots: OSCE, PISA 2000 datu bāze.

Papildu piezīmes

Latvija: tika atzīts, ka dati nepietiekami raksturo situāciju valstī, un līdz ar to attēlā netika iekļauti.

Nīderlande: PISA 2000 pētījuma laikā saņemto atbilžu skaits tika atzīts par nepietiekamu pilnvērtīgas analīzes veikšanai. Šī iemesla dēļ dati (skolēni-vietējie iedzīvotāji: ciemati = 12,9; mazpilsētas = 62,0; pilsētas = 25,1; lielpilsētas = valstī nav pilsētu ar šādu iedzīvotāju skaitu. Skolēni-imigranti: ciemati = 4,1; mazpilsētas = 40,9; pilsētas = 55,1; lielpilsētas = valstī nav pilsētu ar šādu iedzīvotāju skaitu) šajā attēlā nav atspoguļoti. Tuvāku informāciju skat. sadaļā "Terminu skaidrojums".

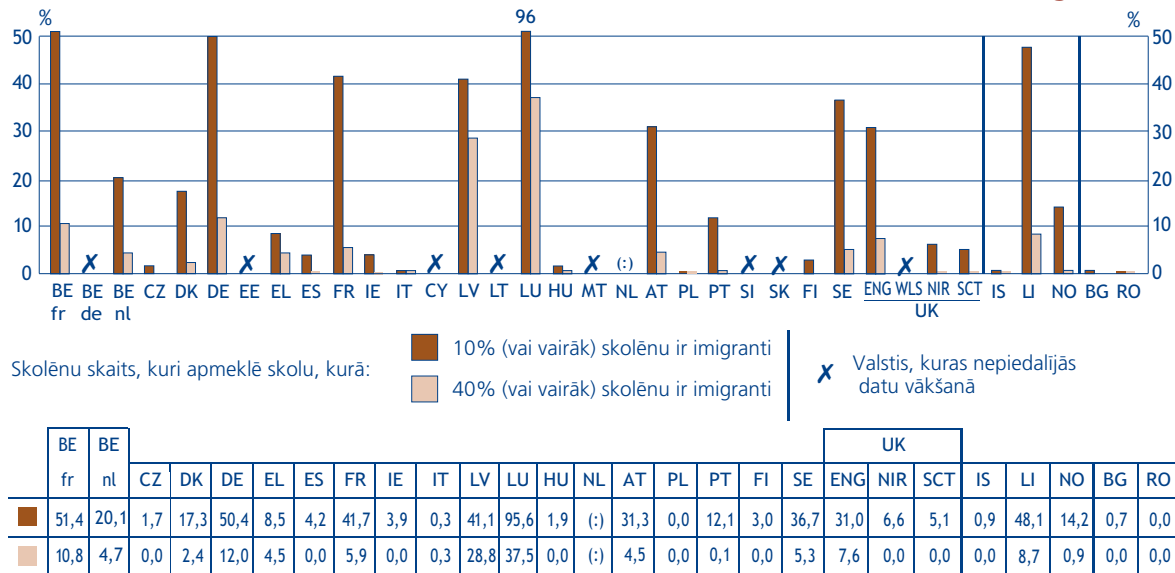
Paskaidrojums

Kategorijā "**imigranti**" ietvertā informācija atspoguļo tādas atbildes kā "ārvalstis dzimuši abi vecāki un 15 gadu vecais skolēns" vai "abi vecāki dzimuši ārvalstīs un 15 gadu vecais skolēns attiecīgajā valstī". Kategorijā "**vietējie iedzīvotāji**" ietvertā informācija (neatkarīgi no skolēna dzimšanas vietas) atspoguļo tādas atbildes kā "viens vecāks dzimis ārvalstīs" un "abi vecāki dzimuši attiecīgajā valstī".

2.7. Skolēnu-imigrantu īpatsvars dažādās skolās

Raksturīgi, ka liels skaits skolēnu-imigrantu ne tikai apmeklē skolu galvenajos pilsētterritoriālajos centros vai lielpilsētās, bet ir arī atsevišķas skolas, kurās šo skolēnu īpatsvars skolēnu kopējā skaitā ir ļoti augsts. Tas nozīmē, ka dažās skolās skolēnu kontingenta daudzveidība ir izteiktāka kā citās. Šīs parādības analizē izmantoti PISA datu bāzes dati. 2.8.attēlā atspoguļotas divas diametrāli pretējas situācijas, pirmkārt, to skolēnu īpatsvars, kuri apmeklē skolas, kurās vairāk kā 10% skolēnu ir imigranti, un otrkārt, to skolēnu īpatsvars, kuri apmeklē skolas, kurās vairāk kā 40% skolēnu ir imigranti.

2.8.ATTĒLS: VISU 15 GADU VECO SKOLĒNU ĪPATSVARŠ, KURI APMEKLĒ SKOLAS, KURĀS 10% VAI 40% 15 GADU VECU SKOLĒNU IR IMIGRANTI, 2000. gads

Avots: OCSE, PISA 2000 datu bāze.

Papildu piezīme

Nīderlande: PISA 2000 pētījuma laikā saņemto atbilžu skaits tika atzīts par nepietiekamu pilnvērtīgas analīzes veikšanai. Šī iemesla dēļ dati (10% vai vairāk skolēnu ir imigranti = 34,2; 40% vai vairāk skolēnu ir imigranti = 7,0) šajā attēlā nav atspoguļoti. Tuvāku informāciju skat. sadaļā "Terminu skaidrojums".

Paskaidrojums

Kategorijā "**imigranti**" ietvertā informācija atspoguļo tādas atbildes kā "ārvalstis dzimuši abi vecāki un 15 gadu vecais skolēns" vai "abi vecāki dzimuši ārvalstīs un 15 gadu vecais skolēns dzimis attiecīgajā valstī". Kategorijā "**vietējie iedzīvotāji**" ietvertā informācija (neatkarīgi no skolēna dzimšanas vietas) atspoguļo tādas atbildes kā "viens vecāks dzimis ārvalstīs" un "abi vecāki dzimuši attiecīgajā valstī".

Gandrīz visās jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs, par kurām ir pieejami dati, kā arī Itālijā un Islandē, mazāk kā 2% 15 gadu vecu skolēnu mācās skolās, kurās vairāk kā 10% tās pašas vecuma grupas skolēnu ir imigranti. Šāda situācija daļēji skaidrojama ar visai nelielu skolēnu-imigrantu skaitu šajās valstīs, kurās to procents nepārsniedz 6% no kopējā 15 gadu veco skolēnu skaita.

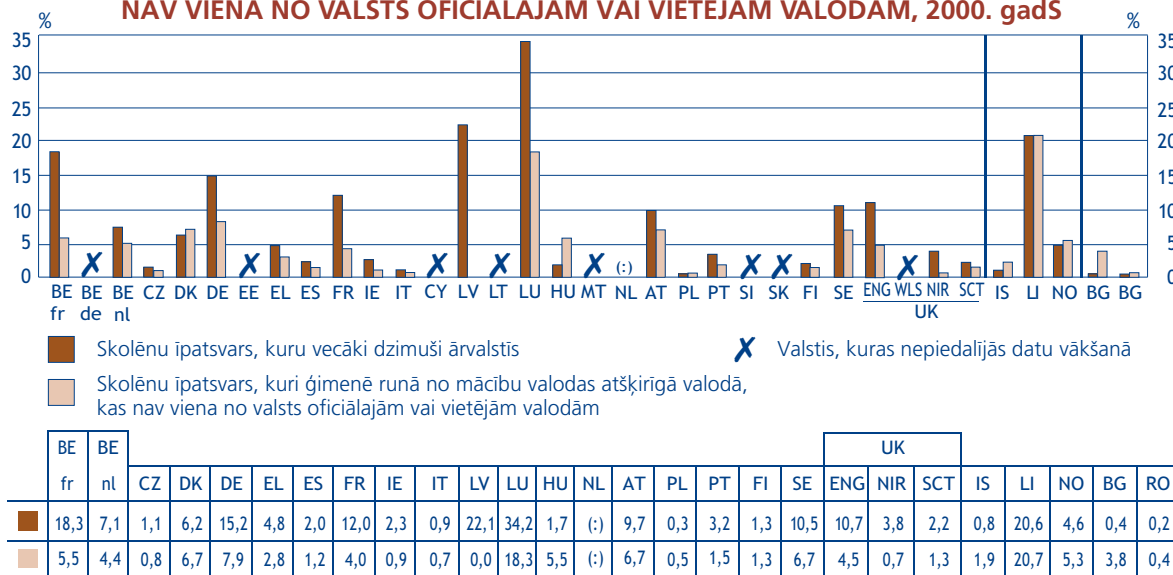
Savukārt citās valstīs šis rādītājs ir daudz augstāks: Beļģijas franču kopienā, Vācijā, Latvijā un Lihtenšteinā pie iepriekš minētās kategorijas pieder gandrīz puse visu skolēnu. Izņēmums ir Luksemburģa - šajā valstī vairāk kā

95% 15 gadu vecu skolēnu mācās skolās, kurās vairāk kā 10% (15 gadu veco skolēnu) ir skolēni-imigranti. Šāda situācija skaidrojama ar lielo imigrantu skaitu valstī kopumā. Daudz lielāks skolēnu-imigrantu īpatsvars ir skolās, kurās mācās vairāk kā 40% ārvalstīs dzimušu skolēnu. Lielākajā daļā valstu šādas skolas apmeklē mazāk kā 5% skolēnu. Beļģijas franču kopienā, Vācijā, Francijā, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē (Anglijā) un Lihtenšteinā to skolēnu skaits, kuri apmeklē skolas, kurās vairāk kā 40% no kopējā skolēnu skaita ir skolēni-imigranti, svārstās no 5-12%.

2.8. 15 gadu vecu skolēnu-imigrantu īpatsvars, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas

Uzsākot mācības skolā, skolēni-imigranti bieži vien nezina apmācības valodu. Šis faktors ir pirmais šķērslis ceļā uz integrāciju, tādēļ to skolēnu skaits, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas, kļūst par būtisku attiecīgās izglītības sistēmas problēmu. 2.9.attēlā atspoguļots gan to skolēnu īpatsvars, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs, gan to skolēnu īpatsvars, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas. Lai novērstu nacionālās etniskās minoritātes vai dažādas lingvistiskās kopienas raksturojošo datu ietekmi uz statistikas radītājiem, vērā ņemtas tikai tās valodas, kas nav nacionālās valodas (ar oficiālās valodas vai kādu citu statusu).

2.9.ATTĒLS: 15 GADU VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU ĪPATSVARŠ (KURU VECĀKI DZIMUŠI ĀRVALSTĪS) UN TĀS PAŠAS VECUMA GRUPAS SKOLĒNU ĪPATSVARŠ, KURI ĢIMENĒ RUNĀ NO APMĀCĪBAS VALODAS ATŠĶIRĪGĀ VALODĀ, KAS NAV VIENA NO VALSTS OFICIĀLAJĀM VAI VIETĒJĀM VALODĀM, 2000. gads

Avots: OSCE, PISA 2000 datu bāze.

Papildu piezīmes

Latvija: PISA pētījums tika veikts latviešu un krievu valodā. Latvijā apmācības valoda nav tikai latviešu valoda (kas ir valsts valoda, un līdz ar to arī oficiālā apmācības valoda), bet arī krievu valoda, kas ir apmācības valoda krievu (minoritāšu) skolās.

Nīderlande: PISA 2000 pētījuma laikā saņemto atbilžu skaits tika atzīts par nepietiekamu pilnvērtīgas analīzes veikšanai. Šī iemesla dēļ dati (skolēnu īpatsvars, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs = 11,9; skolēnu īpatsvars, kuri ģimenē runā no apmācības valodas atšķirīgā valodā, kas nav viena no valsts oficiālajām vai vietējām valodām = 18,3) attēlā nav atspoguļoti. Tuvāku informāciju skat. sadaļā "Terminu skaidrojums".

Paskaidrojums

Kategorijā "**imigranti**" ietvertā informācija atspoguļo tādas atbildes kā "ārvalstīs dzimuši abi vecāki un 15 gadu vecais skolēns" vai "abi vecāki dzimuši ārvalstīs un 15 gadu vecais skolēns dzimis attiecīgajā valstī". Kategorijā "**vietējie iedzīvotāji**" ietvertā informācija (neatkarīgi no skolēna dzimšanas vietas) atspoguļo tādas atbildes kā "viens vecāks dzimis ārvalstīs" un "abi vecāki dzimuši attiecīgajā valstī".

To skolēnu īpatsvars, kuriem ir cita dzimtā valoda, aprēķināts, izdalot to 15 gadu vecu skolēnu skaitu, kuri ģimenē runā no apmācības valodas atšķirīgā valodā, kas nav viena no valsts oficiālajām vai vietējām valodām, ar kopējo 15 gadu veco skolēnu skaitu.

Luksemburgā un Lihtenšteinā to skolēnu īpatsvars kopējā skolēnu skaitā, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas, ir ļoti augsts. Šajās valstīs minētās kategorijas skolēni veido aptuveni vienu piekto daļu no kopējā skolēnu skaita. Dānijā, Vācijā, Austrijā un Zviedrijā šīs pašas kategorijas skolēnu īpatsvars svārstās no 6-8%.

Lielākajā daļā valstu to skolēnu īpatsvars, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas, ir mazāks nekā to skolēnu skaits, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs. Tā, piemēram, Beļģijas franču kopienā un Francijā to skolēnu īpatsvars, kuru dzimtā valoda atšķiras no apmācības valodas, ir daudz mazāks par to skolēnu īpatsvaru, kuru vecāki dzimuši ārzemēs. Šāda situācija skaidrojama ar lielo imigrantu skaitu abās valstīs no franču valodā runājošajām Āfrikas valstīm. Savukārt gan Īrijai, gan Apvienotajai Karalistei (Anglijai un Ziemeļīrijai) zināmas priekšrocības nodrošina angļu valodas kā starptautiskas valodas statuss. Anglija ir kļuvusi par mājvietu arī ievērojamam skaitam imigrantu no bijušajām angļu valodā runājošajām kolonijām. Arī Luksemburgā pastāv ievērojama atšķirība starp to skolēnu skaitu, kuru pirmā valoda atšķiras no apmācības valodas, un to skolēnu skaitu, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs, jo divas no valsts oficiālajām valodām ir triju kaimiņvalstu valsts valodas.

Trijās valstīs (Ungārijā, Islandē un Bulgārijā) skolēnu īpatsvars, kuru pirmā valoda atšķiras no skolā lietotās, ir lielāks par to skolēnu īpatsvaru, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs. Šī acīmredzami netipiskā situācija varētu būt skaidrojama ar vietējās valodās runājošo kopienu pārstāvju lielo skaitu, kuru dzimtā valoda atšķiras no valsts valodas.

Šajā nodaļā aplūkoti statistikas dati sniedz vispārēju priekšstatu par galvenajiem aspektiem, kas raksturo Eiropas Savienības teritorijā dzīvojošos ārzemniekus. Tie atspoguļo atšķirības, kas pastāv imigrācijas jomā dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Dažās valstīs ārzemnieku skaits veido tikai nelielu procentu no valsts kopējā iedzīvotāju skaita, līdz ar to tām daudz mazāk jā rūpējas par iespējām nodrošināt atbalstu vairākumskolas apmeklējošiem skolēniem-imigrantiem, turpretim citās valstīs 15 gadu vecu ārvalstīs dzimušu skolēnu īpatsvars ir daudz lielāks. Šādām valstīm var būt raksturīgs augsts skolēnu-imigrantu īpatsvars dažās konkrētās skolās un liels to skolēnu īpatsvars, kuri ģimenē runā no apmācības valodas atšķirīgā valodā.

Kā jau tika minēts, ne vienmēr ir pieejami pilnībā savietojami statistikas dati, kuru salīdzināšana varētu nodrošināt uzticamus rezultātus. Dažādos pētījumos izmantotās mērķa grupu definīcijas atšķiras un tās ne vienmēr atbilst citu valstu pētījumos izmantotajām definīcijām, turklāt šos statistikas datus nav iespējams izmantot, nedz izvērtējot grūtības, ar kurām imigrantiem var nākties saskarties integrācijas procesā skolā, nedz aprēķinot to imigrantu īpatsvaru, kuriem varētu būt pieejams paredzētais atbalsts. Šī pētījuma otrās daļas mērķis ir iespēju robežās sniegt dažādās Eiropas valstīs izmantoto jēdziena "bērni-imigranti" definīciju salīdzinošu pārskatu, kā arī raksturot dažādu valstu izglītības sistēmās pieejamos atbalsta pasākumus tālākai bērnu-imigrantu integrācijai skolās un starpkultūru pieejas piemērošanai skolas ikdienas darbā.

3. NODAĻA

TIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU UN ATBALSTU

Šī pētījuma uzmanības centrā ir bērni, kuri apgūst izglītību valstī, kas nav šo bērnu, viņu vecāku vai vecvecāku izcelsmes valsts, līdz ar to pētījuma joma aptver personas, kurām ir atšķirīgs juridiskais statuss, tai skaitā bēgļus, atbilstoši 1951. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bēgļu statusu normām, un patvēruma meklētājus atbilstoši dažādu valstu nacionālajai likumdošanai, kas pieņemta, ievērojot minētās Konvencijas normas. Eiropas likumdošanā izglītības jomā paredzētais atbalsts pieejams to strādnieku-migrantu bērniem, kuri ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi (Padomes Direktīva 77/486/EEC), un bērniem-trešo valstu pilsoņiem, kuriem piešķirts ilgtermiņa rezidenta statuss (Padomes Direktīva 2003/109/EC). Pārējām šajā pētījumā aplūkotajām bērnu-imigrantu grupām, proti, strādnieku-trešo valstu pilsoņu bērniem, kuri nav ilgtermiņa rezidenti, valstī nelegāli dzīvojošiem bērniem un imigrantu izcelsmes bērniem izglītības jomā ne vienmēr ir pieejamas attiecīgajos normatīvajos aktos noteiktās priekšrocības.

Šajā nodaļā aplūktas bērnu-imigrantu tiesības un pienākums apmeklēt skolu, kā arī iespējas izmantot pieejamos atbalsta pasākumus, šo bērnu tiesības izmantot skolas sniegtos pakalpojumus un skolu sistēmas piedāvāto finansiālo palīdzību. Analizētie dati liecina - lai gan tiesības uz izglītību zināmā mērā var būt atkarīgas no bērna juridiskā statusa, iespējas izmantot īpaši bērniem-imigrantiem paredzētos atbalsta pasākumus parasti no šī statusa nav atkarīgas. Gandrīz visās valstīs tiesības saņemt paredzēto atbalstu pamatojas uz nepieciešamību nodrošināt bērnam-imigrantam apmācības valodas apguvi. Pieejamo atbalsta pasākumu veidi detalizēti aprakstīti 4.nodaļā.

3.1. Tiesības uz bezmaksas izglītību un pienākums to apgūt

Lielākajā daļā valstu tiesības iegūt izglītību attiecas uz visiem obligātā skolas vecuma bērniem neatkarīgi no viņu imigrācijas statusa. Šīs tiesības paredzētas vairākās starptautiskajās juridiskajās normās, tai skaitā Vispārējā Apvienoto Nāciju Cilvēktiesību deklarācijā (26.pants) un Apvienoto Nāciju Bērnu tiesību aizsardzības konvencijā (28.pants). Visās valstīs visiem obligāto izglītību apgūstošajiem skolēniem tiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas izmantot skolas sniegtos pakalpojumus un vienādas tiesības saņemt finansiālu atbalstu (skat. 3.2.apakšnodaļu).

Valstī nelegāli dzīvojoši bērni

Beļģija, Čehija, Grieķija, Francija, Īrija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Austrija un Portugāle viennozīmīgi pieļauj to imigrantu bērnu uzņemšanu skolā, kuri valstī dzīvo nelegāli.

Var uzskatīt, ka netieši tiesības uz izglītību tiek nodrošinātas arī tajās valstīs, kurās nepastāv nekādi ierobežojumi to bērnu uzņemšanai skolā, kuriem attiecīgajā valstī nav legāla rezidenta statusa. Šāda situācija raksturīga Vācijai, Igaunijai, Spānijai, Kiprai, Latvijai, Ungārijai, Maltai, Slovēnijai, Somijai, Apvienotajai Karalistei, Bulgārijai un Rumānijai. Šajās valstīs vai nu nepastāv saikne starp nepieciešamību iegūt konkrētu uzturēšanās statusu un tiesībām tikt uzņemtam skolā, vai arī visas to skolēnu kategorijas, kurām ir tiesības un pienākums apmeklēt skolu, nekur nav noteiktas. Savukārt citās valstīs skolām nav pienākums uzņemt bērnus, kuri valstī uzturas nelegāli. Minētais attiecas uz Dāniju, Lietuvu, Poliju, Zviedriju un Islandi. Šajās valstīs bērnam pirms uzņemšanas skolā jāsaņem uzturēšanās statusa apliecinājums. Piemēram, Polijā, bērnam jābūt reģistrētam kā vietējās pašvaldības iedzīvotājam, savukārt Islandē bērna likumīgajai pastāvīgajai dzīves vietai jāatrodas šajā valstī.

Saikne starp izglītošanos un uzturēšanās ilgumu

Dažas valstis principiāli saista tiesības, kā arī no tām izrietošo pienākumu apmeklēt skolu ar bērna uzturēšanās ilgumu valstī. Šāda situācija raksturīga visām Ziemeļvalstīm (lai gan Dānijā prasība par uzturēšanās ilgumu attiecas tikai uz patvēruma meklētājiem), kā arī Ungārijai (viena gada uzturēšanās atļauja) un Austrijai (seši mēneši).

Zviedrijā bērniem, kuri iesnieguši pieprasījumu uzturēšanās atļaujas piešķiršanai, vai kuriem šāda atļauja piešķirta uz ierobežotu laiku, ir tiesības, taču ne pienākums apmeklēt skolu. Šī ir vienīgā valsts, kurā tiesības apmeklēt skolu ir nošķirtas no pienākuma to darīt.

Legālas uzturēšanās statusa formas var būt ļoti dažādas. Pastāvīga uzturēšanās atļauja, pagaidu uzturēšanās atļauja, likumīga pastāvīga dzīvesvieta, personas, kurām piešķirts patvēruma vai kuras ir iesniegušas patvēruma pieprasījumu, visi minētie varianti tiek uzskatīti par atšķirīgām personu kategorijām. Vairākās valstīs izšķir arī vairākas patvēruma meklētāju kategorijas, kas saistītas ar to robežreģionos nesenojamo pagātnē notikušajiem konfliktiem vai nemieriem.

Sākotnēji šķiet, ka saikne starp uzturēšanās ilgumu un izglītību neattiecas uz personām, kuras valstī uzturas nelegāli. Parasti šo personu uzturēšanās ilgums nav dokumentāri fiksēts, tomēr vairākas valstis cenšas sniegt nepieciešamo atbalstu.

Piemēram, **Norvēģijā** ikvienam bērnam ir tiesības apmeklēt pamatzglītības pirmā posma skolu un pamatzglītības otrā posma skolu, ja paredzams, ka bērns uzturēsies valstī ilgāk par trim mēnešiem. Ja uzturēšanās ilgums pārsniedzis trīs mēnešus, bērnam ir pienākums apmeklēt skolu.

Patvēruma meklētāju bērni

Laika posmā, kamēr attiecīgās varas iestādes izskata patvēruma meklētāju pieteikumus bēgļa statusa piešķiršanai, šie cilvēki atrodas pagaidu situācijā. Lēmums par katra pieteikuma apmierināšanu vai noraidīšanu tiek pieņemts individuāli, saskaņā ar attiecīgās valsts normatīvajiem aktiem, līdz ar to šo pieteikumu izvērtēšanai nepieciešamais laiks, kā arī patvēruma meklētāju tiesības un pienākumi šajā laikā dažādās valstīs atšķiras.

Demogrāfiskie dati liecina, ka dažas valstis saņem ļoti lielu patvēruma pieprasījumu skaitu (vai nu absolūtajos skaitļos vai attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu, skat. 2.nodaļas 2.3. un 2.4.attēlu). Šīs kategorijas bērnu skaits vienmēr ir lielāks nekā bērnu-bēgļu skaits, turklāt dažos gadījumos ievērojami lielāks. Daži no šiem bērniem ir nepilngadīgie, kurus nepavada pieaugušie, t.i., bērni, "kuri ir nošķirti no abiem vecākiem un nav iespējams atrast nevienu personu, kurai pēc likuma vai tradicionāli būtu primārais pienākums par tiem rūpēties". Nacionālajos apskatos ļoti reti minētas kādas īpašas garantijas vai tiesības saņemt atbalstu izglītības jomā nepilngadīgajiem, kurus nepavada pieaugušie. Šādas īpašas normas darbojas Īrijā, kuru izpildi nodrošina 2003. gadā izveidotais "Nošķirto bērnu izglītības dienests".

Čehija ir vienīgā valsts, kas pieņēmusi īpašas patvēruma meklētāju bērnu tiesības uz izglītību reglamentējošas likumdošanas normas (2002. gada Metodiskā direktīva "Par patvēruma meklētāju tiesībām un pienākumu apmeklēt skolu"). Dānijā patvēruma meklētāji iegūst tiesības uz izglītību, nodzīvojot valstī ilgāk kā sešus mēnešus. Ja patvēruma pieprasījumu izskata īsākā laikā, tiek pieļautas atkāpes no minētās normas.

Pirmsskolas vecuma bērnu tiesības

Vairākas valstis atbalsta bērnu-imigrantu izglītošanās uzsākšanu, pirms tie sasnieguši obligātās izglītības vecumu. Visstingrāk savu nostāju šajā jautājumā apliecina Spānija un Apvienotā Karaliste (Anglija, Velsa un Skotija). Šajās valstīs ar likumu noteikta prasība nodrošināt pietiekamu vietu skaitu pirmsskolas izglītības iestādēs attiecīgi ne-spāņu izcelsmes iedzīvotājiem Spānijā un bērniem, kuri "atbilst oficiālajām prasībām" Apvienotajā Karalistē (visiem 3 un 4 gadus veciem Skotijā dzīvojošajiem bērniem un visiem 4 gadus veciem Anglijā un Velsā dzīvojošajiem bērniem). Beļģijā, Francijā, Somijā un Zviedrijā nav pieļaujama nekāda bērnu-ārzemnieku diskriminācija attiecībā uz to uzņemšanu bērnudārzos, savukārt Lietuvā bērniem-imigrantiem ir tiesības apmeklēt bērnudārzus vai, iesniedzot attiecīgu lūgumu, pirmsskolas sagatavošanas grupas.

Dānijā un Zviedrijā tiem pirmsskolas vecuma bērniem, kuriem attiecīgi dāņu vai zviedru valoda nav dzimtā valoda, tiek sniegts atbalsts šo valodu apguvē pirms mācību uzsākšanas skolā.

Tiesības saņemt atbalstu

Nepieciešamības gadījumā atbalsts gandrīz vienmēr tiek piešķirts visiem bērniem-imigrantiem, kuriem ir tiesības uz izglītību, neatkarīgi no viņu konkrētā imigrācijas vai uzturēšanās statusa. Lielākajā daļā valstu nav noteiktas nekādas atšķirības starp dažādu bērnu-imigrantu kategoriju tiesībām. Beļģijā, Francijā un Luksemburgā paredzēti īpaši atbalsta pasākumi tā saucamajiem "jaunienācējiem". Tie ir bērni, kuri mācības attiecīgās valsts izglītības sistēmā uzsākuši pavisam nesen un kuriem ir visai ierobežotas apmācības valodas zināšanas, vai tādu nav vispār. Šāds īpašs atbalsts bērniem-imigrantiem valodas apguvē ir pieejams arī vairākās citās valstīs.

Trīs valstis (Čehija, Slovēnija un Slovākija) ir paredzējušas īpašu atbalstu patvēruma meklētāju un bēgļu bērniem.

Apvienotajā Karalistē, nosakot bērnu-imigrantu tiesības uz izglītību, to uzturēšanās vai imigrācijas statuss vispār netiek ņemts vērā. Visiem obligātās izglītības vecuma bērniem ir tiesības iegūt izglītību. Papildu atbalsts tiek piedāvāts pēc nepieciešamības, kura pakāpi var izvērtēt, ņemot vērā bērna etnisko izcelsmi un sociāli ekonomiskos apstākļus.

Ārī citas valstis izstrādā pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt vienlīdzību izglītības iegūšanas iespēju ziņā un sniegt atbalstu vismazāk aizsargāto personu grupām (kuras noteiktas, balstoties uz sociāli ekonomiskajiem rādītājiem), nevis tieši imigrantiem kā tādiem (skat. 4.nodaļas 4.1.apakšnodaļu).

3.2. Skolu sniegto pakalpojumu un finansiālās palīdzības pieejamība

Visā Eiropā bērniem-imigrantiem skolas sniegtie pakalpojumi ir pieejami atbilstoši tādiem pašiem nosacījumiem, kādi tiek piemēroti pārējiem skolēniem. Šis noteikums attiecas uz visiem skolēniem, kuriem ir tiesības uz obligāto izglītību. "Skolas sniegtie pakalpojumi" ir skolas ēdnīcas, skolas aprīkojuma un materiālu izmantošana, ārpusklasses nodarbības, veselības aprūpe utt. Minētie pakalpojumi ietver arī transportu, lai skolēns nokļūtu skolā un atpakaļ no tās. Dažās valstīs (piemēram, Somijā un Zviedrijā) visi skolēni šos pakalpojumus saņem bez maksas.

Citās valstīs (piemēram, Spānijā, Francijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Portugālē) mazturīgo ģimeņu

bērniem, tai skaitā - imigrantu ģimenēm, šo pakalpojumu izmaksu segšanai tiek piedāvāts ienākumu līmenim atbilstošs atbalsts. Īpašas dotācijas pieejamas Francijā un Luksemburgā, turklāt mazturīgo ģimeņu bērni ir atbrīvoti no maksas par skolas sniegto pakalpojumu izmantošanu. Nīderlande sniedz īpašu atbalstu mazturīgajām ģimenēm, piemēram, subsīdiju veidā skolas maksas un citu izdevumu segšanai. Imigrantu ģimenēm ir tādas pašas tiesības pieteikties uz šīm subsīdijām kā pārējām ģimenēm. Grieķijā, Īrijā, Latvijā, Lietuvā un Islandē pieejams atbalsts transporta izmaksu segšanai uz skolu un atpakaļ. Lietuva un Apvienotā Karaliste nodrošina bezmaksas ēdināšanu skolā mazturīgo ģimeņu bērniem, savukārt Īrija šādu ģimeņu bērniem piedāvā ienākumu līmenim atbilstošu atbalstu mācību grāmatu un aprīkojuma, kā arī skolas formas un apavu iegādei.

Finansiāla palīdzība bērniem-imigrantiem (atbrīvošana no reģistrācijas maksas, mācību stipendijas piešķiršana utt.) pienākas ar tiem pašiem nosacījumiem, kuri tiek piemēroti pārējiem skolēniem. Izšķirošais faktors šajā jautājumā ir tiesības apmeklēt skolu, nevis konkrētā bērna pilsonība vai uzturēšanās statuss.

Tomēr jāatzīmē, ka bērniem-imigrantiem reti tiek piešķirtas kādas priekšrocības izmantot skolas pakalpojumus bez maksas vai par zemāku maksu. Tie nesaņem arī nekādu īpašu finansiālu atbalstu tikai tāpēc vien, ka ir imigranti. Ja ar likumu noteikta kādu priekšrocību piešķiršana, tad tas pamatā attiecas uz patvēruma meklētāju bērniem. Šāda pieeja, protams, saistīta ar patvēruma meklēšanas procesa īpatnībām. Patvēruma pieprasījumu izskatīšana saistīta ar komplikētām administratīvajām procedūrām un, atkarībā no valsts, patvēruma meklētājiem to pieteikumu izskatīšanas laikā var noteikt prasību uzturēties īpašos uzņemšanas centros.

Čehijā patvēruma meklētāju lietu pārvalde organizē transportu uz skolu tiem patvēruma meklētājiem, kuri uzturas uzņemšanas centros, vai arī sedz transporta izmantošanas pakalpojumu izmaksas ar nosacījumu, ka nokļūšanai līdz skolai (atrodas tālu) nepieciešams izmantot transportu. Iekšlietu ministrijas izveidotā bēgļu lietu pārvalde ar nepieciešamajiem mācību materiāliem nodrošina tos patvēruma meklētāju bērnus, kas sasnieguši obligāto skolas vecumu (gadījumos, kad šos materiālus nenodrošina Izglītības ministrija). Šajā valstī tās pamatskolas, kurās mācās patvēruma meklētāju bērni, ir tiesīgas lūgt papildu finansējuma piešķiršanu īpašu ārpusklases klubu organizēšanai, kuru uzdevums ir palīdzēt bērniem integrēties valsts izglītības sistēmā. Ungārijā skolu uzturētājiem tiek piešķirta īpaša dotācija, kas paredzēta visiem tiem obligātās izglītības vecuma bērniem, kuriem piešķirts bēgļa statuss (vai kuri iesnieguši bēgļa statusa pieprasījumu) un kuri mācās attiecīgajā skolā. Šī dotācija paredzēta mācību grāmatu iegādes, transporta un skolas ēdnīcas pakalpojumu izmaksu segšanai. Arī Norvēģijā piešķir finansējumu visu patvēruma meklētāju uzņemšanas centros dzīvojošo bērnu izglītošanas izmaksu segšanai, lai nodrošinātu viņiem iespēju ātrāk uzsākt mācības vairākumskolās. Arī vietējās pašvaldības saņem finansējumu, kas paredzēts daļējai šādu izmaksu segšanai.

Kiprā bērniem-imigrantiem ir priekšrocības skolas ēdnīcas pakalpojumu izmantošanā. Šajā valstī tiek sekmēta to skolēnu, kuru dzimtā valoda nav grieķu valoda, uzturēšanās skolā pēc stundām, organizējot tiem pedagoģiskās korekcijas nodarbības un uzraugot mājas darbu izpildes gaitu. Ja skolēni iesaistās šajās nodarbībās, viņiem ir iespēja saņemt bezmaksas pusdienas. **Islandē** tie bērni-imigranti, kuriem uz skolu jābrauc ar autobusu, skolā saņem autobusa biļetes.

Skolas sniegto pakalpojumu izmaksu segšanai paredzētais finansējums tiek piešķirts vai nu skolai, vai izglītības pārvaldes iestādei (piemēram, Ungārijā un Norvēģijā), vai to bērnu vecākiem vai aizbildņiem, kuriem šāds finansējums pienākas.

BĒRNU-IMIGRANTU INTEGRĀCIJA SKOLĀ

4.1. Sākotnējie ievirzes pasākumi

Skolas bieži vien piedāvā pasākumus, kuru mērķis ir sniegt palīdzību bērniem-imigrantiem un viņu vecākiem jautājumos, kas saistīti ar bērnu uzņemšanu skolā, adaptāciju, kā arī informācijas nodrošināšanu par turpmākajā mācību procesā skolēniem piedāvātajām iespējām. Šie atbalsta pasākumi ietver palīdzību administratīvo formalitāšu kārtošānā, līdz bērns, uzturoties jaunajā vidē, ieguvīsi psiholoģisku un sociālu labklājību. Bieži vien šie pasākumi paredzēti, lai uzlabotu bērna ģimenes un skolas savstarpējo komunikāciju, jo īpaši sekmējot to valodu izmantošanu, kuras ikdienā skolā netiek lietotas. Skolas parasti izvēlas un piemēro vienu vai vairākus no pieciem 4.1. attēlā atspoguļotajiem atbalsta pasākumiem

Šajā attēlā nav atspoguļots, cik lielā apjomā valstīm ir pienākums piedāvāt kādu atbalsta formu, nedz arī veidu, kā tiek nodrošināts šo pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums. Tajā atspoguļotā informācija ir balstīta uz nacionālajos apskatos ietvertajiem datiem. Neoficiālo atbalsta pasākumu sniegšanas piemēri norādīti tikai tajos gadījumos, ja tie liecina par attiecīgajā valstī pieņemtu, plaši izplatītu praksi. Izmantotās pieejas veidu nenoliedzami ietekmē arī skolu sistēmu decentralizācijas pakāpe. Šie pasākumi paredzēti visiem bērniem-imigrantiem neatkarīgi no viņu statusa, izņemot gadījumus, kad norādīts citādi.

4.1.ATTĒLS: GALVENIE IMIGRANTIEM PAREDZĒTO INFORMATĪVO UN IEVIRZES PASĀKUMU VEIDI. PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

	BE fr	BE de	BE nl	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	ENG/ WLS/NIR	SCT	IS	LI	NO	BG	RO
A			●		●	●		●		●	●		(:)	●		●	■		●	●		●	■				●		●	(:)	●	■		
B	●	●			●					●			(:)												●		●		●	(:)			■	
C	●	●	●	●			●		●		●	●	(:)			●			●			●	■		●	●				(:)			■	●
D								●	●	●			(:)		●	●									●					(:)			■	
E			●						●				(:)						●						●		●			(:)			■	

A Rakstiska informācija par skolu sistēmu
 B Tulka pakalpojumu nodrošināšana
 C Īpaši atbalsta darbinieki/padomes
 D Īpaši imigrantu ģimenēm paredzētas papildu sanāksmes
 E Informācija par pirmsskolas izglītības iespējām
 ● Pastāv ievirzes pasākumi
 ■ Bērniem-imigrantiem nav paredzēti īpaši ievirzes pasākumi

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Spānija: tā kā šos pasākumus īsteno autonomie apgabali, tie katrā apgabalā ir atšķirīgi.

Čehija un Slovākija: attiecas tikai uz patvēruma meklētāju bērniem (Izglītības ministrijas atbalstītie pasākumi).

Rakstiska informācija par skolu sistēmu

Vairākas valstis, lai izskaidrotu savas skolu sistēmas pamatprincipus, publicē informāciju svešvalodās. Lielākajā daļā valstu, kur šāda informācija tiek nodrošināta, to sagatavo Izglītības ministrija.

Īrijā šo informāciju sagatavo īpaša aģentūra (Uzņemšanas un integrācijas aģentūra), un tā ir pieejama deviņās valstīs visvairāk pārstāvētajās patvēruma meklētāju valodās. Informācija pieejama trijās versijās bērnu-patvēruma meklētāju vecākiem, nepilngadīgajiem, kurus nepavada pieaugušie, kā arī citu bērnu-nepilsoņu vecākiem. **Luksemburgā** Centres de Psychologie et d'Orientation Scolaire publicē bērniem-pamatizglītības pirmā posma skolas beidzējiem paredzētu informāciju portugāļu valodā par pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības apguves iespējām. **Austrijas** Federālā Izglītības ministrija publicē, aktualizē un izplata bezmaksas brošūru komplektu, kurās aplūkoti jautājumi par imigrantu uzņemšanas kārtību skolās, valodu apguvi un izglītības iespējām. Arī reģionālās skolu valdes un konsultatīvie centri izdod savas informatīvās brošūras un veic dažādu skolas veidlapu tulkošanu. **Portugāles** Augstā Komisāra Imigrācijas un etnisko minoritāšu jautājumos birojs (ACIME) regulāri publicē aktualizētas brošūras par vispārīga rakstura jautājumiem (tās pieejamas arī ACIME interneta mājas lapā angļu un krievu valodā¹). Arī **Latvija** nodrošina informāciju abās minētajās valodās. **Somijā** vietējās pašvaldības (kā izglītības sniedzēji) šādu informāciju publicē savās interneta mājas lapās un īpašās brošūrās (piemēram, Helsinkos izdod informatīvas brošūras angļu, krievu, igauņu un somāliešu valodā).

Vairumā valstu šis atbalsta pasākums ieviests samērā nesen (brošūras, kurās sniegta informācija par bērnu un to vecāku tiesībām un pienākumiem saistībā ar pirmsskolas un pamatzglītības pirmā posma izglītības iegūšanu, Beļģijas flāmu kopienā ir pieejamas kopš 2003. gada, savukārt Norvēģijā līdzīga projekta īstenošana tika uzsākta 2004. gada rudenī). Gan Ungārija, gan Igaunija nesen izveidojušas daudzvalodu interneta portālu, kurā tiek sniegta informācija par bērniem-imigrantiem un viņu ģimenes locekļiem pieejamām izglītošanās iespējām².

2.nodaļas 2.5.attēls liecina, ka no tām valstīm, kuras publicē informāciju daudzās valodās, Beļģija, Vācija, Luksemburga, Austrija, Apvienotā Karaliste (Anglija) un, mazākā apjomā - Nīderlande un Francija, ir valstis ar lielu par 15 gadiem jaunāku ārzemnieku īpatsvaru (protams, jāatceras, ka Francijā, pateicoties šīs valsts pilsonības likumu normām, daudzi bērni ir Francijas pilsoņi). Īrija un Norvēģija, savukārt, ir valstis, kuras nesenā pagātnē piedzīvojušas strauju imigrācijas plūsmas pieaugumu, un šis apstāklis varētu izskaidrot šo valstu vēlmi publicēt imigrantu ģimenēm paredzētu informāciju.

Tulka pakalpojumu nodrošināšana

Šis pasākums paredzēts dažādām situācijām, kurās notiek komunikācija starp skolu un skolēnu ģimenēm, tai skaitā (bet ne tikai) regulārām vecāku-skolotāju tikšanās reizēm. Lai gan vairākās valstīs skolu sistēmas ietvaros paredzēta tulka pakalpojumu izmantošanas iespēja, Somija un Zviedrija ir vienīgās valstis, kurās vecākiem-imigrantiem ar likumu ir noteiktas tiesības nepieciešamības gadījumā pieprasīt tulka palīdzību.

⁽¹⁾ www.acime.gov.pt

⁽²⁾ Informācija par izglītošanās iespējām Ungārijā pieejama interneta mājas lapā www.migrans.edu.hu; Igaunijā <http://www.hm.ee/uus/hm/client/index.php?135262301339141555>

Zviedrijā, ja nepieciešams, tulka pakalpojumus nodrošina īpašās iepazīstināšanas vai ievirzes sanāksmēs, kas tiek organizētas nesen imigrējušām ģimenēm, lai izskaidrotu tiesības pirmsskolas un skolas izglītības iegūšanas jomā, kā arī valsts izglītības programmas pamatā esošos principus un vērtības. Šiem cilvēkiem tulka pakalpojumi pienākas arī divas reizes gadā, piedaloties tā saucamajā "personīgās attīstības dialogā", kas tiek organizēts visiem vecākiem. Somijā imigrantiem ar likumu ir noteiktas tulka pakalpojumu izmantošanas tiesības, gan tikai risinot varas iestāžu ierosinātus jautājumus. Tomēr jāatzīmē, ka tulka pakalpojumu nodrošināšanu atbalsta valsts līmeņa varas iestādes un arī praksē tie ir pieejami, ja vien to atļauj attiecīgās vietējās pašvaldības rīcībā esošie resursi. Nodarbinātības lietu ministrija piešķir īpašu subsīdiju, kuras mērķis ir veicināt tulka pakalpojumu izmantošanu vietējās pašvaldībās, un tās var saņemt kompensāciju par tulka pakalpojumu izmantošanu.

Citās valstīs prasība nodrošināt tulka pakalpojumus nav obligāta, lai gan šāda pieeja bieži vien tiek veicināta un atbalstīta. Francijā komunikācijai ar imigrantu ģimenēm izveidotas īpašas pedagogu komandas, tādējādi nodrošinot imigrantu informētību par izglītības sistēmas darbības principiem un imigrantu ģimeņu tiesībām piedalīties skolas padomes darbā un citās aktivitātēs. Šīs informācijas sniegšanas procesā rekomendē tulka pakalpojumu izmantošanu. Līdzīgi arī Apvienotajā Karalistē (Anglijā) skolām rekomendē nodrošināt būtiskākās informācijas tulkošanu, uzņemšanas pārrunās, vērtēšanas un vecāku-skolotāju tikšanās laikā izmantot tulka pakalpojumus, kā arī iesaistīt šajos procesos bilingvālu klases darba asistentu. Citās valstīs, piemēram, Dānijā, tulka pakalpojumu izmantošanas kārtība oficiāli nav noteikta, un lēmums par šādu nepieciešamību katrā situācijā tiek pieņemts individuāli, ņemot vērā attiecīgā skolotāja viedokli.

Iespēja izmantot īpašu atbalsta darbinieku/padomju palīdzību

Tādās valstīs kā Īrija, Nīderlande, Somija un Apvienotā Karaliste skolām piešķirta ievērojama autonomija, izvēloties, kā nodrošināt bērnu-imigrantu vajadzības. Skolas pēc saviem ieskatiem īsteno virkni dažādu stratēģiju, tai skaitā - pieņemt darbā īpašus atbalsta darbiniekus un/vai speciālistus skolu un skolēnu ģimeņu sadarbības organizēšanai. Reizēm skolas nodrošina arī izziņu pakalpojumus vecākiem, paskaidrojot, pie kādiem speciālistiem vērsties, lai risinātu dažādus jautājumus. Luksemburgas un Itālijas skolās darbojas arī tā saucamie "starpkultūru asistenti". Šo asistentu pienākumi nav stingri reglamentēti, taču galvenokārt paredzēti, lai palīdzētu skolēniem un vecākiem risināt ar valodu saistītus jautājumus. Portugālē viena no iespējām, ar kuras palīdzību tiek veidota komunikācija starp skolēnu ģimenēm, skolu un plašāku sabiedrību, ir sociālajos un kultūras jautājumos izglītotu, kvalificētu asistentu piesaistīšana.

Čehijā, Igaunijā, Slovākijā un Rumānijā, kur patvēruma meklētājus izvieto īpašos uzturēšanās centros, sociālie darbinieki un citi šiem centriem piesaistīti speciālisti sadarbojas ar attiecīgā rajona skolām, lai palīdzētu risināt visus jautājumus, kas saistīti ar skolas un vecāku attiecību jautājumiem, tai skaitā vecāku informēšanu par bērna progresu mācību vielas apguvē, turpmākās izglītības iespējām utt. (Rumānijā šo darbu veic nevalstiskās organizācijas). Īrijā Dublinas pilsētas teritorijā "Nošķirto bērnu izglītības dienests" līdzīgi strādā ar tiem nepilngadīgajiem, kurus nepavada pieaugušie.

Luksemburgā, kur dzīvo liels skaits imigrantu (skat. 2.nodaļu par demogrāfiskajām tendencēm), ir izveidota samērā netipiska, imigrantiem paredzēta atbalsta sistēma vietējo pašpārvalžu līmenī. Tām vietējām pašvaldībām, kuru teritorijā dzīvojošo iedzīvotāju kopskaitā vairāk kā 20% ir ārzemnieki, noteikta obligāta prasība izveidot commissions consultatives pour étrangers (ārzemnieku konsultatīvos centrus). Viens no atbalsta padomju

prioritārajiem uzdevumiem ir risināt jautājumus, kas saistīti ar pašvaldības teritorijā dzīvojošo skolēnu-ārzemnieku izglītošanu. Īpaša, tā saucamajiem "jaunienācējiem" (primo arrivants, nieuwkomers, neuankommende Schüler) paredzētā atbalsta sniegšanas sistēma, kas pazīstama kā "integrācijas padome", izveidota arī Beļģijā.

Īpaši imigrantu ģimenēm paredzētas sanāksmes

Luksemburgas Izglītības ministrija katru gadu organizē īpašu sanāksmi to bērnu vecākiem, kuriem ir cita dzimtā valoda, lai informētu par dažādām iespējām, kas pieejamas skolēniem, pārejot no pamatzglītības pirmā posma uz pamatzglītības otrā posma un vidējo izglītību. Šī sanāksme notiek franču valodā.

Citās valstīs, piemēram, Spānijā (dažos autonomajos apgabalos), Somijā un Zviedrijā skolas vecākiem-imigrantiem organizē īpašas informatīvās nodarbības. Šo pasākumu mērķis ir izskaidrot valsts izglītības sistēmas pamatprincipus, kā arī apspriest gan ar skolas dzīvi saistītus, gan vecākus interesējošus jautājumus. Somijā un Zviedrijā šajās sanāksmēs ir pieejami arī tulka pakalpojumi.

Informācija par pirmsskolas izglītības iespējām

Sistematizētajā informācijā par izglītošanās iespējām reizēm aprakstītas arī mazgadīgo pirmsskolas vecuma bērnu izglītības iespējas (piemēram, Somijā un Zviedrijā). Arī vairāki Spānijas autonomie apgabali īpašu uzmanību pievērš tieši informācijas nodrošināšanai par pirmsskolas izglītības iespējām. Nīderlandē tā saucamā "Daudzkultūru foruma" īstenotās informatīvās kampaņas mērķis ir iedrošināt vecākus-imigrantus izmantot viņu bērniem pieejamās pirmsskolas izglītības iespējas un nekavēties ar bērnu reģistrāciju pirmsskolas izglītības iestādēs.

4.2. Nepieciešamā izglītības līmeņa noteikšana

Kā noteikt, kādu izglītību bērns-imigrants jau ir ieguvis un kādā apjomā tā atbilst izglītības sistēmai, kurā bērns gatavojas uzsākt mācības? Pirms bērns uzsāk mācības jaunā izglītības sistēmā, vispirms jāizvērtē jau apgūtās zināšanas galvenajās izglītības programmas jomās un konkrētajā valstī esošās apmācības valodas zināšanas. Šis aspekts nosaka veidu, kā bērns tiks integrēts izglītības sistēmā, jo no tā atkarīga piemērotākā, attiecīgajā izglītības sistēmā pastāvošā integrācijas modeļa(-u) izvēle (skat. 4.3. un 4.4. apakšnodaļu).

Kā redzams 4.2.attēlā, pastāv divas pieejas. Pirmā pieeja balstīta uz katra bērna individuālo zināšanu vērtēšanu, kuru parasti veic skolas direktors vai pedagoģiskais personāls. Skolas ir tiesīgas pašas pēc saviem ieskatiem izvēlēties bērna zināšanu līmeņa noteikšanas veidu, tāpēc nepastāv prasība izmantot kādas valstiski izstrādātas vērtēšanas metodes. Vairums Eiropas valstu obligātās izglītības iestāžu praktizē tieši šo pieeju.

Daudzas valstis, kas izmanto šo pieeju, kā galveno atbilstošā izglītības līmeņa noteikšanas kritēriju izmanto bērna vecumu.

Piemēram, **Francijā** vērtēšana tiek veikta skolā un, ja iespējams - bērna iepriekšējā apmācības valodā. Bērnu nevajadzētu ieskaitīt klasē, kurā mācās vairāk kā divus gadus jaunāki bērni.

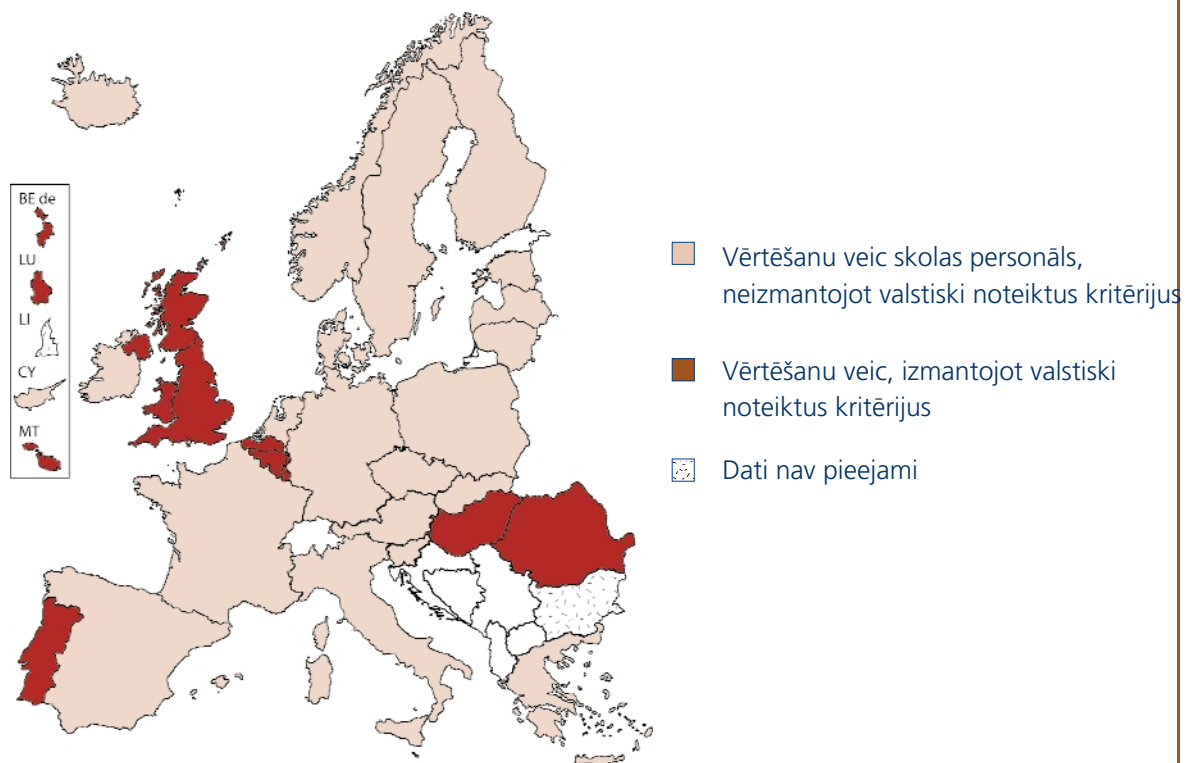
Otras pieejas pamatā ir vienotu kritēriju izmantošana visā skolu sistēmā. Bieži vien tie ir oficiāli noteikti un tajos ietverta prasība vērtēt bērna iepriekš apgūto zināšanu atbilstību, pamatojoties uz iepriekšējās apmācības gaitā iegūtajiem izglītības dokumentiem. Tie var būt, piemēram, Izglītības ministrijas (vai tās pārraudzībā) izstrādātu pārbaudījumu rezultāti vai oficiāls pieteikums uzņemšanai pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības skolā.

Piemēram, **Beļģijā** vienota procedūra attiecas gan uz pamatzglītības pirmā posma, gan pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības skolām. Skolēni, kuriem ir ārvalstis izsniegta apliecība

vai diploms, var pieteikties uz tā atbilstības atzišanu. Pēc šāda pieteikuma saņemšanas tiek veikta attiecīgā skolēna administratīva lietas izpēte, lai iegūtu apliecinājumu, ka skolēns attiecīgo izglītību tiešām ir apguvis, kā arī tiek pieprasīti zvērinātu tulku sagatavoti izglītības dokumentu tulkojumi. Patvēruma meklētāji un bēgļi, kuriem nav iespējas iesniegt nepieciešamos dokumentus, ir tiesīgi ar zvērestu apliecināt sniegtās informācijas atbilstību patiesībai.

Apvienotajā Karalistē (Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā) šādu vērtēšanu var veikt, izmantojot vienotu vērtēšanas skalu, kas izstrādāta valsts izglītības programmas apguves līmeņa noteikšanai. Skolēnu vērtēšanu var veikt gan skolas personāls, gan vietējās izglītības pārvaldes iestādes darbinieki.

4.2. ATTĒLS: IEPRIEKŠ IEGŪTO ZINĀŠANU LĪMEŅA VĒRTĒŠANAS VEIDI. PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

Avots: Eurydice.

4.3. Integrācijas modeļi

Visām Eiropas valstīm ir vienots mērķis nodrošināt iespējami ātrāku ārzemnieku integrāciju, un tādēļ tās ir izstrādājušas vairākus to teritorijā dzīvojošo bērnu-imigrantu skolas dzīves organizācijas modeļus. Kā jau tika minēts iepriekšējā apakšnodaļā, viens no galvenajiem kritērijiem, lemjot par bērna-imigranta ieskaitīšanu vairākumklasē, ir apmācības valodas zināšanas. Vai bērns spēj sekot līdzī notiekošajam skolas apmācības valodā pasniegtajās stundās? Ja atbilde uz šo jautājumu ir noliedzīga, vairums izglītības sistēmu sniedz šiem skolēniem īpašu atbalstu.

Pastāv divi galvenie bērnu-imigrantu atbalstam paredzēto pasākumu modeļi:

➤ **Integrētais modelis** saskaņā ar šo modeli bērni-imigranti tiek ieskaitīti vairākumizglītības klasēs, kurās mācās tāda paša vecuma bērni (vai atkarībā no apstākļiem - jaunāki). Šī modeļa ietvaros bērnu-imigrantu un skolēnu-vietējo iedzīvotāju apmācībā tiek izmantotas identiskas metodes, un viņi apgūst identisku izglītības programmas saturu. Atbalsts (galvenokārt valodas apguvē) tiek sniegts katram skolēnam individuāli skolas oficiālā mācību laika ietvaros.

Papildus vairākumizglītības programmā paredzētajai apmācībai skolēniem var piedāvāt arī **ārpusklases apmācību**. Šādos gadījumos skolēniem-imigrantiem tiek pasniegtas mācību stundas ārpus oficiālā skolas mācību laika, taču vienmēr tikai skolas telpās. Par šādas apmācības nodrošināšanu atbild uzņēmējvalsts izglītības pārvaldes iestādes.

➤ **Atsevišķajam modelim** var būt divas formas:

- **Atbalsts pārejas periodā:** ierobežotu laika posmu bērni-imigranti tiek apvienoti grupās un nošķirti no pārējiem (savas skolas) bērniem, lai nodrošinātu īpašu, viņu vajadzībām pielāgotu atbalstu, tomēr šie bērni var apmeklēt dažas vairākumklasei paredzētas mācību stundas kopā ar pārējiem skolēniem.
- **Ilgtermiņa atbalsta pasākumi:** vienu vai vairākus mācību gadus skolā tiek veidotas īpašas klases, kurās bērni-imigranti parasti tiek apvienoti atkarībā no apmācības valodas zināšanu līmeņa (attieciņi apgūstot valodas pamatkursu, vidējā vai augstākā līmeņa apmācību).

4.3.attēls sniedz vispārīgu priekšstatu par dažādām obligātā skolas vecuma bērnu-imigrantu integrācijas iespējām uzņēmējvalsts izglītības sistēmā. Jāatzīmē, ka divi galvenie bērniem-imigrantiem paredzētā atbalsta sniegšanas modeļi viens otru savstarpēji neizslēdz, un ir valstis, kurās darbojas abu minēto modeļu kombinācija. Turpretim dažās citās, paredzēta tikai tieša skolēnu-imigrantu integrēšana vairākumklasēs, vajadzības gadījumā sniedzot tiem nepieciešamo atbalstu (šādu pieeju izmanto Īrijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē (Skotijā)), vai tikai atsevišķā modeļa piemērošana (piemēram, Vācijā un Rumānijā).

4.3. ATTĒLS: UZŅĒMĒJVALSTU IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀS PAREDZĒTIE BĒRNU-IMIGRANTU ATBALSTA PASĀKUMI. PIRMSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

		BE fr	BE de	BE nl	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK ENG/ WLS/NIR	SCT	IS	LI	NO	BG	RO	
A	A1	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●	●	●		●	●			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	(:)	●				
	A2		●			●						●																●		●	(:)				
B	B1	●	●	●	●		●			●	●					●	●			●		●		●	●	●	●				(:)	●		●	
	B2				●		●	●	●																						(:)				
C						●		●	●					●	●					●	●	●				●	●		●	(:)					
A	Integrētais modelis	A1 Tieša integrācija, sniedzot atbalstu vairākumklasē																																	
		A2 Tieša integrācija, sniedzot atbalstu ārpus vairākumklases																																	
B	Atsevišķais modelis	B1 Atbalsts pārejas periodā																																	
		B2 Ilgtermiņa atbalsts (vienu gadu vai ilgāk)																																	
C		Ārpusklases atbalsts: ārpus oficiālā skolas mācību laika																																	

- Pastāv bērniem-imigrantiem paredzēti atbalsta pasākumi
- Bērniem-imigrantiem īpaši atbalsta pasākumi nav paredzēti

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Beļģija (Be fr un Be nl): programmu ietvaros, kuru mērķis ir nodrošināt visiem skolēniem vienlīdzīgas sociālās labklājības iespējas, skolām var tikt piešķirti papildu personāla vai materiālie resursi. Šādos gadījumos iespējami abiem modeļiem atbilstoši atbalsta pasākumi: integrētā modeļa ietvaros papildu pedagoģiskais darbs ar individuāliem skolēniem, un nošķirtā modeļa ietvaros - īpašas nodarbības skolēniem, kuri nerunā apmācības valodā.

Beļģija (Be de): lai skolēnus-imigrantus pārejas klasē pienācīgi sagatavotu integrācijai, var pieņemt lēmumu, lai daļu no izglītības programmā paredzētajām mācību stundām daži no šiem skolēniem apmeklētu kopā ar vairākumklasēm, kurās mācās to vienaudži.

Čehija: skolām obligāti nav jāpiedāvā atbalsts čehu valodas apguvē tiem vairākumklases apmeklējošajiem bērniem-imigrantiem, kuri nav patvēruma meklētāju bērni, tomēr praksē tā rīkojas. Atsevišķais modelis attiecas tikai uz patvēruma meklētāju bērniem.

Igaunija: šie pasākumi galvenokārt attiecas uz tiem bērniem-imigrantiem, kuru dzimtā valoda ir krievu un kuri mācās skolās vai klasēs ar krievu mācību valodu (vismaz 60% izglītības programmas apgūstot krievu valodā). Šādos gadījumos bērniem igauņu valoda jā mācās, sākot no pirmās klases.

Īrija: dažās skolās ar lielu skolēnu-nepilsoņu īpatsvaru (vairāk kā 20% no kopējā skolēnu skaita) priekšroka tiek dota tā saucamajām «sagatavošanas klasēm», kurās bērni pirmajās nedēļās pēc iestāšanās skolā pavada lielāko daļu sava laika, un pievienojas saviem vairākumklašu vienaudžiem tikai tajos priekšmetos, kuros vielas apguve vismazāk atkarīga no valodas zināšanām. Skolēnu angļu valodas zināšanām uzlabojoties, viņi tiek iekļauti vairākumklasēs, kur apgūst visus priekšmetus un ne ilgāk kā divus gadus turpina saņemt ārpusklases atbalstu valodas apguvē.

Latvija: vairākumskolas bērniem-imigrantiem nepiedāvā īpašus atbalsta pasākumus, taču krievu, poļu, ukraiņu, ebreju, lietuviešu, igauņu, čigānu un baltkrievu lingvistisko minoritāšu bērniem ir iespēja iegūt izglītību šajās astoņās valodās līdzās apmācībai latviešu valodā.

Austrija: skolēniem ir iespēja saņemt īpašu atbalstu islaicīgās ārpusklases nodarbībās vai no palīgskolotāja, kurš strādā paralēli klases audzinātājam vai priekšmeta skolotājam. Tikai retos gadījumos ar Federālās ministrijas piekrišanu iespējams izveidot īpašas, Austrijā nesen imigrējušiem skolēniem paredzētas klases.

Polija: attēlā atspoguļotie pasākumi pašlaik tiek ieviesti (likumdošanas normas stājās spēkā 2004. gada maijā).

Apvienotā Karaliste: 2002. gada Pavalstniecības, imigrācijas un patvēruma likums piešķir valdībai tiesības veidot uzņemšanas centrus trūcīgajiem patvēruma meklētājiem un to ģimenes locekļiem, kuros tie var uzturēties iesniegto patvēruma pieprasījumu izskatīšanas laikā. Šajos centros piedāvā arī izglītošanās iespējas.

Norvēģija: sākot ar 2004. gada jūniju, pamatizglītības pirmā posma un pamatizglītības otrā posma skolēniem, kuru dzimtā valoda nav norvēģu valoda, ir tiesības atsevišķi mācīties norvēģu valodu līdz brīdim, kamēr tā apgūta pietiekamā līmenī, lai skolēni spētu sekot līdzi norvēģu valodā notiekošajam vairākumizglītības mācību procesam attiecīgajā skolā. Atbilstošos gadījumos šiem skolēniem ir tiesības arī uz dzimtās valodas apguvi, integrēto satura un valodas apmācību vai abām minētajām izglītības formām.

Integrētā modeļa ietvaros izglītības pārvaldes iestādes par labāku atzīst nekavējošu bērnu-imigrantu integrēšanu attiecīgajā vairākumklasē, kurā tie apgūst standarta izglītības programmu kopā ar saviem vienaudžiem. Tomēr ir gadījumi, kad, pamatojoties uz sākotnējās skolēna apmācības valodas zināšanu vērtēšanas vai vispārējiem mācību sekmju rezultātiem (skat. 4.2. apakšnodaļu), vai abiem minētajiem kritērijiem kopā, skolēnu var ieskaitīt par vienu gadu zemākā klasē. Šādiem skolēniem paredzētos individuālā vai retāk kolektīvā atbalsta pasākumus (nošķirot tos no pārējās klases vairākumklasēm paredzēto apmācības valodas stundu laikā) var organizēt oficiālajā skolas mācību stundu laikā. Parasti skolēni-imigranti saņem īpašu atbalstu apmācības valodas zināšanu uzlabošanai un, mazākā apmērā vispārīgu grūtību novēršanai (nepilnības citu izglītības programmas priekšmetu apguvē).

4.3.attēlā redzams, ka daudzās valstīs integrētais modelis tiek izmantots paralēli **atsevišķajam "pārejas" modelim**. "Pārejas" modelis paredz regulāru "iepazīstināšanas" jeb "pārejas" klašu vai grupu veidošanu valstī nesen imigrējušajiem skolēniem. Laika posms, kurā skolēni mācās šādās klasēs, var būt atšķirīgs, taču parasti tas nepārsniedz pirmo uzņēmējvalsts skolā pavadīto mācību gadu. Šo klašu uzdevums ir piedāvāt skolēniem-imigrantiem nepieciešamo atbalstu (īpaši valodas apguvē) un atvieglot pakāpenisku integrēšanos uzņēmējvalsts izglītības sistēmā.

Daudz retāk ir sastopama **atsevišķu grupu vai klašu organizēšana uz laiku, kas pārsniedz vienu gadu**. Viedojot šādas grupas vai klases, vērā ņemami vairāki faktori (skolēnu-imigrantu īpatsvars kopējā skolēnu skaitā, ar pedagoģisko darbu saistītās problēmas, patvēruma meklētāju statuss utt.). Piemēram, ja Vācijā skolēnu-imigrantu īpatsvars vairākumklasē pārsniedz 20%, šiem skolēniem var izveidot atsevišķu klasi. Atkarībā no attiecīgo skolēnu vācu valodas zināšanu līmeņa, mācības šajās klasēs var organizēt dažādos līmeņos (pamatlīmenī, augstākajā līmenī un atbalsta līmenī). Grieķijā īpašas apmācības grupas var izveidot uz laika posmu, kas nepārsniedz divus gadus. Skolēni-imigranti šajās grupās mācās atsevišķi, tomēr viņi var pievienoties saviem vienaudžiem-vietējiem iedzīvotājiem tādās mācību stundās kā mūzika, sports, radošie priekšmeti un svešvalodas, kurās nepilnīgas grieķu valodas zināšanas būtiski netraucē apgūstamā priekšmeta apguvi. Slovēnijā bērni-patvēruma meklētāji apgūst izglītību uzturēšanās centros. Čehijā čehu valodas apmācību patvēruma meklētāju bērniem vairākumskolas nodrošina vai nu atsevišķās klasēs vai patvēruma meklētāju uzturēšanās centros saskaņā ar vienošanos, kas panākta ar šo centru personālu.

Aptuveni trešdaļā valstu skolēniem-imigrantiem tiek piedāvāta arī iespēja apmeklēt papildu mācību stundas **ārpus oficiālā skolas nodarbību laika**. Šādas ārpusklases mācību stundas parasti tiek piedāvātas pēcpusdienā, vasarā vai jebkurā citā laikā, kad skolas telpas nav aizņemtas un ērtāk izmantojamas šādam mērķim.

Austrijā šajā ziņā situācija ir īpaša, jo bērniem-imigrantiem, kuri pilnībā nepārvalda vācu valodu, laika posmā, kas nepārsniedz divus gadus, nav jākārt eksāmeni. Tādējādi viņiem tiek dota iespēja piedalīties mācību stundās kopā ar saviem vienaudžiem-vietējiem iedzīvotājiem, taču viņu zināšanas netiek vērtētas. Šajā izglītības posmā viņi gada beigās var pāriet uz nākamo klasi.

4.4. Atbalsta pasākumi vairākumskolās

Atbalsta pasākumu veidi

Iepriekš minēto divu galveno modeļu ietvaros Eiropas valstu izglītības sistēmas piedāvā bērniem-imigrantiem ārkārtīgi plašu atbalsta pasākumu klāstu, kurus var iedalīt trijās grupās:

- Atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir apmierināt to skolēnu-imigrantu vajadzības valodas apguves jomā, kuru dzimtā valoda atšķiras no apmācības valodas. Parasti šādi atbalsta pasākumi ietver apmācību, kas balstīta uz tā saucamās "lingvistiskās iekļaušanās" principiem un kuras laikā skolēni nonāk tiešā saskarē ar apgūstamo valodu un viņiem tiek sniegta intensīva individuāla apmācība vai apmācība nelielās grupās (īpaši valodas apguvei paredzētais atbalsts) oficiālajā skolas nodarbību laikā. Iespējama arī "bilingvāla" apmācība, t.i., daļēji apmācības valodā un daļēji skolēnu dzimtajā valodā.

- Atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir skolēnu-imigrantu vajadzību apmierināšana konkrētās izglītības programmas jomās tajā izglītības pakāpē, kurā tie uzņemti. Šādā situācijā vairākumizglītības programmas saturu un pedagoģiskā darba metodes var īpaši pielāgot šo skolēnu vajadzībām, var organizēt atbalsta sniegšanu izglītības programmas apguvē un, atsevišķos gadījumos, vērtējot skolēnu-imigrantu zināšanas, var nepiemērot vispārējos skolēnu zināšanu vērtēšanas kritērijus.
- Lai optimizētu skolēnu/skolotāju skaita attiecību, var samazināt skolēnu skaitu klasē.

Gan integrētā, gan atsevišķā modeļa ietvaros bieži vien tiek apvienotas vairākas minētās atbalsta formas. 4.4.attēlā šī īpatnība nav atspoguļota. Neatkarīgi no atbalsta pasākumu veida, valodas apguves atvieglošanai paredzētās atbalsta formas ir visizplatītākais Eiropas valstu skolās sniegtais atbalsta veids. Dažās valstīs (Dānijā, Igaunijā, Īrijā, Luksemburgā, Islandē un Norvēģijā) bērniem-imigrantiem pieejams tikai šis atbalsta veids. Vispārīgāks pedagoģiskais atbalsts tiek piedāvāts ierobežotā apjomā.

Visas valstis, kuras piedāvā atbalstu bērniem-imigrantiem, vispirms **māca uzņēmējvalsts apmācības valodu**. Jāatzīmē, ka liela daļa imigrantu ierodas no valstīm, kurās runātās valodas atšķiras no uzņēmējvalsts apmācības valodas(-ām). Iespēja, ka Eiropas skolās tiek uzņemti bērni, uz kuriem pilnā apjomā attiecināma minētā situācija, ir visai liela. Kā izņēmums jāmin tikai dažas uzņēmējvalstis, piemēram, Beļģija (franču kopiena), Igaunija, Spānija, Francija, Latvija vai Portugāle - valstis, kurās lielākā daļa imigrantu izcelsmes pilsoņu pārvalda apmācības valodu (vai, ja tādas ir vairākas, vismaz vienu no tām).

Parasti apmācības valoda tiek mācīta kā "otrā vai papildu valoda" (t.i., tā nav attiecīgo skolēnu dzimtā valoda), taču dažās Ziemeļvalstīs (Somijā, Zviedrijā un Norvēģijā), kā arī Igaunijā, Kiprā un Latvijā pastāv iespēja apgūt arī bilingvālo apmācību, kuras gaitā skolotājs lieto gan skolēnu-imigrantu dzimto valodu, gan attiecīgās skolas apmācības valodu.

Laiks, kas atvēlēts uzņēmējvalsts apmācības valodas mācīšanai skolēniem-imigrantiem, dažādās valstīs ir atšķirīgs, tas svārstās no 2 līdz 14 stundām (vai mācību stundām) nedēļā.

Atbildīgās varas iestādes bērnu integrāciju pirmsskolas izglītībā parasti neuzskata par prioritāti, lai gan pēdējā laikā dažas valstis īsteno **programmas mazgadīgo bērnu iepazīstināšanai ar apmācības valodu** pirms obligātās izglītības apguves uzsākšanas. Vācijā šīs programmas paredzētas bērniem, kuri dzimuši šajā valstī vai ieradusies ļoti agrīnā vecumā. Arī Beļģija (flāmu kopiena), Lietuva, Luksemburga un Norvēģija organizē šādiem bērniem sagatavošanas klases, lai atvieglotu (īpaši valodas ziņā) pāreju uz mācībām pamatzglītības pirmā posma skolā. Čehijā, Somijā un Zviedrijā (dažās pašvaldībās) pirmsskolas līmenī bērniem-imigrantiem tiek organizētas īpašas grupas, kuru mērķis ir iepazīstināt šos bērnus ar apmācības valodu tā, lai viņi varētu uzsākt obligātās izglītības apguvi. Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Skotijā) pirmsskolas iestāžu personālam rekomendē veltīt īpašu uzmanību darbam ar tiem bērniem, kuriem angļu valoda ir papildu valoda.

Taču jāatzīmē, ka arī tajās valstīs, kurās īpaši tiek akcentēta nepieciešamība īsā laikā apgūt apmācības valodas pamatus, bērniem-imigrantiem tiek sniegti arī citi atbalsta veidi.

No **pasākumiem, kuru mērķis ir sniegt bērniem-imigrantiem palīdzību noteiktās izglītības programmas jomās**, visbiežāk tiek praktizēta **papildu atbalsta sniegšana mācību vielas apguvē**. Skolotāji strādā ar skolēniem individuāli vai grupās, parasti skolas oficiālajā nodarbību laikā, kas atvēlēts tādu

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

pamatpriekšmetu apguvei kā lasīšana, rakstīšana un matemātika. Bieži vien valstīs, kuru skolās pieejams atbalsts izglītības programmas apgūvē, tiek praktizēta arī izglītības programmas satura vai vērtēšanas metožu pielāgošana bērnu-imigrantu īpašajām vajadzībām. Šāda pieeja raksturīga Čehijai, Kiprai, Slovēnijai, Somijai un Apvienotajai Karalistei (Anglijai, Velsai un Ziemeļīrijai), turklāt Somijā skolēnam-imigrantam, beidzot obligāto izglītību, izsniegtajā izglītības dokumentā kā mācību valoda tiek norādīta viņa dzimtā valoda (ja tajā tika sniegta vismaz puse mācību stundu), kā arī somu vai zviedru valoda.

Vairākās valstīs tiek īstenots vēl viens atbalsta pasākums, tas ir, **skolēnu skaita samazināšana klasē**. Bieži vien ieteikts neiekļaut atsevišķā klasē vai grupā vairāk par 15 skolēniem. Var noteikt arī imigrantu izcelsmes skolēnu skaita ierobežojumu vairākumizglītības klasē, kurā mācās dažādu tautību bērni (piemēram, Čehijā, Vācijā un Itālijā).

4.4.ATTĒLS: BĒRNIEM-IMIGRANTIEM PIEJAMIE ATBALSTA VEIDI PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀJĀ IZGLĪTĪBĀ

		BE fr	BE de	BE nl	CK	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	ENG/ WLS/NIR	UK SCT	IS	LI	NO	BG	RO
A	A1	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	■	■	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	(:)	●	■	●	
	A2			●	●		●									●	●	■	■							●	●			(:)	●	■		
	A3						●							●	●			■	■							●	●			(:)	●	■		
B	B1	●	●	●	●													■	■											(:)		■		
	B2			●		●								●				■	■	●	●	●				●	●		●	(:)		■		
C				●		●					●	●		●				■	■											(:)		■		
A	Atbalsts valodas apgūvē	A1	Intensīva apmācības valodas apguve																															
		A2	Iepazīstināšana ar apmācības valodu pirmsskolas līmenī																															
		A3	Bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā/apmācības valodā)																															
B	Pedagoģiskais atbalsts	B1	Papildu atbalsts mācību vielas apgūvē																															
		B2	Vērtēšanas kritēriju pielāgošana																															
C		Mazāks skolēnu skaits klasē/īpaši noteikumi, kas reglamentē klases komplektēšanu																																

● Pastāv bērniem-imigrantiem paredzēti atbalsta pasākumi
 ■ Bērniem-imigrantiem nav paredzēti īpaši atbalsta pasākumi

Precīzāku informāciju skat. 2.pielikuma 2.1.attēlā.

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Beļģija, Nīderlande, Apvienotā Karaliste, Islande un Norvēģija: decentralizācijas dēļ raksturotie atbalsta pasākumi atspoguļo tikai iespējamās to pasākumu piemērus, kurus vietējās izglītības pārvaldes iestādes vai skolas var sniegt atkarībā no to rīcībā esošajiem resursiem.

Čehija: dati attiecas tikai uz īpašo atbalstu patvēruma meklētāju bērniem.

Vācija: dažas pavalstis nedaudzās pamatzglītības pirmā posma skolās piedāvā bilingvālu apmācību (dzimtajā valodā/apmācības valodā).

Latvija: skolās, kuras īsteno minoritāšu izglītības programmas, tiek izmantots bilingvālās apmācības princips (daļa izglītības programmas tiek pasniegta attiecīgās minoritātes valodā, daļa - latviešu valodā).

Lietuva: pagaidām vispārīgā izglītībā skolās paredzētais atbalsts, kas minēts izglītības un zinātnes ministra apstiprinātajā Vispārējās izglītības plānā, ir iespējams tikai teorētiski.

Portugāle: lai pilnveidotu atbalsta sniegšanu portugāļu valodas apguvē bērniem-imigrantiem, kuri to nepārvalda, 2001./2002. mācību gadā Izglītības ministrijas *Ensino básico* departaments obligātās izglītības iestādēs veica pētījumu, īpašu uzmanību pievēršot tiem skolēniem, kuru dzimtā valoda nav portugāļu.

Apvienotā Karaliste: A2 attiecas tikai uz Anglijā pieejamo atbalstu izglītības programmas apguvē.

Lielākā daļa minēto atbalsta pasākumu paredzēti **bērniem, kuri uzņēmējvalstī ieradušies nesen**. Īslaicīgie atbalsta pasākumi paredzēti, lai palīdzētu bērniem pārvarēt sākotnējās grūtības, kas kavē ātru integrēšanos skolā. Pat atsevišķajā modelī, kas paredz ilgtermiņa atbalsta pasākumu īstenošanu, īpašas bērniem-imigrantiem paredzētas klases tiek organizētas uz laiku - ne ilgāk kā divus gadus.

Par izglītību atbildīgās amatpersonas nodarbina **skolas pamešanas** un **stundu kavēšanas** problēma, kas ir ļoti izplatīta skolēnu-imigrantu vidū. Tā kā bērnu-imigrantu ģimenēs sociāli ekonomiskie apstākļi bieži vien ir nestabili, tiem kā potenciāli neaizsargātai grupai tiek pievērsta īpaša uzmanība. Piemēram, tādas valstis kā Beļģija (franču un flāmu kopiena), Spānija un Nīderlande īsteno īpašas programmas, kuru mērķis ir novērst skolas kavēšanu un pamešanu.

Finansējums

Visu šo atbalsta pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums pārsvarā tiek piešķirts plašāku, izglītības finansēšanai kopumā paredzētu pasākumu ietvaros. Parasti valsts izglītības pārvaldes iestādes nosaka bērniem-imigrantiem paredzētajiem atbalsta pasākumiem vairākumskolās piešķiramā papildu finansējuma apjomu. Ja tiek izpildīti noteikti nosacījumi, valsts izglītības pārvaldes iestādes reģionālajām vai vietējām varas iestādēm, vai konkrētām skolām, šiem mērķiem var piešķirt arī dotācijas, un to rīcības brīvība šī finansējuma izlietošanā atkarīga no attiecīgās izglītības sistēmas decentralizācijas pakāpes. Samērā izplatīta ir prakse, kad vietējās varas iestādes vai konkrētas skolas ir pilnībā atbildīgas par saņemtā finansējuma atbilstošu izlietojumu.

Šāda situācija raksturīga, piemēram, **Beļģijai, Dānijai, Nīderlandei, Apvienotajai Karalistei (Anglijai un Velsai), Islandei un Norvēģijai**, kurās piešķirtais finansējums paredzēts dažādu atbalsta pasākumu īstenošanai - atbilstoši nepieciešamībai. **Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā)** valdība nodrošina vietējās izglītības pārvaldes iestādes ar divām finansējuma plūsmām dažādu to teritorijā dzīvojošo etnisko minoritāšu un potenciālo riska grupu bērnu, tai skaitā - arī bērnu-imigrantu, vajadzībām paredzētu aktivitāšu finansēšanai. Liela daļa šī finansējuma jānodod skolu rīcībā.

Ja skolas vēlas saņemt papildu finansējumu, vairākās valstīs pieprasa stingru noteikumu ievērošanu attiecībā uz imigrantu izcelsmes skolēnu skaitu vai precīzu laiku, kurā viņi ieradušies uzņēmējvalstī.

Piemēram, **Čehijā** skolām, kurās uzņem bērnus-patvēruma meklētājus, tiek piešķirts papildu finansējums. Kopš 2003. gada Lietuvā finansējuma koeficients, ko izmanto skolēnu skaita noteikšanai, strādnieku-migrantu bērnu gadījumā ir palielinājies par 10%. **Islandē** papildu

finansējuma saņemšanas priekšnosacījums ir vismaz 12 iepriekšējā gada laikā valstī iebraukuši bērni-imigranti.

Likumdošanas normas

Lielākā daļa galveno bērniem-imigrantiem paredzētā atbalsta sniegšanu reglamentējošo likumdošanas normu tika pieņemtas laika posmā no 1998.-1999. un no 2002.-2003. gadam. Piemēram, Grieķijas vairākumskolās bērniem-imigrantiem līdz pat 1999. gadam netika sniegts nekāds atbalsts. Kopš tā laika valdība ir noteikusi īpašu kārtību šo bērnu, kā arī bēgļu vai Grieķijas pilsoņu, kuri atgriezušies dzimtenē pēc emigrācijas (samērā izplatīta situācija Grieķijā), integrēšanai izglītībā. 2002. un 2003. gadā vairākas valstis ieviesa likumdošanas normas, kuru mērķis ir veicināt atbalsta sniegšanu bērniem-imigrantiem. Spānijā 2002. gada Izglītības kvalitātes likumā (LOCE) pirmo reizi tieši tika skats jautājums par bērnu-imigrantu integrāciju Spānijas izglītības sistēmā. Lietuvā bērnu-imigrantu integrācijai īpaša uzmanība tiek pievērsta pēc 2003. gada jūnijā veiktās izglītības likuma reformas.

4.5.ATTĒLS: GADI, KUROS TIKA PIENEMTAS PAŠLAIK SPĒKĀ ESOŠĀS BĒRNIEM-IMIGRANTIEM PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀS IZGLĪTĪBAS JOMĀS SNIEDZAMO ATBALSTU REGLAMENTĒJOŠĀS LIKUMDOŠANAS NORMAS, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
		SI	BE nl	IE	CZ	CZ	BE fr	BE nl	DE	HU
		SK	LU	LV	EL	IE	BE de	CZ	CY	MT
			PT	NL	IT	LU	PL	ES	LT	NO
			UK-NIR	FI	LV	PL	PT	FR	NL	RO
				UK-NIR	IS	UK	RO	UK-SCT	UK	
					SI			CY		
					UK-ENG			SK		
					UK-WLS					

Tumšajā drukā : valstis, kuras attiecīgajā gadā pieņēmušas vairāk kā vienu likumdošanas aktu.

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Nīderlande: 2002./2003.mācību gadā pilotprojekta veidā tika uzsākta jaunas programmas īstenošana, kuras mērķis ir uzlabot 2-4 gadu vecu bērnu-imigrantu valodas zināšanas.

Ungārija: strādnieku-imigrantu bērniem paredzētu atbalsta pasākumu īstenošana uzsākta 2004. gada septembrī.

Malta: strādnieku-imigrantu bērniem paredzētu atbalsta pasākumu īstenošana uzsākta 2004. gada maijā.

Bulgārija: īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem nav paredzēta.

Paskaidrojums

Šajā tabulā atspoguļoti bērniem-imigrantiem paredzētā atbalsta sniegšanu reglamentējoši likumi, dekrēti vai rikojumi, vai vispārīgie principi, kas attiecīgajām varas iestādēm dažādās valstīs jāievēro šī atbalsta sniegšanas procesā. Precīzāku informāciju skat. 2.pielikuma 2.2.attēlā.

4.5. Par atbalsta pasākumu īstenošanu atbildīgais personāls

Klases audzinātāji bērniem-imigrantiem sniedz dažāda veida atbalstu ar palīgskolotāja vai palīgpersonāla pārstāvja palīdzību (skat. 2.pielikuma 2.3.attēlu). Parasti klases audzinātājam nav tādas papildu kvalifikācijas, lai bez citu kvalificētu speciālistu palīdzības uzraudzītu vai sagādātu visu skolēniem-imigrantiem nepieciešamo. Vācijā, Grieķijā, Slovēnijā un Slovākijā skolotāji tiek īpaši apmācīti, lai varētu risināt imigrantu izcelsmes skolēnu valodas un izglītības problēmas. Minētajās četrās valstīs skolotāji strādā saskaņā ar iepriekš aprakstītā "atsevišķā modeļa" organizatoriskajiem principiem (grupas bērnudārzos un īpašas nodarības skolēnu iepazīstināšanai ar obligātās izglītības apmācības valodu Vācijā, īpašas mācību grupas Grieķijā vai patvēruma meklētāju centri Slovēnijā un Slovākijā).

Dažādo skolēniem-imigrantiem paredzēto atbalsta pasākumu īstenošana praksē ir **palīgskolotāju** galvenais uzdevums. Šie kvalificētie skolotāji palīdz skolēniem apgūt apmācības valodu, kā arī tādus pamatpriekšmetus kā lasīšana, rakstīšana un matemātika. Atkarībā no valsts, šie skolotāji strādā gan ar vairākumklasēs integrētiem skolēniem, gan ar tiem skolēniem, kuri mācās atsevišķās klasēs vai īpašās grupās. Praksē pastāv visas iespējamās atbalsta sniegšanas formas.

Atbalsta sniegšanā var tikt izmantota arī citu speciālistu palīdzība, kuri darbojas kā skolēnu-imigrantu dzimtās kultūras un uzņēmējvalsts kultūras "starpnieki". Šāda veida atbalstu var sniegt, piemēram, skolēni Kiprā un skolotāji Austrijā, kuri pārvalda skolēnu-imigrantu dzimto valodu. Dažas skolas Anglijā ir izveidojušas īpašas mentoringa programmas, kuru ietvaros vecāko klašu skolēni palīdz jaunāko klašu skolēniem risināt ar mācībām vai sociālajiem apstākļiem saistītas problēmas. Līdzīgu atbalstu var sniegt arī skolotāji vai citi pieaugušie sabiedrības locekļi, bieži vien skolēna tautieši vai viņa izcelsmes kultūras pārstāvji.

Skolotāju apmācība darbam ar imigrantiem ir viena no profesionālās pilnveides apmācības prioritātēm. Daudzas skolotāju apmācības iestādes piedāvā vairākus kursus par dažādiem ar bērnu-imigrantu integrēšanu skolā saistītiem aspektiem. Ar semināru, īpašu apmācības programmu vai maģistra līmeņa kursu palīdzību skolotāji, kuri strādā vai vēlas strādāt ar šādiem skolēniem, var paplašināt savas zināšanas par imigrantu dzimto valodu un kultūras īpatnībām, iemācīties strādāt ar klasēm, kurās mācās jauktas skolēnu grupas, apgūt prasmi komunicēt ar šo bērnu vecākiem, vai strādāt ar bērniem, kuriem ir dažāda līmeņa spējas utt. Daudzās valstīs, piemēram, Polijā, Portugālē, Slovēnijā, Slovākijā un Somijā šāda veida apmācība ietver arī īpašu kursu apmācības valodas kā "otrās/papildu valodas" mācīšanā.

Parasti par darbu ar skolēniem-imigrantiem atbildīgie skolotāji nesaņem nekādu papildu atalgojumu vai atvieglojumus, tomēr ir arī daži izņēmumi. Čehijā pastāvīgi strādājoši skolotāji var saņemt augstāku atalgojumu, ja viņi strādā skolās, kurās mācās patvēruma meklētāji. Kiprā skolotājiem, kuru klasēs mācās bērni-imigranti, ir tiesības uz pedagoģiskā darba vai kopējā darba laika saīsināšanu.

5. NODAĻA

IMIGRANTU KULTŪRAS ATZĪŠANA VAIRĀKUMSKOLĀS

Gandrīz visās Eiropas valstīs pieejami skolēniem-imigrantiem paredzēti atbalsta pasākumi, kas lielākoties balstās uz tā saucamās "dviņstratēģijas" principiem. Pirmkārt, šo valstu izglītības sistēmas paredz, ka attiecīgajiem skolēniem jāapgūst vismaz viena no oficiālajām uzņēmējvalsts valodām, lai nodrošinātu pēc iespējas efektīvāku integrēšanos uzņēmējvalsts sabiedrībā un atvieglotu izglītošanās procesu (skat. 4.nodaļu). Otrkārt, atbalsta pasākumi tiek veikti, lai saglabātu skolēnu dzimtās valodas zināšanas un uzturētu saikni ar savas tautas kultūru. Šajā nodaļā aplūkots tieši šis atbalsta veids, kā arī analizēts, cik lielā apjomā skolas ir tiesīgas ieviest korekcijas savā ikdienas darba kārtībā, ievērojot skolēnu-imigrantu kultūras vai reliģiskās tradīcijas.

5.1. Atbalsts imigrantu dzimtās valodas un izcelsmes kultūras apgūvē

Dzimtās valodas zināšanu uzturēšanai paredzētie atbalsta pasākumi bieži vien tiek īstenoti, lai veicinātu to bērnu personīgo attīstību un mācību vielas apguves spējas, kuru dzimtā valoda nav apmācības valoda, kā arī lai stiprinātu šo bērnu nacionālās identitātes izjūtu. Atbalsta pasākumi skolēnu-imigrantu dzimtās valodas apguvei dažās valstīs tiek izstrādāti konkrētu minoritāšu valodu apguves programmu ietvaros. Šī atbalsta sniegšanā un organizēšanā valstīs izmanto dažādas pieejas. Dzimtās valodas apguves atbalsta dažādo pieeju efektivitātes analīzei veltīti daudzi pētījumi¹. Šis jautājums pēdējā laikā bijis arī vairāku Eiropas valstu politisko diskusiju uzmanības centrā, kā rezultātā pieņemts lēmums piešķirt daudz vairāk līdzekļu apmācības valodas mācīšanai skolēniem-imigrantiem un samazināt viņu dzimtās valodas apguvei paredzēto līdzekļu apjomu. Minētais attiecas uz Dāniju, Nīderlandi un Norvēģiju.

Neskatoties uz to, ka imigrantu bērniem daudzās Eiropas valstīs ir iespējams apgūt savu dzimto valodu, dažādu valstu piedāvātais atbalsts ir atšķirīgs. Bieži vien tas ir pieejams obligāto izglītību apgūstošajiem skolēniem, turklāt atkarībā no dzimtās valodas, nevis no imigrācijas statusa. Tikai Lietuvā pastāv īpaša šāda atbalsta sniegšanas kārtība tiem imigrantiem, kuriem ir bēgļa statuss, un, lai veicinātu šīs personu grupas sociālo integrāciju, dzimtās valodas apgūšanai nepieciešamo finansējumu var piešķirt no valsts budžeta līdzekļiem. Zviedrija ir vienīgā valsts, kur visiem obligāto izglītību apgūstošajiem skolēniem ir oficiāli noteiktas tiesības apgūt savu dzimto valodu (ja šie skolēni to vēlas). Citās valstīs šādas apmācības pieejamība var būt saistīta ar praktiskiem apsvērumiem, piemēram, skolā ir minimāls tādu skolēnu skaits, kuriem šāds atbalsts pienākas, vai kvalificētu skolotāju trūkums. Arī divpusējs līgums starp uzņēmējvalsti un imigrantu izcelsmes valsti var veicināt vismaz daļēju dzimtās valodas apmācības nodrošināšanu.

Ņemot vērā iepriekš teikto, jāsecina, ka daudzos gadījumos atbalsta pieejamība ir saistīta ar to, kāda ir konkrētā skolēna vai viņa ģimenes izcelsmes valsts. Šāda situācija vērojama, piemēram, tajos gadījumos, kad atbalsts tiek sniegts saskaņā ar Padomes Direktīvas 77/486/EEC normām. Šī direktīva nosaka atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu no citām (tajā laikā - EES) dalībvalstīm ieradušos strādnieku-migrantu bērnus, kuriem pienākas obligātā izglītība, ar iespēju apgūt savu dzimto valodu un izcelsmes valsts kultūru (skat. 1.nodaļu). Vēl iespējams īstenot tādus atbalsta pasākumus, kuri paredzēti divpusējos uzņēmējvalsts un imigrantu izcelsmes valsts noslēgtos līgumos. Šādus līgumus noslēgušas, piemēram, Beļģija (franču kopiena),

(¹) Skat., piemēram: Thomas, W.; Collier, P. Center for Research on Education, Diversity & Excellence. *A National Study of School Effectiveness for Language Minority Students' Long-Term Academic Achievement* http://www.crede.ucsc.edu/research/llaa/1.1_final.html 2002 un Cummins, J. *Language, Power, and Pedagogy. Bilingual children in the cross-fire*. England: Multilingual Matters

Vācija, Francija, Luksemburga, Portugāle, Slovēnija un Rumānija, valstis, kurām jau ilgstoši raksturīga daudzskaitlīgu strādnieku-imigrantu kopienu klātbūtne. Šādās situācijās par atbalsta pasākumu sniegšanai nepieciešamo resursu nodrošināšanu ir atbildīgas abas attiecīgās valstis.

Citās valstīs par šāda atbalsta organizēšanu un finansēšanu atbild vai nu izglītības sniedzēji, piemēram, vietējās pašvaldības Dānijā, Somijā un Zviedrijā, vai reģionālās varas iestādes, piemēram, autonomie apgabali Spānijā. Somijā valdība piešķir finansiālu atbalstu tām vietējām pašvaldībām, kuras sniedz atbalstu skolēniem-imigrantiem dzimtās valodas apguvei. Igaunijā un Lietuvā šāda atbalsta sniegšana ir konkrētās skolas kompetencē. Šāda situācija raksturīga arī Apvienotajai Karalistei (Anglijai, Velsai un Ziemeļīrijai), kur pašvaldības finansētas papildu skolas var piedāvāt dzimtās valodas apmācību ārpus skolas oficiālā nodarbību laika.

Ir valstis, kurās šo atbalsta veidu sniedz valsts (vai augstākā līmeņa) varas iestādes (reizēm sadarbībā ar privātpersonām vai privātām organizācijām). Šāda situācija raksturīga Beļģijai (flāmu kopienai), Grieķijai, Īrijai, Itālijai, Ungārijai un Austrijai.

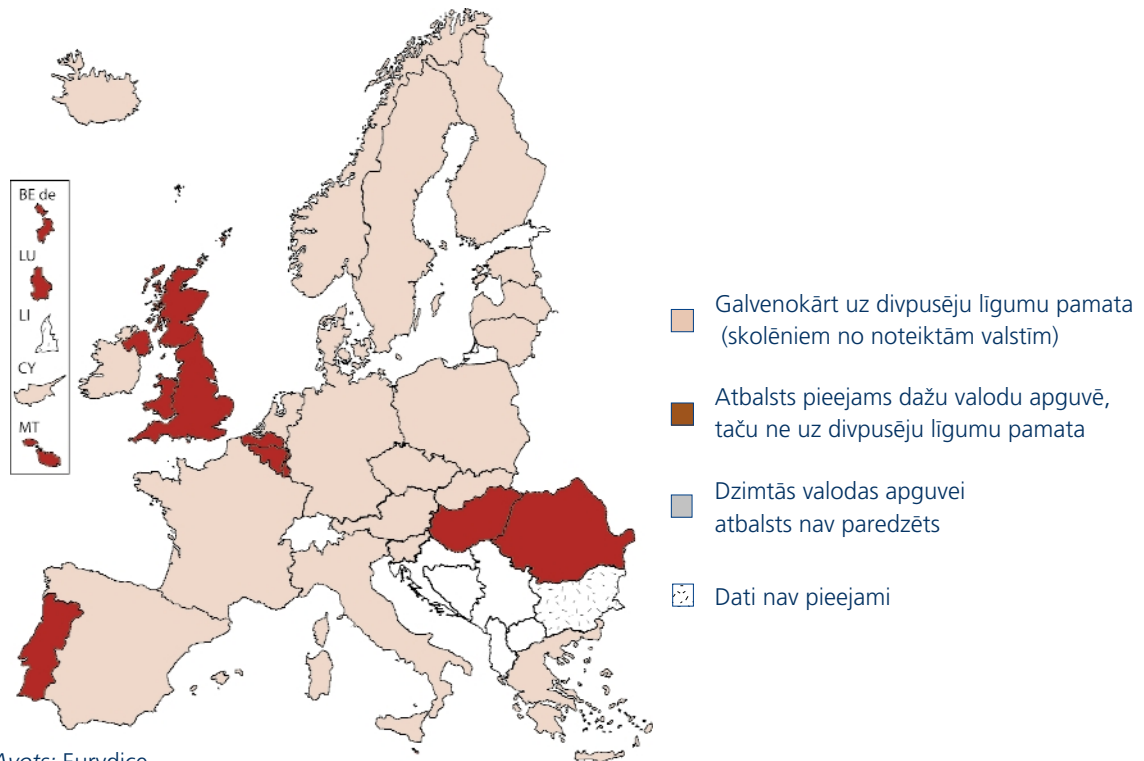
Vairumā gadījumu dzimtās valodas mācīšana tiek organizēta ārpusklases nodarbību veidā un tā parasti ilgst dažas stundas nedēļā, savukārt, piemēram, Francijā, Luksemburgā, Austrijā, Somijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā) "dzimtā valoda" var būt arī izvēles priekšmets obligātās izglītības programmā.

Parasti atbalsts dzimtās valodas apguvē paredzēts ne tikai valodas mācīšanai, bet arī tāpēc, lai sniegtu ieskatu par attiecīgās imigrantu grupas izcelsmes valsts kultūru vai vēsturi.

Dažas Eiropas valstis piedāvā iespēju apgūt apmācības valodu arī skolēnu-imigrantu vecākiem un ģimenes locekļiem, tomēr vairumā gadījumu šāda apmācība iekļauta pieaugušo izglītības programmās vai ir viena no imigrantiem paredzētā vispārējā atbalsta formām, kas tiek sniegts valstiski izstrādātu pieaugušo integrācijas programmu ietvaros neatkarīgi no tā, vai šīs personas ir skolēnu vecāki. Itālijā, Kiprā un Islandē, savukārt, sastopami gadījumi, kad vecākiem-imigrantiem, kuru bērni apmeklē skolu, ir pieejama iespēja apgūt uzņēmējvalsts valodu.

Itālijā, pateicoties Izglītības ministrijas atbalstam un sadarbībai ar vietējām organizācijām, skolēnu-imigrantu ģimenes locekļiem ir iespēja apmeklēt itāļu valodas nodarbības. Kiprā valdības finansētas bezmaksas grieķu valodas nodarbības pēcpusdienā vai vakarā ir pieejamas visiem skolēnu-ārzemnieku vecākiem. Islandē islandiešu valodas apmācība vecākiem tiek piedāvāta īpašās vakara nodarbībās, turklāt pēc dažu vietējā līmeņa varas iestāžu iniciatīvas vecāki tiek aicināti palīdzēt saviem bērniem mācīties islandiešu valodu mājās, tādejādi palīdzot viņiem uzlabot arī sekmes skolā.

5.1. ATTĒLS: UZNĒMĒJVALSTU SNIEGTAIS ATBALSTS IMIGRANTU DZIMTĀS VALODAS APĢŪŠANĀ, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Itālija: skolas valde veicina līgumu slēgšanu ar ārvalstu asociācijām vai pārstāvniecībām par atbalsta sniegšanu skolēnu-imigrantu dzimtās valodas un kultūras saglabāšanā.

Latvija: noslēgts viens divpusējs līgums ar Poliju. Skolēni var apgūt savu dzimto valodu un iepazīt savu kultūru astoņu minoritāšu izglītības programmu ietvaros (krievu, poļu, ukraiņu, ebreju, lietuviešu, igauņu, čigānu un baltkrievu). Ar valsts un vietējo pašvaldību atbalstu dzimtās valodas apmācību var piedāvāt arī svētdienas skolās.

Malta: pašlaik tiek izstrādāta dzimtās valodas apguves atbalsta pasākumu īstenošanas kārtība.

Nīderlande: dažām skolām ir tiesības sniegt šādus atbalsta pasākumus.

Polija: dzimtās valodas apmācība tiek organizēta sadarbībā ar imigrantu izcelsmes valstu konsulārajiem dienestiem vai kultūras asociācijām.

Islande: lai gan vietējām pašvaldībām ir tiesības mācīt dzimto valodu tiem bērniem, kuriem tā nav islandiešu valoda, šāda prakse pagaidām nav sastopama.

5.2. Skolas darba kārtības pielāgošana skolēnu-imigrantu vajadzībām

Eiropas valstis pastāv vairāki valsts līmeņa noteikumi, kas reglamentē iespējamo skolas ikdienas darba kārtības pielāgošanu bērnu-imigrantu kultūras tradīcijām, reliģiskajai pārliecībai vai vajadzībām. Lēmumus par šāda veida pielāgošanos (piemēram, zināmu atkāpšanos no noteiktajām prasībām attiecībā uz reliģiskajiem svētkiem, mācību nodarbībām, ģērbšanās noteikumiem vai skolas pusdienu ēdienkarti) parasti pieņem konkrētā skola vai izglītības sniedzējs, piemēram, vietējā pašvaldība, ja kāds no šiem jautājumiem ir aktuāls vairākās tās pārzinā esošajās skolās.

Daži skolas kalendārā vai mācību nodarbību grafikā neminēti skolas darba kārtības pielāgošanas piemēri, kas galvenokārt saistīti ar **religiskajiem svētkiem**, aprakstīti nacionālajos apskatos.

Beļģijas (flāmu kopienas) likumdošanā iekļauta norma, kas pieļauj neierašanos skolā tādu "svētku gadījumā, kas ir neatņemama skolēna filozofiskā pasaules uzskata sastāvdaļa, ja to svinēšana nav pretrunā ar Konstitūciju". Atzītas reliģijas vai konfesijas ir anglikānisms, islams, jūdaisms, katoļticība, pareizticība un protestantisms.

Itālijā ebreju skolēniem ir tiesības neapmeklēt skolu sestdienās, ja skolā šajā dienā ir paredzētas mācības. Šāda kārtība noteikta saskaņā ar vienošanos, kas panākta starp Itālijas valdību un *Unione della Comunita ebraiche* (Itālijas Ebreju kopienu apvienību). Ar citām reliģiskajām kopienām šādas vienošanās nav noslēgtas.

Vācijā skolēni var vērsties pie skolas uzraudzības iestādēm ar lūgumu atļaut tiem neapmeklēt skolu reliģisko svētku laikā. Līdzīga situācija vērojama **Zviedrijā**, kur vienošanās par to, cik brīvdienas šādos gadījumos piešķiramas skolēniem, tiek panāktas vietējā līmenī. Normatīvajos aktos nav nekādu norāžu par to, attiecībā uz kurām reliģijām šāda kārtība būtu piemērojama. Minētais attiecas arī uz **Latviju**, kur reliģiskie svētki valsts un vietējo pašvaldību izglītības iestādēs tiek atzīmēti pēc nepieciešamības. Norvēģijā skolēniem, kuri pieder pie kādas no ārpus Norvēģijas oficiālās baznīcas esošām reliģiskajām konfesijām, ir tiesības iesniegt lūgumu par brīvdienas piešķiršanu attiecīgās kopienas reliģisko svētku laikā.

Dažās valstīs pieļaujama arī zināma atkāpšanās no ierastās atsevišķu mācību nodarbību kārtības, piemēram, organizējot grupu sporta un mūzikas nodarbības.

Vācijā obligātās "fiziskās kultūras un peldēšanas nodarbības" parasti tiek organizētas grupās abu dzimumu skolēniem vienlaikus, taču pēc bērnu-imigrantu vecāku pieprasījuma skolām jāveido atsevišķas zēnu un meiteņu grupas. Ja tas nav iespējams, bērnu-imigrantu no šīm nodarbībām var atbrīvot. Līdzīgi arī **Zviedrijā** obligātā "fiziskā kultūra un veselības mācība" parasti tiek organizēta grupās abu dzimumu skolēniem vienlaikus, tomēr skolām ir tiesības veidot atsevišķas grupas zēniem un meitenēm, īpaši, ja tas nepieciešams skolēniem-musulmaņiem.

Somijā pastāv iespēja atbrīvot skolēnu no sporta (piemēram, peldēšanas) un mūzikas nodarbībām, kā arī līdzdalības skolas svētkos utt.

Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā) skolas kopīgajiem ikdienas dievkalpojumiem pilnībā vai galvenajās līnijās jānorit, ievērojot kristietības tradīcijas. Vairumam skolu būtu jānodrošina visu skolēnu līdzdalība kopīgajos dievkalpojumos, tomēr gadījumos, kad, ņemot vērā dažu vai visu skolēnu ģimeņu izcelsmi, skola uzskata, ka prasība noturēt uz kristietības tradīcijām balstītu dievkalpojumu nebūtu adekvāta, mācību daļas vadītājs ir tiesīgs vērsties pie vietējās Pastāvīgās konsultatīvās padomes reliģiskās izglītības jautājumos (SACRE) ar lūgumu atcelt prasību par šādas kārtības nodrošināšanu. Arī vecākiem ir tiesības individuālā kārtā atbrīvot savus bērnus no kopīgajiem skolas ikdienas dievkalpojumiem.

Skolēnu **apģērba** jautājumu risināšana, pirmkārt, ir atkarīga no tā, vai skola izvirza skolēniem prasību nēsāt skolas formu, vai arī pastāv kādi citi oficiāli, apģērba reglamentējoši noteikumi.

Īrijā skolēnu un studentu ģērbšanās noteikumus nosaka katras izglītības iestādes vadība un parasti gadījumos, ja kāda reliģiska vai kultūras tradīcija nonāk pretrunā ar prasību valkāt skolas formu, starp ģimeni un skolu tiek panākts kompromiss, piemēram, atļaujot nēsāt attiecīgās tradīcijas ievērošanai nepieciešamo apģērba gabalu zem skolas formas vai komplektā ar to.

Apvienotajā Karalistē (Anglijā, Velsā un Skotijā) 2000. gada Likums "Par rasu attiecībām" (ar grozījumiem) nosaka, ka skolai ir pienākums izvērtēt savas nostājas ietekmi uz etnisko minoritāšu skolēniem, personālu un vecākiem. Par šādiem vispārēja rakstura noteikumiem tiek uzskatītas, piemēram, skolas formas nēsāšanu/apģērbu reglamentējošas prasības, un no skolām tiek sagaidīta saprotoša attieksme pret dažādu kultūru, rasu un reliģiju īpatnībām, nosakot tādu skolas formas nēsāšanas kārtību, kurā būtu ievērotas arī skolēnu-imigrantu vajadzības, piemēram, atļaujot musulmaņu meitenēm nēsāt tradicionālo apģērbu un sikhu zēniem tradicionālās galvassegas.

Valstīs, kur skolas parasti nosaka skolēnu ģērbšanos reglamentējošus noteikumus, īpašas politikas ieviešanai šajā jomā parasti ir tālejošas sekas. Beļģijā (franču kopienā), Francijā, Nīderlandē, Zviedrijā un Norvēģijā pēdējā laikā sabiedrībā risinājušās spraigas diskusijas par skolēnu ģērbšanās jautājumiem, īpaši - par dažādu reliģisku simbolu nēsāšanu.

Šādās diskusijās parasti tiek uzsvērtas dažādas vērtības un izteikti dažādi uzskati. Dažās valstīs reliģiskās brīvības respektēšana saskan ar uzskatu, ka sabiedrības noteiktās normas nedrīkst būt diskriminējošas. Izteikti laicīga pieeja, kā arī pedagoģiska rakstura apsvērumi nonāk pretrunā ar ideju par daudzveidības respektēšanu. Konflikti saistībā ar apģērba parasti rodas, gadījumos, kad skolēns vēlas nēsāt apģērba detaļas, kas aizsedz lielāko sejas daļu, jo tas apgrūtina gan skolotāju, gan pārējo skolēnu komunikāciju ar šo bērnu, tādējādi traucējot gan mācību procesu, gan mācību vielas apgūšanu.

Beļģijā (franču kopienā) skolēnu apģērba jautājums ticis apspriests pat valdības līmenī un, tā kā visām ieinteresētajām pusēm pieņemamu vienošanos nav izdevies panākt, skolām ir tiesības šajā jomā rīkoties pēc saviem ieskatiem.

Francijā, kur valsts izglītības sistēma balstīta uz laicīgiem principiem un tās darbība nav pakļauta nevienas konfesijas ietekmei, pēc saspringtām diskusijām 2004. gada februārī tika apstiprināts likumprojekts, kura mērķis ir aizliegt uzkrītošu reliģiska rakstura atribūtu nēsāšanu, atrodoties skolas telpās. Ar 2004. gada 1. septembri šī norma ieguvisi likuma spēku.

Arī **Nīderlandē** joprojām notiek diskusijas par to, cik lielā apjomā būtu izrādāma iecietība ar skolēnu ģērbšanos saistītos jautājumos. Sabiedrībā valdoša spriedze, kuru veicina aizvien pieaugošā skolēnu izcelsmes un kultūru daudzveidība, radusi atspoguļojumu aizliegumā, kuru dažas skolas noteikušas attiecībā uz musulmaņu meiteņu tradicionālo galvassegu nēsāšanu. Tiesas ir atļāvušas skolu vadībai aizliegt tāda apģērba nēsāšanu, kas varētu traucēt normālam mācību procesam vai acu kontakta uzturēšanai.

Zviedrijā skolas izglītība nav pakļauta konfesiju ietekmei. Tai pat laikā skolai jāveicina skolēnā spēja apzināties sevi kā unikālu personību un vēlme aktīvi līdzdarboties sabiedrības attīstībā, veltot tam visus spēkus un rīkojoties kā brīvam, taču ar atbildības sajūtu apveltītam cilvēkam. Ņemot vērā diskusijas, kas rodas atsevišķiem skolēniem klasē nēsājot burqas, Zviedrijas Nacionālā Izglītības aģentūra ir noteikusi, ka jebkurai skolai ir tiesības šādu praksi aizliegt. Skolu galvenais pienākums ir

nodrošināt efektīvu pedagoģiskā darba un mācību vielas apguves procesu, par kura nozīmīgu sastāvdaļu tiek uzskatīts skolotāja un skolēna acu kontakts. Vienlaikus Nacionālā Izglītības aģentūra uzsver, ka pirms jebkāda aizlieguma noteikšanas jārosina diskusijas par vērtībām, kas saistītas ar attiecīgo jautājumu - vienlīdzību un demokrātiskā sabiedrībā valdošajām tiesībām un pienākumiem.

Ne visu valstu skolās skolēniem tiek nodrošināta **ēdināšana**. Dažās valstīs skolēniem par ēšanu jā rūpējas pašiem, tādējādi skolām ne vienmēr jā saskaras ar nepieciešamību pielāgoties skolēnu vajadzībām arī šajā jautājumā. Valstis, kur ēdināšana tiek organizēta skolas telpās, parasti šāda pielāgošanās ir iespējama, tomēr jāatzīmē, ka līmenis, kādā tiek pieņemti šo jautājumu reglamentējoši noteikumi, un arī izvēlētā pieeja, dažādās valstīs atšķiras.

Piemēram, vairākos **Spānijas** autonomajos apgabalos skolu ēdnicu ēdienkartes ir pielāgotas skolēnu-imigrantu reliģiskajām un kultūras tradīcijām. Arī **Vācijā** un **Luksemburgā**, izstrādājot skolu ēdienkartes, tiek ņemtas vērā imigrantu ģimeņu vēlmēs. **Somijā** un **Zviedrijā** parasti ir iespējama izmaiņu ieviešana skolu ēdienkartēs, ievērojot dažādu kultūru un reliģiju tradīcijas, un tās tiek uztvertas tieši tāpat kā izmaiņas, kuru ieviešana nepieciešama, ja cilvēks ir veģetārietis, diabētiķis vai cieš no kādas alerģijas utt.

5.2.ATTĒLS: OFICIĀLĀ VAI TRADICIONĀLI PIENĒMTĀ PRAKSE ATTIECĪBĀ UZ SKOLAS DARBA KĀRTĪBAS PIELĀGOŠANU SKOLĒNU-IMIGRANTU VAJADZĪBĀM, 2003./2004.MĀCĪBU GADS

		BE fr	BE de	BE nl	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK ENG/ WLS/NIR	SCT	IS	LI	NO	BG	RO	
JOMA	A	○	○	●	■	■	○	■	■	■	●	●	●	■	○	○	○	■	■	○	■	■	■	■	■	○	○	●	●	○	(:)	●	■	■	
	B	○	○	○	■	■	○	■	■	■	■	○	■	○	■	○	○	■	■	○	■	■	■	■	■	○	○	●	●	○	(:)	○	■	■	
	C	○	○	○	■	■	■	■	■	■	●	○	■	■	■	○	○	■	○	○	■	■	■	○	○	○	○	●	●	●	■	(:)	■	■	■
	D	○	○	○	■	■	■	■	■	■	●	●	○	■	■	○	○	○	■	■	○	■	■	○	○	○	○	○	●	●	■	(:)	■	■	■

A Skolas mācību nodarbību grafiks un reliģiskie svētki

B Mācību nodarbības

C Noteikumi, kas reglamentē skolas formas nēsāšanu/ skolēnu ģērbšanos utt.

D Skolas ēdnicu ēdienkartes

● Valsts līmenī noteikti un vietējā līmenī īstenoti noteikumi vai vadlinijas, kas reglamentē skolas darba kārtības pielāgošanu

○ Tradicionāli pieņemta prakse, kas nepieciešamības gadījumā tiek īstenota vietējā līmenī

■ Nav ziņu par valsts līmenī pieņemtu noteikumu vai tradicionāli pieņemtas prakses esamību

Avots: Eurydice.

Papildu piezīmes

Beļģija (Be nl): (A) atzītas reliģijas vai konfesijas ir anglikānisms, islams, jūdaisms, katoļticība, pareizticība un protestantisms.

Spānija: (D) vairākos Spānijas autonomajos apgabalos ir veikta skolu ēdnicu ēdienkaršu pielāgošana skolēnu-imigrantu reliģiskajām un kultūras tradīcijām.

Itālija: (A) pastāv vienošanās par skolas mācību stundu grafiku starp valdību un Itālijas Ebreju kopienu apvienību. Citu reliģiju pārstāvji šāda veida vienošanos ar valdību nav noslēguši.

Apvienotā Karaliste (ENG/WLS/SCT): 2000. gada likums "Par rasu attiecībām" (ar grozījumiem) nosaka, ka skolām ir jāizprot un jāspēju robežās jānodrošina dažādu kultūru, rasu un reliģiju pārstāvju vajadzību ieviešana.

Apvienotā Karaliste (NIR): 1998. gada likuma "Par Ziemeļīriju" 75.pantā noteikts publisko varas iestāžu pienākums veicināt vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu visu rasu pārstāvjiem. Piemēram, skolām jāapzina un jāspēju robežās jānodrošina dažādu reliģisku tradīciju ieviešana un svētku atzīmēšana, kā arī jānodrošina, lai, piemēram, skolas formas nēsāšanu reglamentējošie noteikumi neradītu neērtības atsevišķām skolēnu grupām.

6. NODAĻA

STARPKULTŪRU PIEEJAS IZMANTOŠANA SKOLĀS

Pašlaik tikpat kā visu Eiropas valstu (Eiropas Savienības dalībvalstu, kandidātvalstu un EFTA/EEA valstu) izglītības sistēmās ievrojama loma atvēlēta starpkultūru pieejai, proti "procesu kopumam, ar kura palīdzību" izglītības programmu ietvaros "tiek veidotas starpkultūru attiecības"¹. Šī pētījuma izpratnē jēdziens "starpkultūru izglītība" neietver attiecīgās valsts nacionālās kultūras vērtību apguvi, lai gan jāatzīmē, ka tas palīdzētu labāk izprast arī citu kultūru īpatnības.

Starpkultūru pieejas izmantošana palīdzētu skolām risināt ar kultūru daudzveidību saistītus jautājumus, kas pēdējās desmitgadēs notikušo migrācijas procesu rezultātā kļuvuši īpaši aktuāli. Starpkultūru pieeja ir neatņemama visu skolēnu - gan imigrantu, gan vietējo iedzīvotāju izglītības un ārpusklases aktivitāšu daļa un, lai gan tā atspoguļo visām pētījumā aplūkotojām valstīm aktuālu problēmu, tās mērķi un ieviešanas modeļi dažādu valstu izglītības sistēmās ievērojami atšķiras.

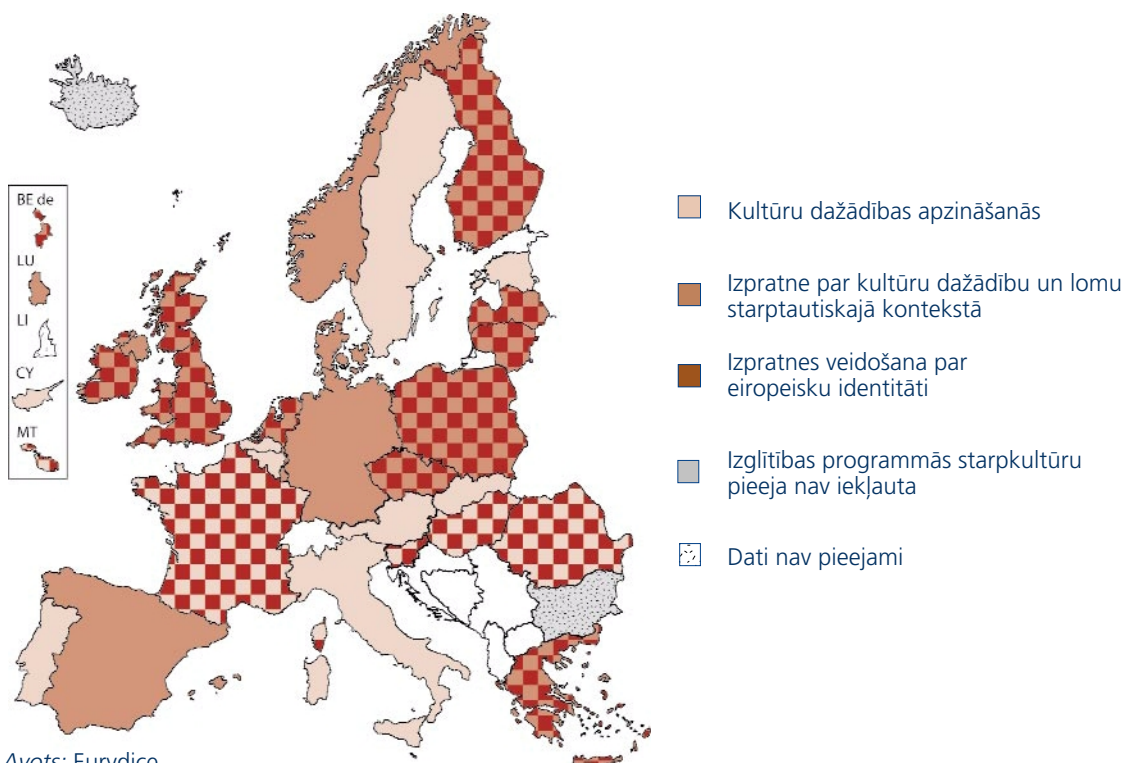
6.1. Mērķi

Dažādu Eiropas valstu izglītības sistēmu izglītības programmu un likumdošanas normu vai citu izglītības jomu reglamentējošu oficiālu dokumentu izpēte liecina, ka starpkultūru pieejas pamatā ir trīs aspekti:

- **"Kultūru daudzveidības dimensija"**, kuras mērķis veicināt skolēnos tādas īpašības kā iecietību un spēja cienīt atšķirīgo. Dažās valstīs šī aspekta neatņemama sastāvdaļa ir cīņa pret rasismu un ksenofobiju.
- **"Starptautiskā dimensija"**, kuras mērķis ar starptautisko (un konkrēti ziemeļu/dienvidu) attiecību pamatā esošo ekonomisko un sociālo problēmu, kā arī migrācijas vēstures un tās cēloņu izpētes palīdzību, veicināt izpratni par mūsdienu kultūru dažādību vēsturiskajā un sociālajā kontekstā.
- **"Eiropas dimensija"**, kuras mērķis sniegt ieskatu Eiropas tautu kultūru raksturīgākajās īpatnībās, Eiropas integrācijas vēsturē un izprast attiecīgās valsts lomu Eiropas kontekstā, kā arī veidot skolēnos izpratni par eiropiešu identitāti.

⁽¹⁾ Eiropas Padome, 2004. *Facets of interculturality in education* (2004), 9.lpp.

6.1.ATTĒLS: IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS UN OFICIĀLAJOS IZGLĪTĪBAS JOMU REGLAMENTĒJOŠAJOS DOKUMENTOS NOTEIKTIE STARPKULTŪRU PIEEJAS MĒRĶI. PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBĀ, 2003./2004. MĀCĪBU GADĀ

Avots: Eurydice.

Starpkultūru pieejas izmantošana nav paredzēta tikai Islandes un Bulgārijas izglītības programmās, tomēr jāatzīmē, ka Islandē vienā no Reikjavikas skolām uzsākts pilotprojekts šīs pieejas piemērošanai, un par tā rezultātiem tiks informētas arī citas skolas.

Kultūru daudzveidības dimensija skarta visu pārējo valstu izglītības programmās un vairākās valstīs, proti, Beļģijā (franču kopienā), Igaunijā, Itālijā, Austrijā, Portugālē un Zviedrijā galvenā vērība pievērsta tieši šim aspektam. Valstis, kur starpkultūru pieeja tiek izmantota jau pirmsskolas izglītības pakāpē, uzmanības centrā ir dažādu kultūru pārstāvju savstarpējā cieņa un iecietība. Tādi aspekti kā starptautisko attiecību jautājumi un izpratnes par eiropiešu identitāti veidošana tiek aplūkoti izglītības sistēmas turpmākajās pakāpēs.

Eiropas dimensija izmantota pusē no pētījumā aplūkotajām valstīm, gan bijušajās, gan jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs, un tā vienmēr tiek apvienota ar izpratnes veicināšanu par kultūru daudzveidību.

Trīs galveno iepriekš minēto starpkultūru izglītības mērķu izpilde iespējama, sniedzot skolēniem noteiktas (akadēmiskas) zināšanas par dažādu tautu kultūru īpatnībām, kā arī par tiem vēsturiskajiem, sociālajiem un ekonomiskajiem apstākļiem, kuros šīs atšķirības veidojušās. Šī teorētiskā kursa uzdevums ir novērst aizspriedumu rašanos skolēnos, tā sasniedzot starpkultūru izglītības galveno mērķi - dažādu izcelsmes kultūru pārstāvju savstarpējās saskarsmes veicināšanu. Izpratni par kultūru daudzveidību var veicināt arī vispārīgākas pieejas izmantošana, lai palīdzētu skolēniem apgūt noteiktas sociālās iemaņas, kas, savukārt, ieaudzinātu cieņu un iecietību pret dažādu izcelsmes kultūru pārstāvjiem.

6.2. Starpkultūru pieejas atspoguļojums izglītības programmās

Lielākajā daļā valstu starpkultūru pieeja ir viens no galvenajiem valsts izglītības programmas mērķiem vai arī tiek atspoguļota citos oficiālajos izglītību reglamentējošos dokumentos. Tikai dažās valstīs, proti, Itālijā, Luksemburgā un Nīderlandē šī pieeja minēta tikai citos oficiālajos avotos².

Eiropas valstu izglītības programmās un citos ar obligāto izglītību saistītos oficiālajos dokumentos starpkultūru pieeja parasti ietverta iemaņās, mācību priekšmetos vai vērtībās, kuras apgūstamas **starpriekšmetu veidā**, vai ar dažādu izglītības programmas elementu palīdzību, kad vien to ietvaros tas ir iespējams. Aptuveni puse pētījumā aplūkoto valstu identificējušas noteiktus **mācību priekšmetus, kuru ietvaros piemērojama starpkultūru pieeja** (6.2.attēls). Attiecībā uz katru mācību priekšmetu tiek noteikta tā pasniegšanā ietveramā starpkultūru informācija (piemēram, iepazīšanās ar ārvalstu autoru literārajiem darbiem apmācības valodas apguvei paredzētajās mācību stundās), pedagoģiskā darba rekomendācijas (piemēram, diskusiju veicināšana vēstures stundās ar skolēniem, kuri nav attiecīgās valsts pamatkultūras pārstāvji), vai ar starpkultūru pasaules uzskatu saistītās iemaņas un vērtības, kuras jāattīsta skolēnos. Tikai dažās valstīs starpkultūru pieejas izmantošana aprobežojas ar noteiktiem mācību priekšmetiem, nekādā veidā neveicinot tās piemērošanu arī starppriekšmetu veidā.

Starpkultūru pieeja parasti tiek integrēta noteiktu priekšmetu mācīšanas procesā un tiek piemērota starppriekšmetu veidā. Starpkultūru izglītība nekad netiek pasniegta kā atsevišķs mācību priekšmets.

Starpkultūru pieeja visbiežāk tiek iekļauta tādos mācību priekšmetos kā vēsture un ģeogrāfija, svešvaloda³, reliģijas mācība un apmācības valoda. Nedaudz vairāk kā trešdaļā valstu starpkultūru pieeja iekļauta arī mācību priekšmetos, ar kuru palīdzību skolēni mācās izprast sabiedrības veidošanās un funkcionēšanas principus, piemēram, civilizācijās, politiskajā izglītībā, socioloģijā vai ētikā, tādējādi ierādot starpkultūru aspektiem pienācīgu vietu pilsoniskās izglītības apguvē.

Griekijā skolēniem tiek piedāvātas divas izvēles mācību stundas nedēļā, ko nereglamentē oficiālās izglītības programmas prasības un kuru laikā var apspriest tādas tēmas kā eiropeiskā identitāte, kultūru daudzveidība un globalizācija.

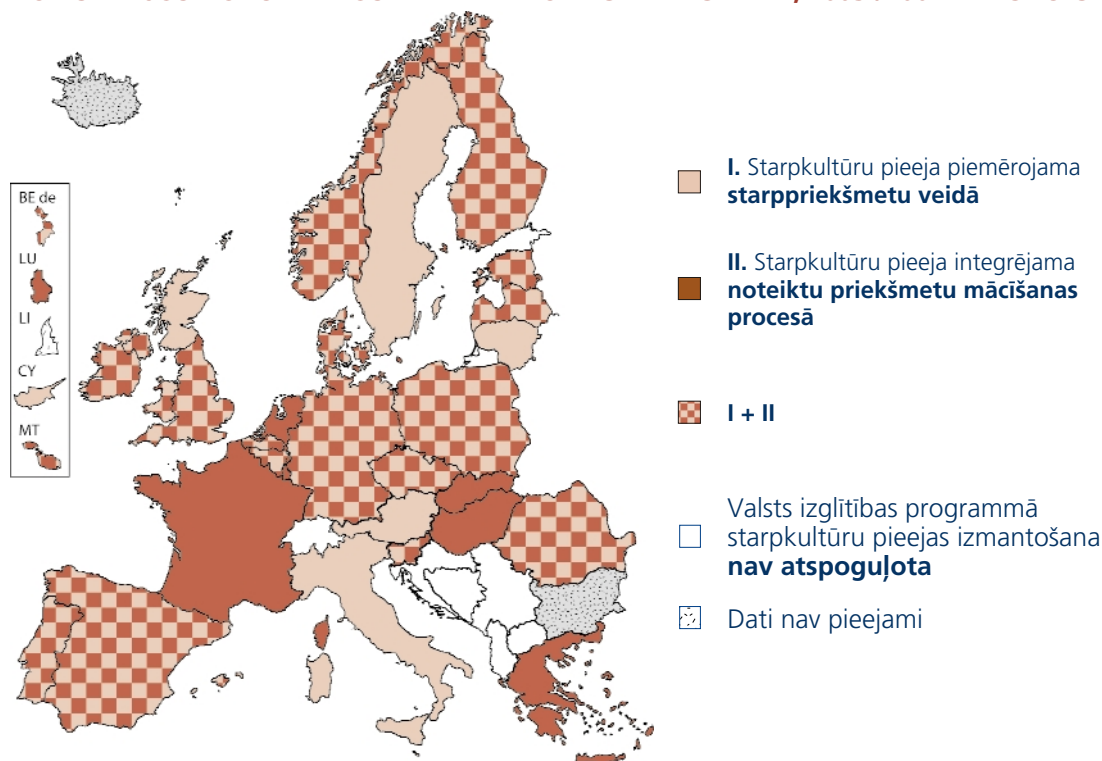
Pirmsskolas izglītības jomā augstākā līmeņa valsts institūciju rīkojumos un rekomendācijās par starpkultūru pieejas piemērošanu parasti formulēts vispārīgais mērķis starpkultūru izpratnes veidošana skolēnos, vai arī sniegti vispārīgi priekšlikumi iepazīstināšanai ar valodu un kultūru daudzveidību (piemēram, Beļģijas franču un vācu kopienās un Luksemburgā).

Salīdzinot ar citām izglītības pakāpēm, šajā izglītības pakāpē sniegtās vadlinijas bieži vien nav tik konkrētas. Aptuveni 10 valstīs pirmsskolas izglītības jomā nav precīzi formulēta ar starpkultūru jautājumiem saistīta mērķa.

⁽²⁾ Šie avoti ir ministriju apkārtraksti Itālijā, skolu rokasgrāmatas Luksemburgā, galvenos izglītības mērķus reglamentējošie dekrēti Nīderlandē.

⁽³⁾ Vairākās valstīs, piemēram, Beļģijā (vācu kopienā), Apvienotajā Karalistē (Skotijā) un Polijā, daudzvalodības veicināšana tiek uzskatīta par vienu no starpkultūru izglītības aspektiem, tomēr šis salīdzinošais pārskats to traktē citādi, neskatoties uz to, ka svešvalodu zināšanas var pozitīvi ietekmēt starpkultūru attiecības. No otras puses, kad svešvalodu mācību stundās tiek aplūkoti attiecīgo valstu kultūras aspekti, tas uzskatāms par neatņemamu starpkultūru pieejas sastāvdaļu.

6.2. ATTĒLS: STARPKULTŪRU PIEEJAS ATSPUGUĻOJUMS IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS VAI OFICIĀLAJOS VALSTS VAI AUGSTĀKAJĀ ADMINISTRATĪVAJĀ LĪMENĪ PIENĒMTAJOS OFICIĀLAJOS DOKUMENTOS. PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBĀ, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

Avots: Eurydice.

6.3. Vērtēšana

Līdz šim valstis maz uzmanības pievēršušas tam, lai novērtētu, kā skolās tiek ieviesti rīkojumi vai rekomendācijas par starpkultūru pieejas īstenošanu. Dažās valstīs šāda situācija izskaidrojama ar faktu, ka starpkultūru pieeja izglītības programmās ir iekļauta salīdzinoši neseno un jebkāda rezultātu vērtēšana uzskatāma par priekšlaicīgu.

Pagaidām šādu vērtēšanu veikušas tikai piecas valstis.

Čehijā paralēli pastāv divi vērtēšanas veidi: vispārēja vērtēšana, kuras gaitā tiek vērtēta starpkultūru pieejas ieviešana skolās, un atsevišķu skolu ieviestās prakses monitorings. Inspektori pārbauda, vai skolas direktors, skolotāji un pārējais skolas personāls īsteno praksē Izglītības, jaunatnes un sporta lietu ministrijas direktīvā ietvertās vadlīnijas rasisma, ksenofobijas un savstarpējās neiecietības apkarošanas jomā. Šī direktīva nosaka, ka izglītības uzdevums ir attīstīt skolēnos spēju labāk izprast un respektēt gan atšķirīgo cilvēkus, gan cienīt ikvienu personu, minoritāti un kultūru.

Dānijā 2003. gadā Dānijas Vērtēšanas institūts vērtēja starptautiskās dimensijas ieviešanu Folkeskolen. Folkeskole likumā definēto starppriekšmetu starptautisko dimensiju skolas īsteno

atšķirīgā apmērā. Ziņojuma autori ieteica izstrādāt valsts līmeņa vadlīnijas un organizēt vietējo pašvaldību un skolu sadarbību starptautiskās dimensijas tālāko mērķu izstrādē.

Nīderlandē veiktā pētījuma rezultāti apliecināja, ka starpkultūru pieejas izmantošana skolās ir nepietiekama, un pie tā vainojams skolu vadības gribas un laika trūkums, kā arī tas, ka šis jautājums nav prioritārs.

Apvienotajā Karalistē (Anglijā) skolu inspekcijām jāizvērtē skolas veikums skolēnu personīgās attīstības veicināšanā. Inspektori vērtē, cik aktīvi skola māca skolēnus izprast un respektēt citu cilvēku jūtas, vērtības un uzskatus, kā arī cienīt savas un citu tautu kultūras tradīcijas. Divu Ofsted 2004. gada martā publicēto ziņojumu par "Etnisko minoritāšu izglītības dotācijas" ("The Ethnic Minority Achievement Grant" (EMAG)) izlietojumu (attiecīgi pamatizglītības pirmā un otrā posma un vidējās izglītības apgūvē) autori secinājuši, ka tās skolas, kuras visefektīvāk izlietojušas to rīcībā esošos līdzekļus, stingri ievēro principus, kuru pamatā ir cieņa pret dažādu tautu kultūru un rasisma izskaušana.

Norvēģijā nesēn veiktā pētījuma rezultāti apliecinājuši, ka pēdējos gados publicētajos mācību palīgmateriālos Norvēģija atspoguļota kā daudz kultūru valsts, t.i., tajos atrodami arī tādu bērnu attēli, kuru ārējais izskats atšķiras no Norvēģijas bērnu ierastā izskata. Neskatoties uz to, šajos mācību palīgmateriālos tomēr pamatā attēloti pamattautas pārstāvji un vidusslāņa sociālās un kultūras tradīcijas ēdieni, svētki, reliģija, ģimenes un dzīves apstākļi. Vairāku pētījuma ietvaros īstenoto projektu autori secina, ka iespējas, kuras sniedz daudz kultūru pieejas izmantošana mācību materiālu izstrādē, tiek izmantotas minimāli. Arī šajos materiālos ietvertie norādījumi un padomi skolotājiem nesniedz to informāciju, kas viņiem atvieglotu darbu klasēs, kurās mācās dažādu tautību bērni.

6.4. Ārpusskolas pasākumi

Lielākajā daļā valstu starpkultūru pieejas izmantošana neaprobežojas ar mācīšanos klasē, bet tiek integrēta arī citos skolas ikdienas dzīves aspektos, piemēram, tādos ārpusskolas pasākumos kā dažādu tautu kultūrām veltītu sarīkojumu organizēšana skolā, starptautiskas skolēnu apmaiņas programmas vai pasākumi, kuros piedalās arī plašākas, ārpus skolas esošās sabiedrības locekļi, piemēram - tikšanās ar imigrantu kopienas pārstāvjiem. Beļģijā, Čehijā, Dānijā, Spānijā, Luksemburgā, Polijā, Portugālē, Somijā, Apvienotajā Karalistē un Rumānijā šādu pasākumu organizēšanu atbalsta vai pārrauga valsts vai augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes.

Čehijā Izglītības, jaunatnes un sporta lietu ministrija nesēn uzsākusi plašas imigrantu integrācijas programmas īstenošanu, kuras ietvaros tiek piešķirti līdzekļi daudz kultūru izglītības veicināšanas programmām, kā arī pasākumiem, kuru mērķis ir veidot skolotājos un skolēnos izpratni par kultūru daudzveidību.

Īrijā, Nīderlandē un Slovākijā nedz valsts, nedz augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes nesniedz rekomendācijas par starpkultūru aktivitātēm, tomēr dažas skolas tās organizē pēc savas iniciatīvas.

Dažas valstis uztver starpkultūru izglītību kā visaptverošu, skolas darbu ietekmējošu pieeju. Šāda situācija raksturīga Somijai un Zviedrijai, kā arī Čehijai, Apvienotajai Karalistei un Norvēģijai. Šo valstu izpratnē

starpkultūru pieeja ietekmē attiecību kultūru skolā, t.i., visas tās vērtības, uz kurām balstītas savstarpējās attiecības (skolēnu, skolotāju, kā arī skolēnu un skolotāju).

6.5. Skolotāju apmācība un atbalsta pasākumi

Lai nodrošinātu starpkultūru pieejas efektīvu piemērošanu izglītības sistēmās, nepietiek ar tās atspoguļošanu izglītības programmas saturā. Galvenais izaicinājums slēpjas skolotāju un pārējā skolas personāla spējā nodrošināt starpkultūru pieejas īstenošanu praksē, tādēļ liela nozīme ir gan skolotāju apmācības veidam, gan atbalstam, kuru tiem sniedz izglītības pārvaldes iestādes.

Īstenojot starpkultūru pieeju praksē, skolotājiem un visam skolas personālam jāspēj atbilstoši reaģēt uz dažādām skolēnu etnisko aizspriedumu vai rasisma izpausmēm. Lai to paveiktu, skolotāji nedrīkst ietekmēties no sabiedrībā valdošajiem stereotipiem par dažādām kultūrām un to rīcībā jābūt argumentiem, kas izmantojami, apspriežot šādus stereotipus ar skolēniem. Skolotājiem to sākotnējās profesionālās apmācības vai profesionālās pilnveides laikā jāapgūst iemaņu komplekss, kas ietver ne tikai teorētiskas zināšanas, bet galvenokārt saskarsmi ar reālām dzīves situācijām un praktisko pieredzi. Nīderlandes skolotāju sagatavošanai darbam starpkultūru izglītības jomā veltītā zinātniskā raksta⁴ autori secina, ka apmācība, kura paredz tikai teorijas apgūšanu, mūsdienās vairs nav pietiekama. Ideālajā variantā zināšanas starpkultūru izglītībā būtu jāapgūst, apvienojot praktisku pieredzi ar interaktīvu komunikāciju un diskusijām ar pārējiem studentiem, pasniedzējiem un profesionālās apmācības lektoriem.

Praktiski visās pētījuma aptvertajās valstīs ar starpkultūru pieeju saistītas tēmas ir iekļautas skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības programmās vai profesionālās pilnveides programmās. Vienīgie izņēmumi 2003./2004. mācību gadā bija Igaunija un Bulgārija, tomēr jāatzīmē, ka Igaunijā pašlaik tiek īstenots pilotprojekts, kura mērķis ir apmācīt skolotājus, lai realizētu šo pedagoģisko pieeju praksē. Beļģijas vācu kopienā, Lietuvā, Maltā un Zviedrijā apmācība starpkultūru pieejas izmantošanā galvenokārt ietverta skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības izglītības programmā.

Skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības iestādēm gandrīz visās valstīs ir tiesības vismaz daļēji pašām izstrādāt savas izglītības programmas. Lielākajā daļā valstu starpkultūru pieejas iekļaušana (vai neiekļaušana) šo iestāžu izglītības programmās pilnībā atkarīga no to iekšējās politikas. Aptuveni 10 valstīs prasība sniegt starpkultūru pieejas piemērošanai nepieciešamo apmācību ir valstiski noteikta.

Līdz ar to Beļģijas franču kopienā, Dānijā, Vācijā, Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē (pirmā posma pamatizglītības jomā), Somijā, Apvienotajā Karalistē, Norvēģijā un Rumānijā valsts vai augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ir stingri noteikušas prasību iekļaut starpkultūru izglītību skolotāju izglītības programmās. Līdzīgas rekomendācijas pastāv Austrijā (tās ir saistošas tikai tām institūcijām, kas sagatavo pirmsskolas iestāžu skolotājus) un Slovākijā.

Beļģijas franču un flāmu kopienās, Nīderlandē, Apvienotajā Karalistē un Norvēģijā ir noteiktas tās ar starpkultūru izglītību saistītās iemaņas, kuras skolotājiem jāapgūst līdz profesionālās apmācības beigām. Šīs iemaņas ir saistītas ar zināšanām par to skolēnu dzīves apstākļiem, kuri pārstāv no valsts pamatkultūras atšķirīgu kultūru, attieksmi pret šiem skolēniem, kā arī spēju risināt dažādu tautību skolēnu savstarpējo attiecību problēmas.

⁽⁴⁾ Preparing teachers for intercultural education, Yvonne Leeman & Guuske Ledoux, Teaching Education, Vol. 14, No. 3, December 2003, 281.-283. lpp.

6.3.ATTĒLS: STARPKULTŪRU IZGLĪTĪBAS IEMAŅAS, KURAS VALSTS VAI AUGSTĀKAJĀ LĪMENĪ NOTEIKTAS IEKĻAUŠANAI PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀS IZGLĪTĪBAS SKOLOTĀJU SĀKOTNĒJĀS PROFESIONĀLĀS APMĀCĪBAS PROGRAMMĀS, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

BE fr	Saskaņā ar divu 2000. un 2001. gada dekrētu nosacījumiem, kas reglamentē skolotāju sākotnējo profesionālo apmācību, tās primārais uzdevums ir izglītot topošos skolotājus sociālajās zinātnēs, lai tie spētu veikt dažādu klasē radušos situāciju detalizētu analīzi un prastu adekvāti rīkoties, kā arī pilnveidot skolotāju spēju strādāt ar dažādām skolēnu grupām. Turklāt topošajiem skolotājiem noteikta prasība teorētiski iepazīties ar kultūru daudzveidību, apgūstot mākslas, kultūras, filozofijas un reliģijas vēstures pamatus.
NL	Pirmā posma pamatzglītības jomā Izglītības ministrija ir noteikusi prasmju standartus, kuros ietverta arī starpkultūru izglītības apguve. Šie standarti nosaka, ka skolotājiem jābūt sagatavotiem veikt pedagoģisko darbu klasēs, kurās mācās dažādu tautību skolēni, kā arī visiem skolēniem jārada droša un pilnvērtīga vide mācību vielas apgūšanai un skolēni jāgatavo dzīvei daudz kultūru sabiedrībā.
AT	Pirmsskolas izglītības iestāžu skolotāju izglītības programmas uzdevums ir stiprināt topošo skolotāju spēju būt atvērtiem un palīdzēt bērniem izprast tradicionālās normas un uzskatus, apgūt māku sadarboties, risināt problēmas un konfliktus mierīgā ceļā, sniegt ieskatu tradicionālajā kultūras praksē un veicināt kritisku sociālo vērtību analīzi.
UK-ENG	Standarti, kuru prasības jāizpilda, ja skolotājs vēlas iegūt kvalificēta skolotāja statusu, nosaka, ka pretendentiem jāapgūst prasme izvairīties no augstas prasības visiem skolēniem. Tiem jāprot plānot un vadīt mācību stundas tā, lai tiktu ievērotas dažādu tautību skolēnu atšķirīgās intereses un pieredze.
UK-WLS	Standarti, kuru prasības jāizpilda, ja skolotājs vēlas iegūt kvalificēta skolotāja statusu, nosaka, ka pretendentiem jāapgūst prasme izvairīties no augstas prasības visiem skolēniem un plānot skolēnu kulturālo attīstību veicinošas aktivitātes.
UK-NIR	Skolotāju prasmju profesionālais modelis nosaka, ka skolotājiem jāapgūst prasme strādāt, ievērojot skolēnu pārstāvēto kultūru atšķirības.
UK-SCT	Ir izveidots to prasmju saraksts, kuras topošajiem skolotājiem jāapliecina apmācības kursa noslēgumā. Sadaļā "Komunikācija un pedagoģiskā darba un mācīšanās veidi" noteikts, ka "skolotājam jāprot atbilstoši reaģēt uz skolēnu dzimuma, sociālās izcelsmes, pārstāvētās kultūras, runātās valodas un reliģiskās pārliecības atšķirībām". Turklāt "Pilnīgas atbilstības standartā" uzskaitītas arī īpašības, kuras skolotājam jāapgūst līdz darba ievadposma beigām, nosakot arī šādu prasību: "Kvalificēta skolotāja attieksmei pret skolēnu atšķirībām (piemēram, dzimuma, sociālajām, kultūras, reliģiskās pārliecības, runātās valodas) jābūt iekļūstīgai un pozitīvai".
NO	Pēdējais, 2003. gada aprīlī publicētais Izglītības ministrijas vispārējās skolotāju apmācības programmas pamatprincipu plāns nosaka, ka skolotājiem jāpārzina bilingvālo un daudzvalodīgo skolēnu apstākļi un dažādu kultūru mijiedarbība kopumā, kā arī jāspēj sadarboties ar dažādu tautību bērnu vecākiem. Obligāto izglītību apgūst skolēni ar atšķirīgu valodu, kultūru un sociālajiem apstākļiem. Pamatprincipu plāns nosaka, ka skolotājam jābūt priekšstatam par vidi, kurā dzīvo skolēni.

Avots: Eurydice.

Aptuveni 10 valstīs noteiktie pamatprincipi kopumā nereglamentē to, kā skolotāju izglītības iestādēm būtu jānodrošina topošo skolotāju zināšanas un iemaņas starpkultūru izglītībā. Visbiežāk tiek praktizēta vai nu starpkultūru pieejas iekļaušana noteiktu mācību priekšmetu apguves programmā (pirmā pieeja), vai arī tiek izstrādāta īpaša programma apmācībai starpkultūru izglītības jomā (otrā pieeja).

Pirmās pieejas izmantošana raksturīga noteiktām skolotāju izglītības iestādēm Beļģijas vācu kopienā, Īrijā, Latvijā, Maltā, Slovēnijā, Slovākijā, Norvēģijā un Rumānijā. Vairumā gadījumu starpkultūru pieejas elementi tiek iekļauti apmācības valodas, svešvalodu, ģeogrāfijas, vēstures un reliģijas mācības apguves programmā. Norvēģijā šie priekšmeti noteikti skolotāju apmācības pamatprincipu plānā. Latvijā starpkultūru izglītības sniegšanā obligātās izglītības jomā nozīmīga loma ir ētikas un sociālo zinātņu skolotājiem.

Īpašas programmas, kas paredzētas skolotāju apmācībai starpkultūru pieejas izmantošanā, izstrādātas, piemēram, atsevišķās Francijas, Īrijas, Lietuvas, Luksemburgas, Nīderlandes, Austrijas, Somijas, Slovākijas un Islandes skolotāju izglītības iestādēs. To saturu parasti nosaka izglītības iestādes. Austrijā valdība noteikusi pirmsskolas izglītības skolotāju apmācības programmā iekļautā starpkultūru izglītības apmācības kursa saturu, ilgumu, kā arī noteikusi tam izvēles kursa statusu.

Ņemot vērā visu iepriekš teikto, jāsecina, ka tikai dažas valstis sniedz apmācības iestādēm skaidrus norādījumus par veidu, kā starpkultūru izglītības elementi būtu iekļaujami izglītības programmās. Atsevišķās valstīs pieejams īpašs atbalsts tiem pasniedzējiem, kuri apmāca skolotājus starpkultūru izglītības jomā.

Nīderlandē Izglītības ministrija noteikusi, ka pamatzglītības pirmā posma skolotāju apmācības programmā jābūt ietvertām īpašām starpkultūru izglītības pedagoģiskā darba metodēm. Informāciju par šīm metodēm apmācības iestādes iegūst savstarpējas pieredzes apmaiņas ceļā. **Apvienotajā Karalistē (Anglijā)** Skolotāju apmācības aģentūras pēdējais (2003. gada) ikgadējais pētījums par nesen kvalificētajiem skolotājiem liecina, ka daudzi no šiem skolotājiem sākotnējās profesionālās apmācības gaitā sniegtās zināšanas neuzskata par pietiekamām darbam klasē, kurā mācās dažādu tautību skolēni. Izvērtējot iegūtos rezultātus, Aģentūra pieņēma lēmumu par Sākotnējās skolotāju profesionālās apmācības profesionālo resursu tīkla izveidi, kura uzdevums ir apzināt efektīva pedagoģiskā darba piemērus un informēt par tiem, veidojot īpašus metodiskos materiālus par kultūru daudzveidību. **Norvēģijā** ieviesti dažādi pasākumi, kuru uzdevums ir veicināt skolotāju apmācības iestādēs izpratni par daudz kultūru aspektiem.

Lielākajā daļā valstu starpkultūru izglītības jomā skolotājiem pieejamas pastāvīgas profesionālās pilnveides iespējas. Parasti šādas starpkultūru izglītības apmācības pamatā ir pedagoģisko vai metodisko iemaņu apguve darbam ar dažādu tautību skolēniem. Šādu zināšanu apguve iespējama dažādās institūcijās, piemēram, skolotāju profesionālās izglītības iestādēs, skolotāju asociācijās, izglītības ministrijās, skolotāju profesionālās pilnveides centros utt. Lielākajā daļā valstu starpkultūru izglītībai ir izvēles kursa statuss. Grieķijā šis profesionālās pilnveides apmācības kurss ir obligāts to skolu skolotājiem, kurās starpkultūru izglītības pieeja iekļauta izglītības programmā.

Portugālē (kur prasība par starpkultūru izglītības iekļaušanu skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības izglītības programmā nav noteikta valsts līmenī) un Somijā informācija par vadlīnijām starpkultūru pieejas piemērošanā ir iekļauta pastāvīgās profesionālās pilnveides programmā.

Portugālē 2001. gadā pieņemtās pirmsskolas, pamatizglītības pirmā posma un pamatizglītības otrā posma un vidējās izglītības skolotāju profesionālo kvalifikāciju un pieredzi reglamentējošās likumdošanas normas nosaka tās iemaņas starpkultūru izglītības jomā, kuras skolotājiem nepieciešamības gadījumā jāapgūst, pastāvīgi pilnveidojot savas zināšanas visa mūža garumā.

Somijā 2001. gadā Izglītības ministrijas izstrādātajā skolotāju izglītības programmā apmācība darbam ar lingvistisko minoritāšu pārstāvjiem un imigrantiem ir viena no pastāvīgās profesionālās pilnveides prioritātēm.

Lai piemērotu starpkultūru pieeju skolās, skolotājiem jāapgūst virkne visdažādāko iemaņu, tādēļ tiem nepieciešams arī īpašs izglītības pārvaldes iestāžu atbalsts. Skolotāju sākotnējā profesionālā apmācība un pastāvīgās profesionālās pilnveides apmācība ir divi būtiski šī atbalsta elementi, taču skolotāji izjūt vajadzību arī pēc cita veida palīdzības. Vairāk kā 10 valstis šajā jomā veikušas nozīmīgus pasākumus, īpaši - pēdējā laikā.

Beļģijas flāmu kopienā, Čehijā, Grieķijā, Īrijā, Latvijā, Austrijā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē veiktā darba rezultātā skolotāji nodrošināti ar vadlīnijām un mācību materiāliem, kuros īpaša uzmanība pievērsta starpkultūru pieejas izmantošanai izglītībā vai sniegti praktiski padomi tās īstenošanai skolās. **Dānijā** skolām ir iespēja vērsties Izglītības ministrijā ar lūgumu piešķirt tām papildu resursus mācību materiālu izstrādei starpkultūru izglītības vajadzībām. **Vācijā** 1996. gada Izglītības un kultūras ministru pastāvīgā konference nolēma, ka tās mērķos turpmāk iekļaujama arī skolu mācību grāmatu pārbaužu veikšana, lai atklātu gadījumus, kad tajās atspoguļoti negatīvi aizspriedumi pret citām kultūrām vai kopienām, kā arī starpkultūru pieejas piemērošanas metodisko vadlīniju izstrāde skolām. **Latvijā** un **Norvēģijā** tiek organizētas skolotāju sanāksmes, kuru uzdevums ir veicināt starpkultūru izglītības apguvi iespējami vairāku priekšmetu ietvaros vai pilnveidot skolotāju iemaņas starpkultūru izglītības jomā, kopīgi analizējot reālas situācijas. **Slovēnijā** skolām nepieciešamības gadījumā ir iespēja vērsties Valsts izglītības institūtā ar lūgumu sniegt starpkultūru izglītības speciālistu palīdzību.

Imigrantu integrācija tās valsts sabiedrībā, kurā tie apmetušies uz dzīvi, pašlaik ir viens no aktuālākajiem politiskajiem jautājumiem lielākajā daļā Eiropas valstu. Dažās valstīs imigrācija ir samērā nesena parādība, savukārt citas ir uzkrājušas ilgstošu pieredzi īpašu imigrācijas politiku izstrādē un īstenošanā. Visās Eiropas valstīs imigranti ir nozīmīga sociāla problēma.

Lieliski apzinoties šīs problēmas esamību, Eiropas Savienībā pakāpeniski izstrādā politiku, kuras mērķis ir nodrošināt pilnībā vienotus imigrantu un patvēruma meklētāju ierašanās un uzturēšanās kārtību dalībvalstīs reglamentējošus noteikumus (skat. 1.nodaļu).

Otra problēma, kā nodrošināt imigrantu veiksmīgu integrāciju uzņēmējvalsts sabiedrībā? Kā īstenot efektīvus pasākumus imigrantu integrācijas atvieglošanai, vienlaikus respektējot to izcelsmi un apzinoties no tās izrietošās prasības? Uz šo jautājumu iespējamās dažādas atbildes, taču katrā valstī tās atkarīgas no konkrētajiem apstākļiem.

Eurydice tikla veiktajā pētījumā galvenā uzmanība pievērsta bērnu-imigrantu integrācijai skolā, uzsverot šīs nodaļas turpinājumā minēto aspektu būtisko lomu.

IKVIENAM IR PAMATTIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU

Tā vai citādi, taču vairums Eiropas valstu ir vienlīdz norūpējušās par to, kā nodrošināt imigrantu bērnu **pamattiesības uz izglītību**, tādēļ lielākajā daļā šo valstu attiecīgas likumdošanas normas kļuvušas arī par neatņemamu valsts likumdošanas sastāvdaļu. Eiropas līmenī Pamattiesību Hartas II. nodaļā "Par brīvībām" noteikts, ka:

"1. Ikvienam ir tiesības uz izglītību, ka arī iespēju apgūt profesionālo apmācību un tālākapmācību.
2. Šīs tiesības ietver arī iespēju apgūt bezmaksas obligāto izglītību. (14.pants. "Tiesības uz izglītību")."

Lai izpildītu oficiālajos dokumentos un nodoma protokolos noteiktās prasības, par Eiropas valstu izglītības sistēmu darbību atbildīgajam amatpersonām jālemj par nepieciešamo rīcību, kas nodrošinātu, lai visi obligātās izglītības vecuma bērni un jaunieši (neatkarīgi no šo bērnu pilsonības) īsteno praksē savas tiesības uz izglītību.

Dažas valstis tiesības uz izglītību sasaista ar laiku, kuras bērnu-imigrantu ģimenes nodzīvojušas attiecīgās valsts teritorijā, savukārt visas Eiropas valstis pilnībā nodrošina šīs pamattiesības, attiecinot tās uz visiem bērniem-imigrantiem neatkarīgi no viņu uzturēšanās statusa. Citiem vārdiem sakot, bēgļu, patvēruma meklētāju vai nelegālo imigrantu ģimenēm ir tādas pašas tiesības iekārtot savus bērnus uzņēmējvalsts skolā kā personām, kurām ir ilgtermiņa rezidenta statuss. Arī uz skolas sniegto pakalpojumu izmantošanu vai izglītības pārvaldes iestāžu piešķirto finansiālo atbalstu šiem bērniem ir tādas pašas tiesības kā attiecīgās valsts pilsoņiem (3.nodaļa). Ārpus obligātās izglītības vecuma grupas esošo mazgadīgo bērnu (gan imigrantu, gan pilsoņu) izglītošanās iespējas galvenokārt atkarīgas no viņu tiesībām uz pirmsskolas izglītību. Pētījuma rezultāti liecina, ka dažas valstis ir izstrādājušas īpašu kārtību mazgadīgo bērnu-imigrantu aprūpei pirmsskolas izglītības skolās vai centros.

APMĀCĪBAS VALODA KĀ PAMATS MĀCĪBU UZSĀKŠANAI UZŅĒMĒJVALSTS IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀ

Valstu izglītības pārvaldes iestādes lieliski apzinās, - lai skolēni-imigranti pilnībā varētu izmantot savas tiesības iegūt izglītību atbilstoši tādiem pašiem nosacījumiem kā pilsoņiem, viņiem jāsniedz īpašs atbalsts. Gandrīz visās valstīs šāds atbalsts pirmām kārtām tiek nodrošināts nesen imigrējušām personām, lai palīdzētu tām pārvarēt sākotnējās problēmas, kas kavē ātru integrēšanos skolā. Šie pasākumi paredzēti, lai skolēni-imigranti iespējami ātrāk apgūtu apmācības valodu. Nenoliedzami, **uzņēmējvalsts apmācības valodas(-u) pārvaldīšana** ir obligāts priekšnoteikums skolēnu-imigrantu veiksmīgai integrācijai skolā. Šī aspekta nozīmi apliecina arī statistikas dati - lielākajā daļā Eiropas valstu ievērojama daļa imigrantu runā valodās, kas nav uzņēmējvalstu apmācības valodas.

Nemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka Eiropas valstīs palīdzība valodas apguvē ir izplatītākais atbalsta veids neatkarīgi no izmantotās pieejas, t.i., skolēni-imigranti apmācības valodas apguves laikā tiek vai nu tieši "iekļauti" vairākumklasēs, vai arī pārejas modeļa ietvaros apmācības sākuma posmā tiek nošķirti no pārējās klases (4.nodaļa). Minētie pasākumi nav izstrādāti, pielāgojoties tikai to skolēnu vajadzībām, kuri intensīvi apgūst apmācības valodu, bet gan ietver arī citus apsvērumus, kuru mērķis ir nodrošināt skolēnu-imigrantu pilnīgu integrāciju vairākumizglītībā.

1.attēlā redzams, ka uzņēmējvalstu izglītības sistēmās bērniem-imigrantiem sniegtās palīdzības pasākumu kopējā klāstā dominē dažādu valodas apguvei paredzētie atbalsta pasākumi.

IMIGRANTU DZIMTĀ VALODA - KULTŪRU SAIKNE

Lielākā daļa Eiropas valstu ne tikai īsteno pasākumus, kuru uzdevums ir palīdzēt bērniem-imigrantiem apgūt apmācības valodu, bet arī paralēli **sniedz atbalstu bērnu-imigrantu dzimtās valodas un izcelsmes valsts kultūras apguvē** (5.nodaļa). Kopš Padomes Direktīvas 77/486/CEE stāšanās spēkā, uzņēmējvalstu izglītības pārvaldes iestāžu pienākums ir nodrošināt šādas izglītības apguves iespējas, lielākoties sadarbojoties ar partneriem attiecīgajā imigrantu izcelsmes Eiropas Savienības dalībvalstī. Sākotnējais šīs prasības mērķis bija nodrošināt no dalībvalstīm ieradušos strādnieku-migrantu bērniem iespēju pilnībā saglabāt savas dzimtās valodas un kultūras zināšanas, lai viņiem nepieciešamības gadījumā būtu vieglāk atgriezties dzimtenē. Minētās Direktīvas prasības būtiski skāra jaunās dalībvalstis, kuras pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gada maijā. Vairākās no šīm valstīm minētās prasības ir ietekmējušas valsts politiku bērnu-imigrantu izglītošanas jomā.

Mūsdienās imigrācijas procesus veicina daudzi un dažādi iemesli. Imigrāciju vairs neuzskata par pārejošu parādību, kā tas bija, piemēram, 70.gados, bet gan par neatņemamu mūsdienu sabiedrības procesu. Amatpersonas, kuru kompetencē ir bērnu-imigrantu integrēšana Eiropas valstu izglītības sistēmās, joprojām iegulda daudz darba šo bērnu nodrošināšanā ar iespējām apgūt savu dzimto valodu, tomēr tagad šādu centienu pamatā ir pavisam cits mērķis, proti, atbalsta sniegšana tiem skolēniem, kuru ģimenes vēlas apmesties uz dzīvi attiecīgajā uzņēmējvalstī. Daudzas skolas šīm ģimenēm sniedz informāciju viņu dzimtajā valodā (publicējot informatīvas brošūras vairākās valodās vai nodrošinot tulka pakalpojumus), tādējādi palīdzot veiksmīgi iekārtot savus bērnus skolā un, kas ir vēl svarīgāk, sekot līdzi savu bērnu sasniegumiem.

Veicot bērnu-imigrantu zināšanu un spēju vērtēšanu viņu dzimtajā valodā, attiecīgās varas iestādes var veiksmīgāk izvēlēties ikvienam bērnam atbilstošāko apgūstamās izglītības pakāpi. Šāda attieksme liecina par to, ka varas iestādes spēj nodrošināt elastīgu pieeju uzņēmējvalstī nesēn imigrējušo personu vajadzībām un vēlas uzlabot dažādu tautību cilvēku savstarpējo saskarsmi.

Tomēr, kā liecina 1.attēls, ne visi valodas apguvei paredzētie atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir palīdzēt bērniem-imigrantiem integrēties uzņēmējvalsts izglītības sistēmā, visās valstīs tiek uzskatīti par vienlīdz prioritāriem. Daži no tiem (attēlā izcelti kursīvā), pašlaik tiek īstenoti tikai dažās valstīs.

Divu visbiežāk sastopamo valodas apguvei paredzēto atbalsta pasākumu veidu un to mērķu analīze liecina par vairākiem iespējamiem variantiem. Daudzas valstis ļoti aktīvi iesaista vecākus-imigrantus savu bērnu mācību sekmju kontrolē. Visai izplatīta atbalsta forma ir uzņēmējvalsts izglītības sistēmu raksturojošas informācijas publicēšana imigrantu dzimtajās valodās un iespēja izmantot tulka pakalpojumus. Lai veiksmīgāk izvēlētos ikvienam bērnam atbilstošāko apgūstamās izglītības pakāpi, parasti tiek pārbaudītas skolēnu-imigrantu apmācības valodas zināšanas. Lai sasniegtu pēc iespējas labākus mācību rezultātus, lielākajā daļā valstu bērniem-imigrantiem tiek nodrošināta intensīva apmācības valodas apguve, tādējādi samazinot dzimtās valodas apguves iespēju (iespējama tikai dažu valodu apguve, turklāt vairumā gadījumu ārpus skolas oficiāli noteiktā nodarbību laika).

1.attēls: valodas apguvei paredzētais atbalsts bērniem-imigrantiem. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004. Mācību gads

VALODAS APGUEVI PAREDZĒTĀ ATBALSTA VEIDI		
	Uzņēmējvalsts <u>apmācības valoda</u>	Skolēnu-imigrantu <u>dzimtajā valoda</u>
Informācijas nodrošināšana un vecāku iesaistīšana	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Skolēnu-imigrantu vecāku iespējas apgūt apmācības valodu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Izglītības sistēmu raksturojošas informācijas publicēšana vienā vai vairākās skolēnu-imigrantu runātajās valodās • Iespēja skolēniem-imigrantiem un viņu vecākiem izmantot tulka pakalpojumus
Atbilstošākās apgūstamās izglītības pakāpes noteikšana	<ul style="list-style-type: none"> • Sākotnējā skolēnu-imigrantu apmācības valodas zināšanu līmeņa vērtēšana 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Sākotnējā skolēnu-imigrantu iepriekš iegūtās izglītības vērtēšana viņu dzimtajā valodā</i>
Progresu sekmēšana mācību vielas apguvē	<ul style="list-style-type: none"> • Intensīva apmācību valodas apguve • <i>Apmācības valodas apguves veicināšanas programmas bērniem, kuri vēl nav sasnieguši obligātās izglītības vecumu</i> • <i>Skolotāju sagatavošana apmācības valodas kā otrās valodas mācīšanā sākotnējās profesionālās un/vai profesionālās pilnveides ietvaros</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēnu-imigrantu dzimtās valodas mācīšana (iespējama noteiktu valodu apguve, vairumā gadījumu ārpus skolas oficiāli noteiktā mācību nodarbību laika un/vai izglītības programmas izvēles priekšmeta veidā) • <i>Bilingvāla apmācība, daļēji - apmācības valodā un daļēji skolēnu-imigrantu dzimtajā valodā</i>

Teksts kursīvā: atbalsta pasākumi, kas pieejami tikai dažās valstīs.

Avots: Eurydice.

STARPKULTŪRU IZGLĪTĪBA VISIEM

Starpkultūru izglītība ir pedagoģiskā darba pieeja, kas sekmē dažādu atšķirīgu kultūru pārstāvju savstarpējo saskarsmi. Tā paredzēta visiem skolēniem un apliecina skolu nozīmi tādu ētisko vērtību veidošanā kā cieņa un iecietība pret dažādu kultūru atšķirībām (6.nodaļa). Šī pieeja, kas skar gan pedagoģiskā darba saturu, gan metodoloģiju, pašlaik tiek praktizēta lielākajā daļā Eiropas izglītības sistēmu. Parasti valstu izglītības programmās starpkultūru izglītība tiek ietverta pēc "horizontālā" principa (t.i., visā izglītības programmā), vai nosakot atsevišķas mācāmo priekšmetu jomas, kurās jāiekļauj starpkultūru izglītības aspekti. Bieži vien Eiropas valstu izglītības programmās ir apvienotas abas pieejas.

Vairākās valstīs starpkultūru pieejas loma tiek paplašināta, nevis vienkārši nosakot tās piemērošanas veidus, bet gan uzskatot to par **neatņemamu** skolas kopienas funkcionēšanas **sastāvdaļu**. Rezultātā dažās valstīs ārpusklasses aktivitātes tiek organizētas, balstoties uz dažādu skolas kopienu veidojošo kultūru pārstāvju savtarpējo dialogu un saskarsmi. Valstis, kur tiek praktizēta šī jaunā pieeja, skolēnu-imigrantu integrācijas process skolā ir daudz vienkāršāks un dabiskāks visām tajā iesaistītajām pusēm - gan pašiem imigrantiem, gan vietējiem iedzīvotājiem.

SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBA UN JAUNU IEMAŅU APGUVE

Migrācijas procesu izraisītās problēmas un starpkultūru pieejas aizvien plašākā piemērošana visu skolēnu izglītošanā liek Eiropas skolotājiem **apgūt jaunas iemaņas**.

Kā liecina šī pētījuma rezultāti, pašlaik Eiropā vērojams pieprasījums pēc skolotājiem un speciālistiem trijās jomās:

- Vairākumskolās paredzēto atbalsta pasākumu sniegšana skolēniem-imigrantiem, īpaši apmācības valodas apgūvē (4.nodaļa).
- Dzimtās valodas un izcelsmes kultūras mācīšana skolēniem-imigrantiem (5.nodaļa).
- Starpkultūru izglītības apguves nodrošināšana visiem skolēniem (6.nodaļa).

Skolotājiem ne vienmēr ir visas trijās iepriekš minētajās jomās nepieciešamās darba iemaņas. Skolotāju profesionālās izglītības un galvenokārt pastāvīgās profesionālās pilnveides izglītības programmās pakāpeniski tiek iekļautas ar kultūru daudzveidību skolā un sabiedrībā saistītas tēmas. Dažās valstīs, cenšoties atvieglot skolēnu-imigrantu integrācijas procesu, skolotājiem tiek nodrošināta iespēja apgūt īpašas apmācības programmas vai kursus, kuros bieži vien galvenā uzmanība pievērsta apmācības valodas kā otrās valodas mācīšanai.

Runājot par dzimtās valodas vai izcelsmes kultūras aspektu mācīšanu skolēniem-imigrantiem, jāatzīst, ka skolotājiem ir ierobežotas iespējas apgūt nepieciešamās iemaņas šajā jomā. Turklāt profesionāli sagatavoti šo jomu speciālisti bieži vien tiek pieņemti darbā saskaņā ar divpusēju, starp uzņēmējvalsti un imigrantu dzimteni noslēgtu līgumu noteikumiem, līdz ar to skolotāji netiek apmācīti uzņēmējvalstī, bet gan attiecīgo skolēnu-imigrantu izcelsmes valstī. Šo speciālistu apmācības kvalitātes kontrole ir visai apgrūtināta un tās nodrošināšanai nepieciešama ciešāka Eiropas Savienības dalībvalstu un trešo valstu sadarbība kvalifikācijas atzišanas jomā.

Dažas Eiropas valstis domā par jaunu atbalsta formu ieviešanu tiem skolotājiem, kuri strādā ar atšķirīgas izcelsmes kultūras un dzimtās valodas skolēniem. Vairākas valstis, piemēram, finansē starpkultūru izglītības sniegšanai nepieciešamo mācību materiālu izstrādi vai nodrošina atbilstošu speciālistu pakalpojumus skolām, kuras to vēlas.

REZULTĀTU VĒRTĒŠANA

Bērniem-imigrantiem sniegtā atbalsta vai starpkultūru pieejas īstenošanas izglītībā vērtēšana Eiropā **nav bieži sastopama prakse** (skat. CD-ROM formātā un Eurydice interneta mājas lapā www.eurydice.org publicēto nacionālo apskatu 4.nodaļu). Šādas vērtēšanas vienīgais mērķis bieži ir neefektīva skolu darba mazināšana. Vienīgā pieejamā informācija ir skolēnu-imigrantu un skolēnu-vietējo iedzīvotāju zināšanu līmeni un skolas kavējumu skaitu raksturojošu rādītāju salīdzinājums.

Imigrantu izcelsmes skolēniem paredzētu atbalsta pasākumu esamība un raksturs bieži vien atkarīgs arī no reģionālo vai vietējo (vai abu) varas iestāžu darbības vai pašām skolām. Valstis, kur veikta šāda decentralizācija, precīzu un uzticamu datu ievākšana par sasniegto ne vienmēr ir viegli īstenojams uzdevums.

Jāatzīmē, ka dažās valstīs būtu pārāgri vērtēt nesen ieviesto atbalsta pasākumu rezultātus.

Par izglītības politikas veidošanu atbildīgās amatpersonas Eiropas valstis pašlaik saskaras ar sarežģītu uzdevumu panākt, lai no skolām raksturīgās kultūru daudzveidības ieguvēji būtu gan skolēni-imigranti, gan skolēni-vietējie iedzīvotāji, gan skolotāji un vecāki.

Šī pētījumā gaitā veiktā dažādu jautājumu detalizētā analīze nepārprotami liecina, ka Eiropas valstis pašlaik velta daudz pūļu, lai veicinātu sekmīgu bērnu-imigrantu integrāciju skolās, turklāt ievērojot to specifiskās vajadzības. Daudzviet šajā publikācijā norādīts, ka bērnu uzņemšanas un atbalsta procedūras dažādās valstīs atšķiras. Lielākajā daļā valstu šiem bērniem tiek nodrošināta iespēja mācīties pārejas posma klasēs (*transition classes*), apgūt noteiktus mācību priekšmetus nošķirti no pārējās klases, individuāli vai grupā saņemt atbalstu, kas galvenokārt paredzēts apmācības valodas apgūšanai un ir pieejams šiem skolēniem neatkarīgi no skolas vecuma ārzemnieku skaita konkrētajā skolā.

Pieejamie demogrāfiskie dati (2.nodaļa) kopumā liecina, ka valstis, kurās skolas vecuma ārzemnieku īpatsvars kopējā skolēnu skaitā nav liels, šiem skolēniem paredzēto atbalsta pasākumu apjoms ir līdzvērtīgs tajās Eiropas valstīs īstenojamajam atbalstam, kurās šis īpatsvars ir lielāks. Šajā ziņā īpaši interesants varētu būt to valstu piemērs, kurās imigrācija ir samērā nesena, tomēr aizvien raksturīgāka parādība. Bērnu-imigrantu iekļaušana uzņēmējvalsts izglītības sistēmā un atbilstoša līmeņa izglītības sniegšana pašlaik kļuvusi par aktuālu un nopietnu problēmu, tādēļ tādas valstis kā Spānija un Īrija (kas pagātnē galvenokārt asociējās ar emigrāciju) pēdējā laikā īstenojušas virkni visdažādāko projektu, kuru mērķis ir veicināt bērnu-imigrantu integrāciju.

Valstu kodi

EU	Eiropas Savienība	PT	Portugāle
BE	Beļģija	SI	Slovēnija
BE fr	Beļģija - franču kopiena	SK	Slovākija
BE de	Beļģija - vācu kopiena	FI	Somija
BE nl	Beļģija - flāmu kopiena	SE	Zviedrija
CZ	Čehija	UK	Apvienotā Karaliste
DK	Dānija	UK-ENG	Anglija
DE	Vācija	UK-WLS	Velsa
EE	Igaunija	UK-NIR	Ziemeļīrija
EL	Grieķija	UK-SCT	Skotija
ES	Spānija		
FR	Francija		
IE	Īrija	EFTA/EEA	Trīs Eiropas Brīvās tirdzniecības
IT	Itālija	valstis	asociācijas valstis, kuras ir
CY	Kipra		Eiropas Ekonomiskās telpas
LV	Latvija		locekles
LT	Lietuva	IS	Islande
LU	Luksemburga	LI	Lihtenšteina
HU	Ungārija	NO	Norvēģija
MT	Malta		
NL	Nīderlande	Kandidātvalstis	
AT	Austrija	BG	Bulgārija
PL	Polija	RO	Rumānija

Statistikas rādītāju un citu klasifikācijas veidu saīsinājumi

EU-25	25 Eiropas Savienības dalībvalstis pēc 2004. gada 1.maija
EU-15	15 Eiropas Savienības dalībvalstis pirms 2004. gada 1.maija
Eurostat	Eiropas Kopienu statistikas birojs
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
(:)	Dati nav pieejami

Starptautiskās skolēnu vērtēšanas programmas (PISA) dati

PISA (*Programme for International Student Assessment* - Starptautiskā skolēnu vērtēšanas programma) - starptautisks pētījums, kas OECD paspārnē veikts 32 pasaules valstīs, tai skaitā 26 Socrates programmas dalībvalstīs. Šī pētījuma mērķis ir apzināt 15 gadu vecu skolēnu lasīšanas, rakstīšanas, matemātikas un zinātnisko prasmju līmeni. Datu vākšanas process plānots trijos posmos, proti PISA 2000 (kura rezultāti izmantoti šīs publikācijas sagatavošanā), PISA 2003 un PISA 2006.

No Socrates programmas dalībvalstīm PISA 2000 datu ievākšanā nepiedalījās Beļģija (vācu kopiena), Apvienotā Karaliste (Velsa), Igaunija, Kipra, Lietuva, Malta, Slovēnija un Slovākija.

Pētījums ietver skolēnu zināšanu vērtēšanu (pārbaudījumi lasīšanā, matemātikā un zinātniskajās prasmēs), skolēnu un skolu direktoru aptaujas, kas veiktas, lai iegūtu informāciju par skolēnu ģimenes apstākļiem un skolas vidi, kas, savukārt, palīdzētu interpretēt pētījuma gaitā atklātos faktus. Tieši šo anketu dati izmantoti šajā pētījumā iekļauto rādītāju sagatavošanā.

Pētījums balstīts uz reprezentatīvas 15 gadu vecu skolēnu pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības līmeņa skolēnu aptaujas rezultātiem. Aptaujas dalībniekus izvēlējās pašas skolas. Dažādās skolās izglītošanās process var ilgt vairāk vai mazāk gadu atbilstoši ISCED 2 un/vai 3, dažos gadījumos pat ISCED 1, pakāpes programmām. Šī iemesla dēļ šajā publikācijā iekļauto attēlu virsrakstos norādīts, ka attēls raksturo skolas, kurās mācās 15 gadu veci skolēni, nevis pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības skolas kopumā.

Papildu piezīmes par Starptautiskās skolēnu vērtēšanas programmas (PISA) veikto pētījumu datiem

OECD/PISA datu bāzē atrodamie rādītāji interpretējami, ņemot vērā attiecīgo kontekstu. Piemēram, 15 gadu vecu skolēnu īpatsvars, kas atbildēja, ka mājās runā no apmācības valodas atšķirīgā valodā, nevar tikt interpretēts kā to iedzīvotāju īpatsvars, kas mājās runā svešvalodā.

Gadījumos, kad atbilžu skaits uz aptaujā uzdotajiem jautājumiem kopumā vai uz kādu konkrētu jautājumu nav pietiekams, lai nodrošinātu ticamu reālās situācijas atspoguļojumu, attiecīgie dati attēlos nav iekļauti. Piemēram, Nīderlandē uz PISA 2000 aptaujas jautājumiem neatbildējušo skolēnu īpatsvars ir samērā augsts, tādēļ attiecīgie dati nav iekļauti attēlos, bet gan papildu piezīmēs zem tiem. Jāatzīmē, ka, neskatoties uz nelielo iesniegto atbilžu skaitu, šajā valstī pēc PISA aptaujas rezultātu publicēšanas veiktais pētījums apliecināja - iegūtie rezultāti pietiekami objektīvi atspoguļo reālo situāciju.

EUROSTAT - Migrācijas procesus raksturojošie dati

Izmantojot kopīgi ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisiju, Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas nodaļu, Starptautisko Darba organizāciju un Eiropas Padomi izstrādātu anketu, Eurostat ar nacionālo statistikas institūtu starpniecību katru gadu ievāc datus, kas raksturo gan dažādus starptautiskos migrācijas procesus, gan iedzīvotājus kopumā.

Dažās valstīs viena institūcija, parasti Valsts statistikas institūts, atbild par visu oficiālo statistikas datu ievākšanu, kas raksturo migrācijas procesus. Citās valstīs datu ievākšana par dažādiem ar migrāciju saistītiem

jautājumiem var būt uzticēta dažādām institūcijām. Piemēram, Valsts statistikas institūta kompetencē var būt vispārējo migrāciju raksturojošo statistikas datu ievākšana, Iekšlietu ministrijas kompetencē - statistikas dati par patvēruma meklētājiem, un Nodarbinātības lietu ministrijas pārziņā - statistikas dati par strādniekiem-migrantiem. Datu ievākšanā tiek izmantoti tādi datu avoti kā iedzīvotāju reģistri, tautas skaitīšanas rezultāti, vispārīgi pētījumi, pētījumi par darbaspēku, pasažieru apsekojumi un administratīvie reģistri. Datu ievākšanu var organizēt valsts vai reģionālajā līmenī. Bieži vien izvēlētā pieeja atkarīga no veida, kādā organizēts ar migrāciju un patvēruma meklēšanu saistītais administratīvais darbs.

Uzturēšanās ilgums uzņēmējvalstī ir būtisks faktors, kas tiek ņemts vērā, nosakot, vai konkrētā persona ir migrants vai cilvēks, kas valstī uzturas neilgu laiku. Eurostat lūdz valsts varas iestādes sniegt uz Apvienoto Nāciju Organizācijas rekomendāciju par Starptautiskās migrācijas statistiku definīcijām balstītus datus (pirmā pārstrādātā versija). Saskaņā ar šīm definīcijām persona uzskatāma par ilgtermiņa migrantu, ja tā maina savas parastās uzturēšanās valsti uz 12 mēnešiem vai ilgāku laika posmu, uzņēmējvalstij faktiski kļūstot par tās pastāvīgo dzīves vietu. Jāatzīmē, ka daudzas valstis nespēj nodrošināt šīm definīcijām atbilstošus datus, to vietā sniedzot saskaņā ar savā valstī izmantotajām definīcijām apkopotu informāciju. Ir valstis, kurās statistikas dati balstīti uz personas izteikto vēlmi uzturēties valstī noteiktu laika posmu. Šis periods svārstās no trim līdz divpadsmit mēnešiem vai ilgāk. Savukārt citās valstīs pamatojums personas atzīšanai par migrantu ir tās faktiskās uzturēšanās ilgums vai kādi administratīva rakstura pasākumi, piemēram, reģistrēšanās rezidenta statusā. (Avots: Eurydice)

Imigrācija

Imigrācijas kopainu veido gan pilsoņu (*nationals*), gan nepilsoņu imigrācija. Pateicoties robežu un imigrācijas kontrolei, kā arī rezidentu reģistrācijai uzņēmējvalstu administratīvo sistēmu ietvaros, šīs kategorijas statistikas dati parasti ir samērā precīzi. Jāatzīmē, ka dažas valstis nefiksē gan pilsoņu (*nationals*), gan nepilsoņu imigrāciju raksturojošus datus. Tā kā pilsoņi bieži vien veido ievērojamu imigrācijas plūsmas daļu, nav iespējams iegūt šo valstu imigrācijas kopainu raksturojošus datus. (Avots: Eurydice)

Patvērums

Patvēruma pieprasījumu skaitu raksturojoši dati ietver visas personas, kuras iesniegušas patvēruma vai līdzīgu personas aizsardzības pieprasījumu saskaņā ar 1951. gada 28. jūlija Konvencijas "Par bēgļu statusu" 1. pantu (kurā veikti grozījumi, pieņemot 1967. gada 31. janvāra Ņujorkas protokolu). Šie dati tiek fiksēti katrā konkrētā gadījumā, personai ierodoties lidostā, šķērsojot sauszemes robežu vai atrodoties valsts iekšienē, turklāt neatkarīgi no tā, vai robeža šķērsota likumīgi (piemēram, tūristi), vai nelikumīgi.

Dažādu valstu dati ne vienmēr ir pilnībā salīdzināmi, jo tajās tiek izmantotas atšķirīgas informācijas ievākšanas metodes. Īpaši atšķiras veids, kā dažādu valstu statistikas datus tiek atspoguļota atkārtotu patvēruma pieprasījumu saņemšana un patvēruma meklētāju apgādājamo skaits, tādēļ tabulās atspoguļotie dati par iesniegto patvēruma pieprasījumu skaitu interpretējami ļoti uzmanīgi. (Avots: Eurostat)

1.PIELIKUMS (1.nodaļa)

- 1.1.attēls: Eiropas Savienības politiku un likumdošanas normas bērnu-imigrantu izglītošanas jomā raksturojoši atsauču dokumenti
- 1.2.attēls: Oficiālie Eiropas Padomes dokumenti bērnu-imigrantu izglītošanas jomā

2.PIELIKUMS (4.nodaļa)

- 2.1.attēls: Bērniem-imigrantiem pieejamā atbalsta veidi. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004.mācību gads
- 2.2.attēls: Atsauces uz galvenajām pašlaik spēkā esošajām bērniem-imigrantiem paredzētā atbalsta sniegšanu reglamentējošajām likumdošanas normām. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība
- 2.3.attēls: Par skolēniem-imigrantiem paredzētā atbalsta īstenošanu atbildīgā personāla apmācība. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004. mācību gads

1. PIELIKUMS (1.nodaļa)

1.1. attēls: Eiropas Savienības politiku un likumdošanas normas bērnu-imigrantu izglītošanas jomā raksturojoši atsauču dokumenti

A.To strādnieku-migrantu bērni, kas ir dalībvalstu pilsoņi

Normatīvais akts:

Padomes direktīva 77/486/EC

Direktīva nosaka dalībvalstu pienākumu veicināt šo bērnu dzimtās valodas un izcelsmes valsts kultūras mācīšanu, sadarbojoties ar izcelsmes valstīm un saskaņojot šo darbu ar vairākumizglītības sniegšanas procesu. Tā aicina dalībvalstis veicināt šādu bērnu specifiskajām vajadzībām piemērotas izglītības sniegšanu četru gadu garumā, kā arī veikt nepieciešamos pasākumus to skolotāju sākotnējās profesionālās un profesionālās pilnveides apmācības nodrošināšanai, kuri strādā ar šiem bērniem.

B.To trešo valstu pilsoņu bērni, kuri ierodas ES teritorijā, kā arī to etnisko minoritāšu pārstāvju bērni, kas jau apmetušies uz dzīvi ES

Normatīvais akts:

Padomes direktīva 2000/43/EC

Direktīva nodrošina juridisko pamatu rasu vai etniskās diskriminācijas apkarošanai tādās jomās kā izglītība. Tomēr vienlīdzīgas/nediskriminējošas attieksmes princips nav attiecināms uz atšķirībām, kuras nosaka personas pilsonība, kā arī neskar normas, kas reglamentē trešo valsts pilsoņu iebraukšanu un uzturēšanos, un neietekmē jebkādu no šo personu juridiskā statusa izrietošu traktējumu.

C.Nepilngadīgi patvēruma meklētāju bērni vai nepilngadīgie, kuri paši ir patvēruma meklētāji

Normatīvais akts:

Padomes direktīva 2003/9/EC

Iespējas iegūt izglītību ar nosacījumiem, kas līdzīgi dalībvalstu pilsoņiem piemērotajiem. Šāda izglītība var tikt sniegta uzturēšanās centros.

D.To vecāku-imigrantu bērni, kas ir legāli rezidenti un ir saņēmuši ilgtermiņa uzturēšanās atļauju

Normatīvais akts:

Padomes direktīva 2003/109/EC?

Direktīva nosaka dalībvalstu pienākumu nodrošināt nepilngadīgajiem iespējas iegūt izglītību ar nosacījumiem, kas līdzīgi attiecīgās valsts pilsoņiem piemērotajiem, tai skaitā - arī mācību stipendiju piešķiršanu saskaņā ar valsts likumdošanas normām. Tomēr dalībvalstis ir tiesīgas ierobežot izglītības iegūšanas iespējas, pieprasot atbilstošu valodas zināšanu apliecinājumu.

D.To vecāku-imigrantu bērni, kas ir legāli rezidenti un ir saņēmuši ilgtermiņa uzturēšanās atļauju (turpinājums)

Normatīvais akts:

Eiropas Padomes sanāksmes Tamperē Noslēguma dokuments, 1999. gada 15.-16.oktobris

Uzturēšanās valstu pilsoņiem līdzvērtīgu tiesību, tai skaitā - arī tiesību **uz izglītību**, piešķiršana. Vienlīdzīgas/nediskriminējošas attieksmes principa piemērošana.

Eiropas Padomes sanāksmes Seviļā Noslēguma dokuments, 2002. gada 21.-22. jūnijs

Atkārtoti apliecināta apņemšanās īstenot politiku imigrantu-"legālo rezidentu" integrācijas jomā.

Eiropas Padomes sanāksmes Solonikos Noslēguma dokuments, 2003. gada 19.-22. jūnijs

Atkārtoti apliecināta nepieciešamība izstrādāt visaptverošu imigrantu-"legālo rezidentu" integrācijas politiku ar mērķi piešķirt tiem Eiropas Savienības pilsoņiem pielīdzinātas tiesības un pienākumus tādās jomās kā izglītība.

Eiropas Padomes sanāksmes Briselē Noslēguma dokuments, 2003. gada 16.-17. oktobris

Atkārtoti apliecināta apņemšanās nodrošināt līdzsvarotu pieeju, lai vienlaicīgi apturētu nelegālo imigrāciju, kā arī cīnītos pret cilvēku tirdzniecību un sekmētu "legālo" imigrantu uzņemšanu un integrāciju.

1.2.attēls: Oficiālie Eiropas Padomes dokumenti bērnu-imigrantu izglītošanas jomā

No dalībvalstīm ieradušos strādnieku-migrantu bērni

1977

1977. gada 24.novembra Konvencija

Tādas pašas tiesības uz izglītību kā strādnieku-attiecīgās valsts pilsoņu bērniem, tai skaitā - arī tiesības saņemt stipendijas. Uzņēmējvalsts nacionālās valodas apguves atvieglošana. Dzimtās valodas apguves sekmēšana.

Migrantu (no dalībvalstīm un citām valstīm) bērni un migrantu pēcnācēji (otrā un trešā paaudze)

1983

Eiropas izglītības ministru pastāvīgās konferences pieņemtā rezolūcija, 1983. gada 10.-12. maijs

Izglītības un kultūras vajadzību ievērošana un attiecīgu resursu nodrošināšana; starpkultūru izglītības īstenošana; saiknes uzturēšana ar izcelsmes valsts kultūru; skolotāju apmācība imigrantu dzimtās valodas un izcelsmes valsts kultūras mācīšanā.

Migrantu (no dalībvalstīm un citām valstīm) bērni

1984

Eiropas izglītības ministru pastāvīgās konferences pieņemtā rezolūcija, 1983. gada 10.-12. maijs
Izglītības un kultūras vajadzību ievērošana un attiecīgu resursu nodrošināšana; starpkultūru izglītības īstenošana; saiknes uzturēšana ar izcelsmes valsts kultūru; skolotāju apmācība migrantu dzimtās valodas un izcelsmes valsts kultūras mācīšanā.

Migrantu (no dalībvalstīm un citām valstīm) bērni un migrantu pēcnācēji (otrā un trešā paaudze)

1984

Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija dalībvalstīm (1984) par otrās paaudzes imigrantiem
Pielāgot sniegto izglītību šo imigrantu vajadzībām, veicināt starpkultūru izglītību, veicināt dzimtās valodas un izcelsmes kultūras mācību stundu nodrošināšanu, kā arī skolotāju apmācību starpkultūru izglītības jomā.

1989

Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija dalībvalstīm (1989) par migrantu bērnu izglītošanu
Rekomendācija Eiropas Padomes Ministru komitejai veicināt starpkultūru izglītību un skolotāju apmācību šajā jomā.

Ilgtermiņa imigranti

2000

Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija dalībvalstīm (1989) par migrantu bērnu izglītošanu
Rekomendācija Eiropas Padomes Ministru komitejai veicināt starpkultūru izglītību un skolotāju apmācību šajā jomā.

Avots: Eurydice.

2. PIELIKUMS (4. nodaļa)

2.1. Attēls: Bērniem-imigrantiem pieejamā atbalsta veidi. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004. mācību gads

	Atbalsts valodas apguvē	Pedagoģiskais atbalsts	Samazināts skolēnu skaits klasē/īpašas klašu komplektēšanu reglamentējošas normas
	Intensīva apmācības valodas mācīšana un/vai bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā un apmācības valodā)	Papildu atbalsts mācību vielas apguves procesā un/vai vērtēšanas sistēmas pielāgošana	
BE fr	Intensīva apmācības valodas mācīšana (pamatizglītības otrajā posmā un vidējās izglītības līmenī intensīvās franču valodas apmācības apjoms nedrīkst būt mazāks par 15 50 minūšu mācību stundām nedēļā; pirmsskolas un pirmā posma pamatzglītības jomā mācību stundu biežums nav noteikts un tiek piemērots tā saucamais „pielāgotais” jeb elastīgais mācību stundu grafiks.	Saskaņā ar visiem (pirmsskolas, pamatzglītības pirmā posma, pamatzglītības otrā posma un vidējās izglītības pakāpes) skolēniem piemērojamo tā saucamo „pozitīvās diskriminācijas politiku”, atbalsta sniegšanai skolēniem tiek piešķirti īpaši darbības un uzraudzības resursi, tā, lai skolēniem, kuriem ir mazāk labvēlīgi izcelsmes un sadzīves apstākļi (tai skaitā imigrantiem), būtu līdzvērtīgas iespējas sasniegt labas sekmes mācībās, kā arī apgūt sociālās iemaņas.	
BE de	Integrētā modeļa ietvaros otrs skolotājs uzrauga vienu vai vairākus skolēnus dažu stundu garumā vai nošķirti no pārējās klases māca galvenokārt vācu valodu (apmācības valodu) - šī ir biežāk sastopama prakse. Atsevišķā modeļa ietvaros paredzēta intensīva apmācības valodas mācīšana, un pēc dažām nedēļām vai mēnešiem (taču ne ilgāk kā pēc gada), atkarībā no skolēnu progresā, viņi tiek integrēti vairākumklasēs, pakāpeniski palielinot mācību stundu skaitu.	Integrētā modeļa ietvaros citu priekšmetu apguvei (vidēji 6-7 apmācību stundas nedēļā) iespējams veidot pedagoģiskās korekcijas klases.	
BE nl	Pamatzglītības pirmais posms: ne vairāk kā 12 pedagoģiskā darba stundas nedēļā viena mācību gada garumā (ja nepieciešams, atlikušajā skolas mācību nodarbību laikā skolēni tiek integrēti vairākumklasēm paredzētajās nodarbībās). Pamatzglītības otrā posma un vidējā izglītība: ne mazāk kā 28 pedagoģiskā darba stundas nedēļā viena mācību gada garumā; skolēni tiek integrēti vairākumklasēm paredzētajās nodarbībās ne vairāk kā uz 4 stundām.	Saskaņā ar vienlīdzīgu izglītības iespēju politiku.	
CZ	Skolām nav pienākums nodrošināt ņehu valodas mācību stundas tiem vairākumklašu skolēniem, kas nav patvēruma meklētāju bērni, tomēr šāda prakse pastāv Skolai ir pienākums nodrošināt ņehu valodas apmācību skolā pedagoģiskās korekcijas klasēs vai patvēruma meklētāju uzturēšanās centros.	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Sagatavošanas klasēs (pamatskolās vai bērnudārzos), lai veicinātu bērnu attīstību un palīdzētu tiem sasniegt pārējiem bērniem līdzvērtīgu zināšanu līmeni. ➢ Ja vairākumklasēs integrēto migrantu bērnu ņehu valodas zināšanas nav pietiekamas, lai sekotu līdzī mācību procesam klasē, pirmajā skolas apmeklēšanas gadā bērna zināšanas šajā priekšmetā netiek vērtētas. 	<p>Vairākumklasēs, kurās mācās trīs vai vairāk bērni-patvēruma meklētāji, kopējais skolēnu skaits nedrīkst pārsniegt 25 skolēnus.</p> <p>Skolēnu skaits „sagatavošanas klasēs”: ne mazāk kā 10 un ne vairāk kā 15 skolēni, kuriem ir mazāk labvēlīgi izcelsmes un sadzīves apstākļi (t.sk. patvēruma meklētāji).</p> <p>„Pedagoģiskās korekcijas klases” tiek veidotas, ja tas nepieciešams 12 un vairāk skolēniem-patvēruma meklētājiem.</p>

	Atbalsts valodas apguvē	Pedagoģiskais atbalsts	Samazināts skolēnu skaits klasē/īpašas klašu komplektēšanu reglamentējošas normas
	Intensīva apmācības valodas mācīšana un/vai bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā un apmācības valodā)	Papildu atbalsts mācību vielas apguves procesā un/vai vērtēšanas sistēmas pielāgošana	
DK	Parasti paredzēts noteikts mācību nodarbību skaits nedēļā, tomēr lēmumu šajā jautājumā pieņem vietējās pašvaldības.		
DE	Sagatavošanas klasēs: 10-1245 minūšu mācību stundas nedēļā. Vairākumklasēs: 6-845 minūšu mācību stundas nedēļā.	Eksāmenu obligātajā svešvalodā var aizstāt ar eksāmenu dzimtajā valodā.	Skolēnu-imigrantu skaits klasē nedrīkst pārsniegt vienu piekto daļu no kopējā klases skolēnu skaita. Nepie-ciešamības gadījumā var veidot atsevišķas klases.
EE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obligātās izglītības jomā tiek piemērota t.s. „iekļaušanas” metode. „Iekļaušanas” klasēs priekšmetu apguvē tiek izmantota integrēta pieeja; šajās klasēs vismaz četras mācību stundas nedēļā tiek veltītas igauņu valodas apguvei. ➤ Bilingvālā izglītība ilgtermiņa imigrantiem (dažās valodās). 		
EL	Uzņemšanas klasēs tiek nodrošinātas 14 grieķu valodas intensīvās apmācības stundas nedēļā.	<p>Papildu atbalsta nodarbības tiek nodrošinātas vai nu tiem skolēniem, kas vispār nav apmeklējuši uzņemšanas klases, vai tiem, kuriem pat pēc mācībām uzņemšanas klasēs joprojām ir nepietiekamas apmācības valodas zināšanas.</p> <p>Šo nodarbību apjoms nedrīkst pārsniegt 10 stundas nedēļā.</p> <p>Skolotāju asociācija ir atbildīga par mācāmo priekšmetu atlasīšanu, savukārt lēmumu par katra priekšmeta apguvē veltāmo stundu skaitu, kā arī mācību nodarbību grafiku un izmantojamo apmācību materiālu veidu pieņem skolas konsultants sadarbībā ar Skolotāju asociāciju.</p>	
ES	Dažās Spānijas izglītības iestādēs tiek piedāvātas atšķirīgas valodas apguves atbalsta programmas. To organizācijas veids un ilgums dažādos autonomajos apgabalos atšķiras.	Papildu atbalsts pamatpriekšmetu (piemēram, valodas un matemātikas) apguvē.	
FR	Pirmkārt, franču sarunvaloda, pēc tam lasīt un rakstīt prasme (uzņemšanas klases skolēniem, kuri iepriekš nav apmeklējuši skolu).		Lai izveidotu uzņemšanas klasi, nepieciešami vismaz 15 skolēni, kuri iepriekš nav apmeklējuši skolu.
IE	Valodas apguvei rekomendē veltīt divas stundas nedēļā, lai gan skolas šim mērķim (atkarībā no konkrētu skolēnu vajadzībām) var paredzēt vairāk vai mazāk laika.		
IT	Intensīvā valodas apmācība tiek organizēta skolas vai reģionālās skolu pārvaldes līmenī atkarībā no skolas autonomijas pakāpes, līdz ar to reālā situācija var būt ļoti atšķirīga, tomēr jebkurā gadījumā skolēni attiecīgās valodas mācību stundas apmeklē oficiālā skolas mācību nodarbību grafika ietvaros.		Skolēnus sadala grupās pēc valodas principa (ne vairāk kā pieci skolēni-imigranti vienā klasē).

	Atbalsts valodas apgūvē	Pedagoģiskais atbalsts	Samazināts skolēnu skaits klasē/īpašas klašu komplektēšanu reglamentējošas normas
	Intensīva apmācības valodas mācīšana un/vai bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā un apmācības valodā)	Papildu atbalsts mācību vielas apguves procesā un/vai vērtēšanas sistēmas pielāgošana	
CY	<p>➤ Noteikti trīs grieķu valodas zināšanu līmeņi.</p> <p>Izstrādāta formula nedēļā sniedzamo 40 minūšu atbalsta apmācības stundu skaita aprēķināšanai skolēniem, kuru dzimtā valoda nav grieķu valoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ne vairāk kā pieci skolēni: 3 mācību stundas; - 6 līdz 10 skolēni: 6 mācību stundas; - ne vairāk kā 15 skolēni: 9 mācību stundas; - 16 līdz 25 skolēni: 12 mācību stundas. <p>➤ Bilingvālu skolotāju piesaistīšana.</p>	Tiek vērtētas tikai skolēnu valodas, vēstures un matemātikas zināšanas.	
LV	Skolās, kas īsteno minoritāšu izglītības programmas, izmanto bilingvālo apmācību.		
LT	Divas mācību stundas nedēļā papildu vairākumizglītības programmai.		Skolēnu-imigrantu skaits atsevišķās grupās nedrīkst pārsniegt 15.
LU	Vācu un franču valoda (skolēniem, kuri jaunāki par 10 gadiem). Vācu valoda uzņemšanas klasēs (tehniskās pamatizglītības otrais posms). Franču valoda integrācijas klasēs (tehniskās pamatizglītības otrais posms).		Skolēnu-imigrantu skaits atsevišķās grupās nedrīkst pārsniegt 15.
HU	Īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem nav paredzēta.		
MT	Īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem nav paredzēta.		
NL	Uzņemšanas klases: sniegtās izglītības veids un līmenis atkarīgs no individuālu skolēnu zināšanu līmeņa. Skolēni, kuri pietiekamā līmenī apguvuši holandiešu valodu, mācās vairākumklasēs. Starptautiskās pārejas klases: sniegtās izglītības veids un līmenis atkarīgs no individuālu skolēnu zināšanu līmeņa. Skolēni, kuri pietiekamā līmenī apguvuši holandiešu valodu, mācās vairākumklasēs. Īpašas valodas apguves klases: skolēni vienu gadu intensīvi apgūst holandiešu valodu.		Skolām, kurās mācās skolēni-nelegālie imigranti, tiek piešķirti papildu resursi (piemēram, skolēnu skaita samazināšanai klasē).
AT	Ne vairāk kā 5 vai 6 mācību stundas nedēļā skolēniem-imigrantiem, kuriem tiek piemērota standarta zināšanu vērtēšanas sistēma („imatrikulēti skolēni”); ne vairāk kā 12 mācību stundas nedēļā tiem skolēniem-imigrantiem, kuriem šāda sistēma netiek piemērota („neimatrikulēti skolēni”). Praksē bieži vien tiek nodrošinātas ne vairāk kā 2 mācību stundas nedēļā.	„Neimatrikulētiem skolēniem” netiek piemērota standarta zināšanu vērtēšanas sistēma.	

	Atbalsts valodas apguvē	Pedagoģiskais atbalsts	Samazināts skolēnu skaits klasē/īpašas klašu komplektēšanu reglamentējošas normas
	Intensīva apmācības valodas mācīšana un/vai bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā un apmācības valodā)	Papildu atbalsts mācību vielas apguves procesā un/vai vērtēšanas sistēmas pielāgošana	
PL	Vismaz divas mācību stundas nedēļā.		Lai izveidotu uzņemšanas klasi, nepieciešami vismaz 15 skolēni. Ja skolēnu skaits ir mazāks par 15, viņiem tiek nodrošinātas poļu valodas papildu nodarbības.
PT	Katra skola nosaka individuālu grafiku (saskaņā ar tās stratēģiju un atkarībā no pieejamajiem resursiem).	Šāda atbalsta sniegšanu skolas ir tiesīgas plānot pēc saviem ieskatiem.	
SI	184 mācību stundas gadā (t.i., 4 stundas dienā divas reizes nedēļā).	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Trūkumu novēršana valodas un akadēmiskajās zināšanās. ➢ Īpaši izstrādāts vērtēšanas plāns. 	
SK	Intensīva apmācība tiek organizēta kursu veidā (184 pedagoģiskā darba stundas gadā, t.i., 4 stundas trīs reizes nedēļā).		Ne vairāk kā 10 (un ne mazāk kā 4) skolēni slovāku valodas nodarbībās.
FI	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Atbilstoši valsts izglītības standartam, somu (vai zviedru) valodas kā otrās valodas mācību programma, tāpat kā dzimtās valodas mācību programma, balstīta uz vienādu skaitu iknedēļas mācību stundu gadā. Tomēr jāatzīmē, ka apmācības apjoms tiek noteikts vietējās izglītības programmās. ➢ Saskaņā ar Pamatizglītības likumu atļauta arī pilnīga vai daļēja izglītības sniegšana imigrantu dzimtajā valodā. Dažas vietējās pašvaldības piedāvā izglītību vai nu divās valodās, vai imigrantu dzimtajā valodā (arābu, somāliešu, krievu, vjetnamiēšu un igauņu). 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Atbalstu dažādu mācību priekšmetu apguvē imigrantu bērniem var sniegt arī viņu dzimtajā valodā. ➢ Skolēnu izelzsmes apstākļi un to iepriekšējā sagatavoība, kā arī sasniegtais progress somu/zviedru valodas apguvē tiek ņemts vērā, arī vērtējot viņu zināšanas citos priekšmetos. Lai mazinātu iespējamo negatīvo ietekmi, ko varētu radīt nepietiekamas apmācības valodas zināšanas, tiek piemērotas daudzveidīgas un elastīgas vērtēšanas metodes. 	
SE	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Apmācība tiek organizēta īpašās grupās vai skolas mācību dienas laikā. ➢ Mācības konsultanta vadībā (zviedru valodā vai skolēna dzimtajā valodā). 	Mācības konsultanta vadībā (zviedru valodā vai skolēna dzimtajā valodā): atbalstu sniedz palīgskolotājs, parasti pasniedzot īpašas mācību stundas nelielai skolēnu grupai, kuriem nepieciešama papildu palīdzība. Tas pats skolotājs var sniegt palīdzību arī atsevišķiem skolēniem vai ārkumkļu mācību stundās.	
UK- ENG/ WLS/ NIR	Katra skola/pirmsskolas izglītības centrs un vietējā varas iestāde ir tiesīga pēc saviem ieskatiem lemt par veidu, kādā pēc iespējas labāk nodrošināt atbalsta sniegšanu bērniem un jauniešiem, kuriem tas pienākas.	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Var nodrošināt atbalstu angļu valodas vai citu izglītības programmas priekšmetu, kā arī angļu valodas un citu izglītības programmas priekšmetu apguvē. Pašlaik īpaša uzmanība tiek pievērsta angļu valodas mācīšanai „visu izglītības programmas priekšmetu ietvaros”. ➢ Paredzēta īpaša kārtība valsts pārbaudījumu kārtošanai un izglītības dokumenta ieguvei skolēniem, kuri, piemēram, pilnībā nepārvalda angļu valodu. 	

	Atbalsts valodas apgūvē	Pedagoģiskais atbalsts	Samazināts skolēnu skaits klasē/īpašas klašu komplektēšanu reglamentējošas normas
	Intensīva apmācības valodas mācīšana un/vai bilingvāla apmācība (dzimtajā valodā un apmācības valodā)	Papildu atbalsts mācību vielas apguves procesā un/vai vērtēšanas sistēmas pielāgošana	
UK-SCT	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nepastāv valstiski noteiktas vadlīnijas. Atbalstu valodas apgūvē parasti sniedz speciāli sagatavoti valodas apguves palīgskolotāji, kas paralēli strādā vairākās skolās. ➤ Nodarbības, kurās priekšmeti tiek pasniegti ar svešvalodas starpniecību (viens no atbalsta veidiem, kurus var īstenot vietējās varas iestādes). 	Vairākumklasēs iespēju robežās tiek nodrošināts atbalsts mācību vielas apgūvē saskaņā ar papildu atbalsta piešķiršanas rīcībpolitiku. Parasti šādu atbalstu sniedz speciālisti, kas ir skolas darbinieki (izņemot mazās skolas, kurās šāda atbalsta sniegšana var būt vairākās skolās strādājošu skolotāju kompetencē).	Lai izveidotu uzņemšanas klasi, nepieciešami vismaz 15 skolēni. Ja skolēnu skaits ir mazāks par 15, viņiem tiek nodrošinātas poļu valodas papildu nodarbības.
IS	Islandiešu valodas apguvei paredzētas divas stundas nedēļā.		
LI	(:)		
NO	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Skolēniem, kuru dzimtā valoda nav norvēģu vai sāmu valoda, ir tiesības apgūt norvēģu valodu kā otro valodu. Šis apmācības biežums var būt dažāds, tomēr parasti - katru dienu. Pirmsskolas līmenis: bērniem-imigrantiem valodas apguve nav obligāta. Jaunā subsidija, kas paredzēta to pirmsskolas vecuma bērnu norvēģu valodas zināšanu uzlabošanai, kuru dzimtā valoda ir kāda no minoritāšu valodām, daudzās vietējās pašvaldībās paredzēts izmantot, ņemot vērā vietējo apstākļu specifiku. ➤ Atsevišķu priekšmetu integrētā satura un valodas apmācība, papildus skolēnu dzimtajai valodai izmantojot norvēģu valodu. Pirmsskolas līmenis: bilingvālu asistentu darbam ir būtiska loma atbalsta sniegšanā bērniem-imigrantiem pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, palīdzot viņiem saprast norvēģu valodu un labāk apgūt dzimto valodu. 		
BG	Īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem nav paredzēta.		
RO	Četras mācību stundas nedēļā.	Atbalsts mācību vielas apgūvē tiek sniegts papildus standarta skolas programmai gadījumos, kad skolēnu zināšanu līmenis apgrūtina pilnīgu iesaistīšanos mācību procesā, vai viņu rumāņu valodas zināšanas ir nepietiekamas. Ar vecāku piekrišanu skolu direktori ir tiesīgi pieņemt lēmumu par šādu bērnu pārcelšanu zemākā klasē vai nodrošināt viņiem rumāņu valodas papildu apmācību.	

Avots: Eurydice.

2.2.attēls: Atsauces uz galvenajām pašlaik spēkā esošajām bērniem-imigrantiem paredzētā atbalsta sniegšanu reglamentējošajām likumdošanas normām. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība. 2003./2004. mācību gads

BE fr	Dekrēts par franču kopienas finansētā vai subsidētā izglītības sistēmā iepriekš nemācījušos skolēnu integrāciju (2001. gada 14.jūnijs).
BE de	2001. gada 17.decembra dekrēts par vācu kopienas izglītības sistēmā iepriekš nemācījušos skolēnu izglītošanu (2002. gada 4.apriļa Moniteur belge/Belgisch Staatsblad).
BEnl	<i>Besluit van de Vlaamse regering van 17 juni 1997 betreffende de personeelsformatie in het gewoon basisonderwijs, art. 21, 22 en 23</i> (rikojums ... par pirmsskolas un pirmā posma pamatizglītības skolotāju apmācību). <i>Besluit van de Vlaamse regering van 24 mei 2002 inzake de organisatie van onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het gewoon voltijds secundair onderwijs</i> (rikojums ... par uzņemšanas izglītības organizēšanu skolēniem, kuri ir jaunienācēji pilnlaika pamatizglītības otrā posma un vidējās izglītības jomā). <i>Decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I</i> (dekrēts par vienlīdzīgu izglītības iegūšanas iespēju nodrošināšanu, 2002. gada 28.jūnijs).
CZ	Izglītības, jaunatnes un sporta lietu ministrijas Metodiskā direktīva Nr. 25 484/2000-22 "Par sagatavošanas klašu izveidi bērniem, kam ir mazāk labvēlīgi izcelsmes un dzīves apstākļi, un metodiķa-skolotāja asistenta štata vietu". Ārzemnieku izglītošanu pamatskolās, vidusskolās un terciārās pakāpes tehniskajās skolās, tai skaitā - speciālajās skolās, reglamentējošie noteikumi Nr. 21 836/2000-11. Metodiskā direktīva Nr. 10 149/2002-22 "Par patvēruma meklētāju tiesībām apmeklēt skolu".
DK	2003. gada <i>Folkeskole</i> likuma 5§ 6. un 7.nodaļa.
DE	2003. gadā tika pieņemtas valodas apguves veicināšanas programmas pirmsskolas izglītības jomā.
EE	Nav īpašas likumdošanas, kas reglamentē bērniem-imigrantiem paredzēta atbalsta sniegšanu.
EL	Kopīgs Izglītības ministrijas un Ekonomikas ministrijas lēmums Ō 10/20/Ā1/708, ŌEK 1789, 6. B, 1999. gada 28.septembris.
ES	2002. gada Konstitucionālā Izglītības kvalitātes likuma (LOCE) 42.pants.
FR	2002. gada 25.apriļa Izglītības ministrijas speciālais <i>Bulletin officiel</i> Nr. 10 par to Francijā nesen imigrējušo personu izglītošanu, kuru dzimtā valoda nav franču valoda.
IE	1998. gadā Dublīnas Univeristātes Trīsienības koledžas Valodu un komunikāciju studiju centra paspārnē tika izveidota <i>Integrate Ireland Language and Training</i> (ILT) - Valodas apguves atbalsta nodaļa bēgļiem. Izglītības un zinātnes ministra 2000. gada 24.janvāra lēmums par angliiski nerunājošu skolēnu izglītošanu pamatizglītības pirmā posma skolās.
IT	Prezidenta 1999. gada 31.augusta dekrēts Nr. 394 (45.pants, reģistrācija skolā) nosaka kārtību skolēnu-imigrantu integrēšanai Itālijas izglītības sistēmā, kā arī tās piemērošanas reglamentējošos pamatprincipus un noteikumus.
CY	2002. gada 28.augusta lēmumā 56.335 teikts, ka atbalsta apmācība jānodrošina katrā skolā, kurā mācās skolēni, kuru dzimtā valoda nav grieķu valoda. 2003. gada 27.augusta lēmums 58.424 nosaka, ka bezmaksas grieķu valodas apmācība jānodrošina visiem skolēniem, kuru dzimtā valoda nav grieķu valoda. Šādas apmācības sniegšana jāorganizē oficiālā skolas mācību nodarbību laikā vai pēcpusdienā.
LV	Izglītības likumā (1998. gads) un Vispārējās izglītības likumā (1999. gads) ietvertas etnisko minoritāšu izglītošanu reglamentējošas normas.
LT	2003. gada jūnijā pieņemtā grozītā Lietuvas Republikas Izglītības likumā ievērojama uzmanība veltīta bērnu-imigrantu izglītošanai.
LU	1997. gadā Izglītības ministrija izveidoja Bērnu-imigrantu izglītības departamentu, kura kompetencē ir vairākumskolu sniegto atbalsta pasākumu koordinēšana bērniem, kuriem ir cita dzimtā valoda. Šis politikas piemērošanas vadlīnijas izklāstītais Izglītības ministrijas 1998. gadā publicētais dokumentā " <i>Pour une école d'intégration: constants-questions-perspectives</i> " ("Ceļā uz integrāciju skolā: fakti, problēmas un perspektīvas"). Šis dokuments kalpoja par Deputātu kameras 2000. gada novembra politiskās diskusijas pamatu, kuras laikā tika pieņemts 24 punktu priekšlikums (Integrācijai skolās veltītās 2000. gada 29.novembra Deputātu kameras diskusijas laikā pieņemtais priekšlikums). Šajā priekšlikumā formulētos mērķus un veicamos pasākumus konsekventi īsteno Izglītības ministrija.
HU	Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem.
MT	Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem.

NL	<p>Vietējais Pedagoģiskās korekcijas izglītības likums (Wet GOA, 1998), saskaņā ar kuru valdība ir decentralizējusi izglītības sniegšanu problemātiskajiem skolēniem, nododot to vietējo varas iestāžu kompetencē. Vietējām pašvaldībām, kurās dzīvo noteikts skaits problemātisku bērnu, tiek piešķirti īpaši, šiem bērniem sniegtās izglītības uzlabošanai paredzēti līdzekļi.</p> <p>Saskaņā ar 2003. gada 17. jūnija Dekrētu "Par nepilsoņu izglītošanu", vietējās pašvaldības, izpildot noteiktus nosacījumus, ir tiesīgas pieprasīt valdības subsīdijas piešķiršanu patvēruma meklētāju bērnu izglītošanas organizēšanai.</p>
AT	<p>Vācu valodas kā otrās valodas izglītības programma pamatizglītības pirmā posma skolēniem ir spēkā kopš 1992./1993. mācību gada (BGBl. 528/1992). Vācu valodas kā otrās valodas izglītības programma vispārējās pamatizglītības otrā posma un vidējās izglītības jomā tika pārskatīta 2000. gadā (BGBl. II Nr. 133/2000). Tā ir identiska akadēmiskās pamatizglītības otrā posma un vidējās izglītības pirmās pakāpes izglītības programmai (BGBl. II Nr. 133/2000).</p>
PL	<p>2000. gada 21. decembra likums, ar kuru tika veikti grozījumi Izglītības sistēmas likumā.</p> <p>Valsts Izglītības un sporta lietu ministra 2001. gada 4. oktobrī izdotie noteikumi par personu, kuām nav Polijas pilsonības, uzņemšanu publiskajās pirmsskolas izglītības iestādēs, skolās, skolotāju apmācības iestādēs un nodaļās.</p>
PT	<p>1997. gada 20. augusta Padomes rīkojums 219/97, kurā formulēta iepriekš apgūtās izglītības atbilstības atzīšanas kārtība, atvieglo tūlītēju skolēnu-imigrantu integrāciju skolu sistēmā, pieļaujot nosacītu (pagaidu) uzņemšanu, tādējādi nodrošinot šiem skolēniem iespēju nekavējoties uzsākt mācības skolā.</p> <p>Skolām jānosaka, jāpieņem un jāīsteno īpaši izglītības programmas dažādošanas pasākumi (2001. gada 18. janvāra Padomes rīkojums 6/ME/2001).</p>
SI	<p>Pamatskolu likumā (1996. gads) teikts, ka imigrantu bērniem var mācīt slovēņu valodu.</p> <p>Saskaņā ar Rīkojumu par štata vietu izveidi reglamentējošajām normām, standartiem un elementiem, kas kalpo par pamatu deviņgadīgās pamatskolas programmas organizēšanai un finansēšanai no valsts budžeta līdzekļiem (Oficiālais vēstnesis, Nr. 27/1999), skolām, kuās mācās skolēni-imigranti, jāvēršas Izglītības ministrijā, kas katrā individuālā gadījumā apstiprina noteiktu skolēnu individuālā vai grupas atbalsta sniegšanai paredzēto stundu skaitu.</p>
SK	<p>Imigrantu integrēšanas un izglītošanas koncepcija noteikta Slovērijas Republikas valdības rezolūcijā Nr. 105/1996 "Ārzemnieku integrēšana sabiedrībā: kompleksa problēmas risinājums".</p> <p>Kodeksa Likums Nr. 408/2002, ar kuru veikti grozījumi Civildienesta kodeksa Likumā Nr. 313/2001. Tajā iekļauta nodaļa par ārzemnieku bērnu izglītošanu.</p>
FI	<p>Saskaņā ar Pamatizglītības likumu (628/1998) vietējās pašvaldības un citas institūcijas, kam ir tiesības sniegt izglītību, ir pilnvarotas sniegt sagatavošanās izglītību pamatizglītības jomā. Divvalodu izglītības sniegšanu un somu (vai zviedru) valodas kā otrās valodas mācīšanu reglamentējošie nosacījumi iekļauti tajā pašā likumā.</p>
SE	<p>Šo atbalsta pasākumu sniegšana atrunāta visu veidu un visu līmeņu skolu darbību reglamentējošajos tiesiskajos aktos.</p>
UK	<p>Anglijā, Velsā un Skotijā 2000. gada Likums "Par rasu attiecībām" (ar grozījumiem) uzliek publiskajām iestādēm (tai skaitā - izglītības pārvaldes iestādēm) vispārēju pienākumu izskaust to pārzinā esošajās skolās pretlikumīgas rasu diskriminācijas izpausmes, kā arī veicināt rasu vienlīdzību un labas to savstarpējās attiecības. Lai nodrošinātu šī vispārējā pienākuma izpildi, izstrādāta virkne apakšuzdevumu, tai skaitā - prasība visam skolām izstrādāt rasu vienlīdzības politiku, izvērtēt noteikto politiku ietekmi uz dažādu rasu grupu personālu, skolēniem un vecākiem, kā arī skolēnu sekmju līmeni, un veikt minēto politiku ietekmes monitoringu. Ziemeļīrijā šo jomu reglamentē 1997. gada Ziemeļīrijas rīkojums "Par rasu attiecībām" un 1998. gada Likuma par Ziemeļīrijas 75. nodaļa.</p> <p>1999. gadā Anglijā un Velsā Iekšlietu ministrijas iepriekš piešķirto tā saucamo "11. nodaļas finansējumu", kas bija paredzēts atbalsta sniegšanai noteiktām imigrantu kategorijām valodas apguvē, aizstāja "The Ethnic Minority Achievement Grant" (EMAG) ("Etnisko minoritāšu izglītības dotācija").</p> <p>2003. gada aprīlī, lai nodrošinātu vietējām varas iestādēm un skolām plašākas iespējas apmierināt patvēruma meklētāju un citu iedzīvotāju grupu primārās vajadzības izglītības jomā, apvienojot un papildinot esošās subsīdijas, Anglijā tika izveidota "Vulnerable Children Grant" ("Subsīdija neaizsargāto bērnu kategoriju izglītošanas vajadzībām").</p> <p>Skotijas valsts pārvalde 2002. gada janvārī uzsāka projekta "Welcoming Newcomers" ("Jaunienācēju uzņemšana") īstenošanu, kura mērķis ir atbalstīt skolu vēlmi dalīties pieredzē par jautājumiem, kas saistīti ar patvēruma meklētāju un bēgļu integrēšanu un iespējām novērst tādās problēmas kā iebiedēšana un vajāšana rasistisku iemeslu dēļ.</p>
IS	<p>Saskaņā ar Ministrijas noteikumiem Nr. 391/1991, visiem imigrantiem ir tiesības uz divām, īpaši viņiem paredzētām, islandiešu valodas apmācības stundām nedēļā. Pamatizglītības pirmā posma /pamatizglītības otrā posma skolās šī iespēja pieejama arī visiem skolēniem-imigrantiem vecumā no 6 līdz 16 gadiem. Kopš 1999. gada Valsts Izglītības programmas īstenošanas vadlīnijās iekļauti arī īpaši islandiešu valodas apmācības sniegšanu reglamentējoši nosacījumi tiem bērniem, kuru dzimtā valoda nav islandiešu valoda.</p>
LI	(:)
NO	<p>Norvēģijas Izglītības likums, 2.-8. §, <i>friskoleloven</i> 3.-5. § (izmaiņas veiktas 2004. gada jūnijā).</p>
BG	<p>Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem.</p>
RO	<p>Izglītības un pētnieciskā darba ministra rīkojums 4638/2001 "Par bērnu-imigrantu izglītošanas metodisko normu apstiprināšanu un attiecīga kvalificēta pedagoģiskā personāla nodrošināšanu".</p> <p>Valdības rīkojums 44/2004 "Par to ārzemnieku sociālo integrāciju, kam Rumānija piešķirusi jebkāda veida aizsardzību".</p>

Avots: Eurydice.

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

2.3.attēls: Par skolēniem-imigrantiem paredzētā atbalsta īstenošanu atbildīgā personāla apmācība. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004. mācību gads

	Par atbalsta sniegšanu atbildīgā persona (izņemot klases audzinātāju)	Speciāla sākotnējā profesionālā apmācība	Speciāla obligātā profesionālā pilnveide
BE fr	Palīgskolotājs (gan vairākumklasēs, gan pārejas klasēs).	Nav paredzēta.	Visiem skolotājiem, kuri strādā vai vēlas strādāt pārejas klasēs.
BE de	Palīgskolotājs (gan vairākumklasēs, gan pārejas klasēs).	Nav paredzēta.	Visiem skolotājiem, kuri strādā ar nesenu pārejas vai vairākumklasēs iekļautiem skolēniem-imigrantiem.
BE nl	Palīgskolotājs (gan vairākumklasēs, gan pārejas klasēs).	Nav paredzēta.	
CZ	Metodiķis/skolotāja asistents palīdz skolotājam darbā ar klasi, kurā mācās daudz skolēnu, kam ir mazāk labvēlīgi izcelsmes un dzīves apstākļi. Šim skolotājam jābūt vecākam par 18 gadiem un sekmīgi apguvušam vismaz pamatizglītību. Apmācība ietver 40 novērošanas mācību stundas un 80 akreditēta metodiķa pamatkursa stundas.	Nav paredzēta.	Nav paredzēta.
DK	Palīgskolotājs.	Nav paredzēta.	Nav paredzēta.
DE	Kvalificēts skolotājs (valodas apguves veicināšanas grupās bērnu dārzā). Valodas skolotājs (īpašās klasēs/kursos).	Skolotāja kvalifikācija vācu valodas un/vai vācu valodas kā svešvalodas mācīšanā.	Nav paredzēta.
EE	Īpaši apmācīts skolotājs (vairākumklasēs un valsts uzņemšanas klasēs).	Īpaša apmācība skolotājiem, kuri pasniedz igauņu valodu kā otro valodu, iekļauta gan skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības, gan profesionālās pilnveides apmācības programmās.	
EL	Klases audzinātājs, kuram ir papildu kvalifikācija, vai valsts nodarbināts skolotājs-viena priekšmeta speciālists (vairākumklasēs, ārpusklases sagatavošanas kursos un īpašās apmācības grupās).	Liela uzmanība tiek pievērsta skolēnu-imigrantu dzimtās valodas zināšanām un izcelsmes valsts kultūras pārzināšanai.	Visiem skolotājiem.
ES	Palīgskolotājs, izglītības programmas apguves palīgskolotājs (abi minētie skolotāji strādā pastāvīgi darbojošās ārpusklases vai pārejas posma klasēs).	Nav paredzēta, taču darbam pedagoģiskās korekcijas nodarbību grupās (kuras pārsvarā sastāv no imigrantiem), skolotāji apgūst speciālu sākotnējo profesionālo apmācību.	Visiem skolotājiem.
FR	Skolotājs, kurš apguvis franču valodas kā otrās valodas mācīšanu (ievadklasēs un uzņemšanas klasēs, kas paredzētas skolu iepriekš neapmeklējušiem skolēniem).	Nav paredzēta, tomēr bieži vien, nolīgto darbā, priekšroka tiek dota skolotājiem, kuri sākotnējo profesionālo apmācību ieguvuši franču valodas kā svešvalodas mācīšanā.	Apmācība franču valodas kā svešvalodas mācīšanā.
IE	Valodas apguves palīgskolotājs (vaiāku klasēs un tādas sistēmas ietvaros, kas paredz skolēnu-imigrantu apmācību nošķirti no pārējās klases).	Organizācija <i>Integrated Ireland Language and Training</i> izveidota 1998. gadā galvenokārt profesionālās pilnveides vajadzībām, tomēr, saņemot attiecīgās institūcijas lūgumu, tā iesaistās arī atsevišķu skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības kursu organizēšanā.	
IT	Tikai klases audzinātājs.	Nav paredzēta.	
CY	Bilingvāls skolotājs (dažās skolās). Klases audzinātājs, kurš strādā saīsinātu darba laiku. Bilingvāli skolēni-Kipras pilsoņi. Tikai klases audzinātājs.	Nav paredzēta.	Visiem skolotājiem.

2.3.attēls: Par skolēniem-imigrantiem paredzētā atbalsta īstenošanu atbildīgā personāla apmācība. Pirmsskolas un pilnlaika obligātā izglītība, 2003./2004. mācību gads

	Par atbalsta sniegšanu atbildīgā persona (izņemot klases audzinātāju)	Speciāla sākotnējā profesionālā apmācība	Speciāla obligātā profesionālā pilnveide
LV	Palīgskolotājs. Imigrantu izcelsmes skolotājs.	Pēc izvēles.	Īpaša skolotāju apmācība latviešu valodas kā otrās valodas mācīšanā.
LT	Palīgskolotājs (kas stādā ciešā sadarbībā ar klases audzinātāju klasēs, kurās mācās skolēni-imigranti, kas nesaprot apmācības valodu).	Kopš 2003. gada - īpaši kursi skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides ietvaros.	
LU	Tikai klases audzinātājs.	Nav paredzēta, taču skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un pastāvīgās profesionālās pilnveides ietvaros pēc izvēles iespējams apgūt kursus darbam klasēs, kurās mācās jauktas skolēnu grupas, Luksemburgā nesen imigrējušu skolēnu uzņemšanā, komunikācijas veidošanā ar skolēnu vecākiem, diferencētu mācību metožu piemērošanā utt.	
HU	Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem.		
MT	Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem.		
NL	Palīgskolotājs.	Īpaši kursi skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides ietvaros.	
AT	Palīgskolotājs. Imigrantu izcelsmes skolotājs.	Pēc izvēles.	Pēc izvēles.
PL	Īpašu profesionālās pilnveides mācību kursu apguvuši skolotāji. Tos ieceļ skolas direktors, un vairumā gadījumu tie ir poļu valodas skolotāji.	Nav paredzēta.	Īpaša apmācība poļu valodas kā otrās valodas mācīšanā.
PT	Tikai klases audzinātājs.	Nav paredzēta.	Maģistra grāds un īpaša apmācība valodu skolotājiem portugāļu valodas kā otrās valodas un svešvalodas mācīšanā.
SI	Īpaši apmācīts skolotājs papildu un vairākumklasēs (ja vairākumklasē ir vaiņāk par trim skolēniem-imigrantiem).	Vienas (vai vairāku) imigrantu dzimtās(-o) valodas(-u) pārzināšana.	Semināru organizēšana (pirms skolēnu-imigrantu uzņemšanas) par dažādiem konkrēto imigrantu kultūras aspektiem.
SK	Īpaši apmācīts skolotājs (patvēruma meklētāju centros un sākumskolu "nulles" klasēs).	Sākotnējā apmācība pedagoģiskā darba teorijā un praksē, psiholoģijā vai sociālajā darbā.	Īpaša valodas apmācība.
FI	Palīgskolotāju tīkls bērnu-imigrantu izglītošanas jautājumu risināšanai.	Īpašas apmācību programmas skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides ietvaros.	
SE	Palīgskolotājs.	Šie skolotāji mācījušies zviedru valodu kā otro valodu vai kā skolēnu dzimto valodu.	Nav paredzēta, taču papildu apmācību skolotājiem zviedru valodas kā otrās valodas mācīšanā vai apmācību darbā ar bilingvāliem skolēniem piedāvā vairākas Zviedrijas universitātes.
UK-ENG/ WLS/NIR	Īpaši apmācīts skolotājs papildu un vairākumklasēs (ja vairākumklasē ir vaiņāk par trim skolēniem-imigrantiem).	Nav paredzēta.	Semināru organizēšana (pirms skolēnu-imigrantu uzņemšanas) par dažādiem konkrēto imigrantu kultūras aspektiem.
UK-SCT	Bilingvāls palīgpersonāls.	Nav paredzēta.	Nav paredzēta.
IS	Vairākās Reikjavikas skolās stādājošs skolotājs.	Nav paredzēta.	
LI	(:)		

Bērnu-imigrantu integrācija Eiropas skolās

	Par atbalsta sniegšanu atbildīgā persona (izņemot klases audzinātāju)	Speciāla sākotnējā profesionālā apmācība	Speciāla obligātā profesionālā pilnveide
NO	<p>Vairumā gadījumu šis jautājums ir ar klasi stādājošā skolotāja kompetencē.</p> <p>Pirmskolas līmenis: pēc katras vietējās pašvaldības ieskatiem var tikt piesaistīti bilingvāli asistenti, pedagoģiskais personāls vai citi speciālisti.</p>	<p>Skolotāju pamatzglītības uzdevums ir nodrošināt skolotāja kompetenci darbā ar bērniem-imigrantiem. Skolotājiem ir iespēja specializēties šajā jomā papildus, apgūstot dažāda ilguma izglītības programmas. Dzimtās valodas skolotājiem noteiktas īpašas prasības un izglītības iegūšanas veidi.</p> <p>Pirmskolas līmenis: bilingvālajiem asistentiem nav paredzēta obligāta apmācība. Apmācības kursus ir tiesīga organizēt gan vietējā pašvaldība, gan universitātes un valsts universitāšu koledžas.</p>	Nav paredzēta, izņemot dzimtās valodas skolotāju apmācību.
BG	Nav paredzēta īpaša atbalsta sniegšana bērniem-imigrantiem .		
RO	Valodas skolotājs	Īpaša apmācība skolotāju sākotnējās profesionālās apmācības un profesionālās pilnveides ietvaros.	

2.NODAĻA: DEMOGRĀFISKĀS TENDENCES

2.1.ATTĒLS:	GADA LAIKĀ IMIGRĒJUŠO PERSONU SKAITS (%) ATTIECĪBĀ PRET KOPĒJO IEDZĪVOTĀJU SKAITU, 1985. - 2001.GADS	19
2.2.A ATTĒLS:	ĀRZEMNIEKU, KAS IR VIENAS NO EU-15 DALĪBVALSTĪM PILSOŅI, ĪPATSVARŠ UN ĀRZEMNIEKU, KAS IERADUŠIES NO ĀRPUS EU-15 ESOŠĀM VALSTĪM, ĪPATSVARŠ DAŽĀDU VALSTU KOPĒJĀ IEDZĪVOTĀJU SKAITĀ, 2002. GADA 1.JANVĀRIS	21
2.2.B ATTĒLS:	ĀRZEMNIEKU-ĀRPUS EU-15 ESOŠU VALSTU PILSOŅU ĪPATSVARŠ DAŽĀDU VALSTU KOPĒJĀ IEDZĪVOTĀJU SKAITĀ ATKARĪBĀ NO TO IZCELSMES KONTINENTA 2002. GADA 1.JANVĀRIS	22
2.3.ATTĒLS:	DAŽĀDĀS VALSTĪS SAŅEMTO PATVĒRUMA MEKLĒTĀJU PIETEIKUMU SKAITS LAIKA POSMĀ NO 1997. LĪDZ 2002. GADAM	23
2.4.ATTĒLS:	IESNIEGTO PATVĒRUMA MEKLĒTĀJU PIETEIKUMU SKAITS UZ 1000 VALSTS IEDZĪVOTĀJIEM (PATVĒRUMA PIEPRAŠĪJUMU ĪPATSVARŠ), 2002. GADS	24
2.5.ATTĒLS:	PAR 15 GADIEM JAUNĀKU ĀRZEMNIEKU ĪPATSVARŠ KOPĒJĀ PAR 15 GADIEM JAUNĀKO IEDZĪVOTĀJU SKAITĀ, 2001. GADA 1. JANVĀRIS	25
2.6.ATTĒLS:	15 GADU VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU (KURU VECĀKI DZIMUŠI ĀRVALSTĪS) ĪPATSVARŠ UN 15 GADU VECU SKOLĒNU-ATTIECĪGĀS VALSTS VIETĒJO IEDZĪVOTĀJU (KURU VIENS VAI ABI VECĀKI DZIMUŠI ATTIECĪGAJĀ VALSTĪ) ĪPATSVARŠ KOPĒJĀ VALSTS 15 GADU VECU SKOLĒNU SKAITĀ, 2000. GADS	26
2.7.ATTĒLS:	SAISTĪBA STARP SKOLU ATRAŠANĀS VIETU UN 15 GADUS VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU UN SKOLĒNU-VIETĒJO IEDZĪVOTĀJU ĪPATSVARU TAJĀS, 2000. GADS	28
2.8.ATTĒLS:	VISU 15 GADU VECU SKOLĒNU ĪPATSVARŠ, KURI APMEKLĒ SKOLAS, KURĀS 10% VAI 40% 15 GADU VECU SKOLĒNU IR IMIGRANTI, 2000.GADS	29
2.9.ATTĒLS:	15 GADU VECU SKOLĒNU-IMIGRANTU ĪPATSVARŠ (KURU VECĀKI DZIMUŠI ĀRVALSTĪS) UN TĀS PAŠAS VECUMA GRUPAS SKOLĒNU ĪPATSVARŠ, KURI ĢIMENĒ RUNĀ NO APMĀCĪBAS VALODAS ATŠĶIRĪGĀ VALODĀ, KAS NAV VIENA NO VALSTS OFICIĀLAJĀM VAI VIETĒJĀM VALODĀM, 2000. GADS	30

4.NODAĻA: BĒRNU-IMIGRANTU INTEGRĀCIJA SKOLĀS

4.1.ATTĒLS:	GALVENIE IMIGRANTIEM PAREDZĒTO INFORMATĪVO UN IEVIRZES PASĀKUMU VEIDI. PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS	37
4.2.ATTĒLS:	IEPRIEKŠ IEGŪTO ZINĀŠANU LĪMEŅA VĒRTĒŠANAS VEIDI. PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS	41
4.3.ATTĒLS:	UZŅĒMĒJVALSTU IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀS PAREDZĒTIE BĒRNU-IMIGRANTU ATBALSTA PASĀKUMI. PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS	42
4.4.ATTĒLS:	BĒRNIEM-IMIGRANTIEM PIEEJAMIE ATBALSTA VEIDI PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTAJĀ IZGLĪTĪBĀ	46
4.5.ATTĒLS:	GADI, KUROŠ TĪKA PIEŅEMTAS PAŠLAIK SPĒKĀ ESOŠĀS BĒRNIEM-IMIGRANTIEM PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀS IZGLĪTĪBAS JOMĀS SNIEDZAMO ATBALSTU REGLAMENTĒJOŠĀS LIKUMDOŠANAS NORMAS, 2003./2004. MĀCĪBU GADS	48

5.NODAĻA: IMIGRANTU KULTŪRAS ATZĪŠANA VAIRĀKUMSKOLĀS

- 5.1.ATTĒLS: UZŅĒMĒJVALSTU SNIEGTAIS ATBALSTS IMIGRANTU DZIMTĀS VALODAS APGŪŠANĀ, 53
2003./2004. MĀCĪBU GADS
- 5.2.ATTĒLS: OFICIĀLĀ VAI TRADICIONĀLI PIENĒMTĀ PRAKSE PAR SKOLAS IKDIENAS DARBA KĀRTĪBAS 56
PIELĀGOŠANU SKOLĒNU-IMIGRANTU VAJADŽĪBĀM, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

6.NODAĻA: STARPKULTŪRU PIEEJAS IZMANTOŠANA SKOLĀS

- 6.1.ATTĒLS: IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS UN OFICIĀLAJOS IZGLĪTĪBAS JOMU REGLAMENTĒJOŠAJOS 58
DOKUMENTOS NOTEIKTIE STARPKULTŪRU PIEEJAS MĒRĶI. PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA
OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS
- 6.2.ATTĒLS: STARPKULTŪRU PIEEJAS ATSPoguĻojums IZGLĪTĪBAS PROGRAMMĀS VAI OFICIĀLAJOS 60
VALSTS VAI AUGSTĀKAJĀ ADMINISTRATĪVAJĀ LĪMENĪ PIENĒMTAJOS OFICIĀLA RAKSTURA
DOKUMENTOS. PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS
- 6.3.ATTĒLS: STARPKULTŪRU IZGLĪTĪBAS IEMAŅAS, KURAS VALSTS VAI AUGSTĀKAJĀ LĪMENĪ NOTEIKTAS 63
IEKĻAUŠANAI PIRMSSKOLAS UN PILNLAIKA OBLIGĀTĀS IZGLĪTĪBAS SKOLOTĀJU SĀKOTNĒJĀS
PROFESIONĀLĀS APMĀCĪBAS PROGRAMMĀS, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

SECINĀJUMI

- 1.ATTĒLS: VALODAS APGUVEI PAREDZĒTAIS ATBALSTS BĒRNIEM-IMIGRANTIEM. PIRMSSKOLAS UN 69
PILNLAIKA OBLIGĀTĀ IZGLĪTĪBA, 2003./2004. MĀCĪBU GADS

NORMATĪVIE AKTI

Council Directive 77/486/EEC of 25 July 1977 on the education of the children of migrant workers. *Official Journal of the European Communities*, n° L199, 06-08-77, 32.-33. lpp.

Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. *Official Journal of the European Communities*, n° L180, 19-07-00, 22.-26. lpp.

Pieejama internetā: <<http://europa.eu.int/infonet/library/m/200043ce/en.htm>>

Council Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers. *Official Journal of the European Union*, n° L31, 06-02-03, 18.-25. lpp.

Pieejama internetā:

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_031/l_03120030206en00180025.pdf>

Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. *Official Journal of the European Union*, n° L16, 23-01-04, 44.-53. lpp.

Pieejama internetā:

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2004/l_016/l_01620040123en00440053.pdf>

Council of Europe. European Convention on the legal status of migrant workers. Strasbourg, 24. XI. 1977. *European Treaty Series* n° 93.

Pieejama internetā: <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/093.doc>>

Council of Europe. Parliamentary Assembly. Recommendation 1093 (1989) on the education of migrants' children.

Pieejama internetā: <<http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta89/erec1093.htm>>

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. Pieņemta ar Ģenerālās Asamblejas 1990. gada 18. decembra rezolūciju 45/158.

Pieejama internetā: <<http://www.ohchr.org/english/law/cmw.htm>>

Par vispārīgiem jautājumiem

Council of Europe. Foreigners' integration and participation in European cities. Proceedings. Stuttgart (Germany), 15 and 16 September 2003. *Studies and texts n° 90*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 125. lpp.

Council of Europe; Bourquin, J-F. *Violence, conflict and intercultural dialogue*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 85. lpp.

European Commission. Eurostat. European social statistics. Migration. (*Collection: Detailed tables theme 3: Population and social conditions*). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 73. lpp.

European Commission. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on immigration, integration and employment, COM(2003)336 final. Brussels: European Commission, 2003. 58. lpp.

Pieejama internetā: <http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0336en01.pdf>

European Commission. Directorate-General for Research. Information and Communication Unit. *Migration and Social Integration of Migrants*. Valorisation of research on migration and immigration funded under 4th and 5th European Framework Programmes of Research. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 78. lpp.

Pieejama internetā:

<http://europa.eu.int/comm/employment_social/socio_economic_research/docs/migration_report_en.pdf>

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions; Krieger H. *Migration trends in an enlarged Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 94. lpp.

Pieejama internetā: <<http://www.eurofound.eu.int/publications/files/EF03109EN.pdf>>

Flux migratoires, immigration, altérité. Débats politiques et réponses européennes. Dossier. *La revue internationale et stratégique*, n° 50. Paris: Presses universitaires de France, 2003. 207. lpp.

Gohard-Radenkovic, D.; Mujawamariya, D; Perez, S. Intégration des "minorités" et nouveaux espaces interculturels. *Collection transversale. Langues, sociétés, cultures et apprentissages*. Brussels: Peter Lang, 2003. 294. lpp.

International Labour Office (ILO). *Migration Survey 2003: Country summaries 2004*. Geneva: ILO, 2004. 435. lpp.

International Organization for Migration (IOM). World Migration 2003. Managing Migration. Challenges and Responses for People on the Move. *Volume 2 - IOM World Migration Report Series*. Geneva: IOM, 2003. 396. lpp.

OECD. *Trends in International Migration: SOPEMI*. Paris: OECD, 2003. 338. lpp.

University Research Institute of Urban Environment and Human Resources (UEHR); Mediterranean Migration Observatory; Baldwin-Edwards M. Immigration and the Welfare State: a European Challenge to American Mythology. *UEHR Working Paper. (MMO) Series. MMO Working Paper No. 4*. Athens: Panteion University, 2002. 23. lpp.

Pieejama internetā: <http://www.mmo.gr/pdf/publications/mmo_working_papers/MMO_WP4.pdf>

Withol de Weden, C. L'Europe des migrations. *Le point sur... l'intégralité et la citoyenneté*. Paris: La Documentation française, 2002. 87. lpp.

Par izglītības sistēmām

Censis - Fondazione Centro Studi Investimenti Sociali. *Child Immigration Project*. Project financed within the TSER Programme. Brussels: DG Research, 2001. 125. lpp.

Pieejama internetā: <http://improving-ser.sti.jrc.it/default/page.gx?_app.page=entity.html&_app.action=entity&_entity.object=TSER----000000000000A8E&_entity.name=Report.doc>

Consortium of Institutions for Development and Research in Education in Europe (CIDREE). *A Europe of differences. Educational responses for interculturalism*. Enschede: CIDREE, 2002. 285. lpp.

Council of Europe; Leclercq, J-M. *Facets of interculturality in education. Project on 'Responses to violence in everyday life in a democratic society'*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 82. lpp.

Council of Europe; Byram, M. et al. *Intercultural Competence*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 146. lpp.

Council of Europe. European Centre for Modern Languages; Huber-Kriegler, M. et al. *Mirrors and windows. An intercultural communication textbook*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. 106. lpp.

INRP. Dynamiques multiculturelles et politiques scolaires en Europe. *Revue française de pédagogie*, n° 144, 2003. Paris: INRP, 2003. 153. lpp.

Labour Demand, Education, and the Dynamics of Social Exclusion. Final Report. Project financed within the TSER Programme. Brussels: DG Research, 2001. 46. lpp.

Pieejama internetā: <<http://www.pjb.co.uk/npl/bp38.htm>>

Leeman, Y.; Ledoux, G. Preparing teachers for intercultural education. *Teaching Education*, Vol. 14, n° 3, 2003, 281.-283. lpp.

OECD. *Equity in Education: Students with Disabilities, Learning Difficulties and Disadvantages*. Paris: OECD, 2004. 168. lpp.

UNESCO Institute of Education (UIE). *Migrant education*. A series of 29 booklets documenting workshops held at the Fifth International Conference on Adult Education. Hamburg: Unesco Institute of Education, 1999. 13. lpp.

Pieejama internetā: <<http://www.unesco.org/education/ui/confintea/pdf/8b.pdf>>

University of Joensuu. Karelian Institute. *Immigration as a Challenge for Settlement Policies and Education:*

Evaluation Studies for Cross-Cultural Teacher Training (ECT). TSER programmas ietvaros finansets projekts. Joensuu: University of Joensuu, 2003.

INTERNETA MĀJAS LAPU ADRESES

Council of Europe. Directorate General Education, Culture and Heritage, Youth and Sport

<http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/>

European Commission. Directorate General Justice and Home Affairs

<http://www.europa.eu.int/pol/justice/index_en.htm>

International Labour Office (ILO)

<<http://www.ilo.org/>>

International Organization for Migrations (IOM)

<<http://www.iom.int/>>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Centre for Educational Research and Innovation (CERI)

<http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37455_1_1_1_1_37455,00.html>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

<http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15006&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

I. EURYDICE TĪKLS

A. EURYDICE EIROPAS NODAĻA

Avenue Louise 240
B-1050 Brussels
(<http://www.eurydice.org>)

Rīkotājredaktore

Arlette Delhaxhe

Autori

Misia Coghlan, Isabelle De Coster, María Luisa García Mínguez,
Arnaud Desurmont, Mette Eng

Izdevuma angļu valodā redaktors

Brian Frost-Smith

Datorgrafikas izstrāde

Patrice Brel

Maketa izstrāde

Patrice Brel, Fabian Colard

Koordinatori

Gisèle De Lel

Sekretāre

Helga Stammherr

Literatūras un dokumentu izpēte

Colette Vanandruel

B. EURYDICE NACIONĀLĀS NODAĻAS

BĀLGARIJA

Eurydice Unit
Equivalence and Information Centre
International Relations Department
Ministry of Education and Science
2A, Knjaz Dondukov Bld
1000 Sofia
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs

BELGIQUE / BELGIË

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Leopold II, 44 Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs
Vlaamse Eurydice-Eenheid
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs
Afdeling Beleidscoördinatie
Hendrik Consciencegebouw 5 C 11
Koning Albert II laan 15
1210 Brussel
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Hilde Coucke (Politikas koordinēšanas nodaļa)
Agentur Eurydice
Agentur für Europäische Bildungsprogramme Ministerium der
Deutschsprachigen Gemeinschaft
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Leonhard Schiffers

ČESKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č. 1
110 06 Praha 06
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs un ministrijas amatpersonas

DANMARK

Eurydice's Informationskontor i Danmark
Institutionsstyrelsen
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs

DEUTSCHLAND

Eurydice
EU-Bureau of the Federal Ministry of Education and Research
Königswinterer Strasse 522-524
53227 Bonn
Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Lennéstrasse 6
53113 Bonn
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Brigitte Lohmar

EESTI

Eurydice Unit
Estonian Ministry of Education and Research
Tallinn Office
11 Tõnismägi St.
15192 Tallinn
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Maie Soll (konsultants)

ELLÁDA

Eurydice Unit
Ministry of National Education and Religious Affairs
Direction CEE / Section C
Mitropoleos 15
10185 Athens
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Antigoni Faragoulitaki, Anastasia Liapi,
Athanasios Gotovos (ārējais eksperts)

ESPAÑA

Unidad Española de Eurydice
CIDE Centro de Investigación y Documentación Educativa
(MECD)
c/General Oraj 55
28006 Madrid
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Spānijas nodaļas un autonomo apgabalu kopdarbs

FRANCE

Unité d'Eurydice
Ministère de la Jeunesse, de l'Éducation nationale et de la
Recherche
Direction des affaires internationales et de la coopération
Centre de ressources pour l'information internationale et
l'accueil des personnalités étrangères
Rue de Grenelle 110
75357 Paris
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Michel Favier

IRELAND

Eurydice Unit
 Department of Education and Science
 International Section
 Marlborough Street
 Dublin 1
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 nodaļas kolektīvs

ÍSLAND

Eurydice Unit
 Ministry of Education, Science and Culture
 Division of Evaluation and Supervision
 Sölvholsgata 4
 150 Reykjavík
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Nína Magnúsdóttir, Reikjavikas obligātā līmeņa *Austurbæjarskóli*
 skolotāja, un Íslandes Eurydice nodaļa

ITALIA

Unità di Eurydice
 Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca c/o
 INDIRE
 Via Buonarroti 10
 50122 Firenze
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 nodaļas kolektīvs

KYPROS

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Culture
 Kimonos and Thoukydidou
 1434 Nicosia
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Christos Theofilides (Izglītības dienesta komitejas direktors)

LATVIJA

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Science
 Department of European Integration and Coordination of
 International Assistance Programmes
 Valnu 2
 1050 Rīga
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Zane Birzniece, Viktors Kravčenko, Sigita Žideļūna (Vispārējās
 izglītības departaments, Izglītības un zinātnes ministrija)

LIECHTENSTEIN

Eurydice-Informationsstelle
 Schulamt
 Austrasse 79
 9490 Vaduz
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 nodaļas kolektīvs

LIETUVA

Eurydice'nius
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Virginija Stumbriene (skolotāja, Lietuvas Studiju departaments,
 Viļņas Universitāte); Danute Kolesnikova (vecākā ierēdne,
 Pamatizglītības otrā posma un vidējās izglītības nodaļa,
 Vispārējās izglītības departaments, Izglītības un zinātnes
 ministrija)

LUXEMBOURG

Unité d'Eurydice
 Ministère de la Culture, de l'Enseignement supérieur et de la
 Recherche (CEDIES)
 Route d'Esch 211
 1471 Luxembourg
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Christiane Tonnar (Izglītības ministrija) un Eurydice nodaļa

MAGYARORSZÁG

Eurydice Unit
 Ministry of Education
 Szalay u. 10-14
 1054 Budapest
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 András Forgács, Katalin Zoltán

MALTA

Education Officer (Statistics)
 Eurydice Unit
 Department of Planning and Development
 Education Division
 Floriana CMR 02
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Raymond Camilleri

NEDERLAND

Eurydice Nederland
 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Directie Internationaal Beleid
 IPC 2300 / Kamer 10.086
 Postbus 16375
 2500 BJ Den Haag
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 Kees Broekhof, Jo Kloprogge, Chiara Wooning (koordinators)

NORGE

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Research
 Department for Policy Analysis and International Affairs
 Akersgaten 44
 0032 Oslo
 Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
 nodaļas kolektīvs

ÖSTERREICH

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur Abt. I/6b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Mag. Elfie Fleck (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur)

POLSKA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Socrates Agency
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā: Magdalena Gorowska-Fells sadarbībā ar Valsts Izglītības un sporta ministriju

PORTUGAL

Unidade de Eurydice
Ministério da Educação
Gabinete de Informação e Avaliação do Sistema Educativo (GIASE)
Av. 24 de Julho 134
1399-054 Lisboa
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Luísa Maia, Gonçalo Becerra da Costa,
Isabel Almeida

ROMÂNIA

Eurydice Unit
Socrates National Agency
1 Schitu Magureanu 2nd Floor
70626 Bucharest
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā: Tinca Modrescu,
Alexandru Modrescu

SLOVENIJA

Eurydice Programme Supervisory Body
Ministry of Education, Science and Sport
Office for School Education of the Republic of Slovenia
Trubarjeva 5
1000 Ljubljana
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Socrates National Agency
Staré grunty 52
842 44 Bratislava
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Marta Ivanova (Eurydice nodaļa) sadarbībā ar ekspertu Jozef Maslen (Bratislavas *Comenius* Universitātes Izglītības fakultātes Sociālā darba departaments)

SUOMI / FINLAND

Eurydice Finland
National Board of Education
Hakaniemenkatu 2
00530 Helsinki
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs

SVERIGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Science
Drottninggatan 16
10333 Stockholm
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Bodil Bergman, Kerstin Lundman un Mai Beijer, Zviedrijas Nacionālā skolu darba pilnveides aģentūra

UNITED KINGDOM

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire SL1 2DQ
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
nodaļas kolektīvs
Eurydice Unit, Scotland
The Scottish Executive Education Department (SEED)
International Relations Unit
Information, Analysis & Communication Division
Area 1-B South / Mailpoint 25
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Nodaļas ieguldījums šī pētījuma tapšanā:
Jeff Maguire un ministrijas amatpersonas

Eurydice - Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkls

Eurydice ir institūciju tīkls, kas izveidots uzticamas un viegli salīdzināmas, ar izglītības sistēmām saistītas informācijas ievākšanai, tās monitoringam, apstrādei un izplatīšanai visā Eiropā. Tīkla darbības uzmanības centrā galvenokārt ir Eiropas izglītības sistēmu struktūra un organizācija visos līmeņos. **Eurydice** publikācijas nosacīti var iedalīt valstu izglītības sistēmu aprakstos, konkrētiem tematiem veltītos salīdzinošos pētījumos, rādītājos un statistikā.

Eurydice galvenā mērķauditorija ir izglītības politikas izstrādē iesaistītie cilvēki, kas darbojas valsts līmenī un Eiropas Savienības institūcijās, kā arī reģionālajā un vietējā līmenī, taču ar **Eurydice** publikācijām var iepazīties jebkurš interesents, un tās pieejamas gan drukātā veidā, gan internetā.

Eiropas Kopiena **Eurydice** tīklu izveidoja 1980. gadā. Tagad tas sastāv no Eiropas nodaļas, kuru Briselē izveidoja Eiropas Komisija, un nacionālajām nodaļām. Nacionālās nodaļas veidoja izglītības ministrijas visās tajās valstīs, kuras darbojas *Socrates* - ES izglītības rīcībasprogrammas - ietvaros. Kopš 1995. gada **Eurydice** ir neatņemama šīs programmas sastāvdaļa. Tīkla darbība veicina sadarbību starp Eiropas valstīm izglītības jomā, organizējot informācijas apmaiņu par dažādu valstu izglītības sistēmām un izglītības politiku, kā arī sagatavojot pētījumus par problēmām, kas kopīgas dažādām izglītības sistēmām.

Eurydice ir dinamiskas darbības tīkls, un katras valsts nacionālā nodaļa dod savu ieguldījumu tā darbībā. Eiropas nodaļa koordinē tīkla darbību, sagatavo un izplata lielāko daļu publikāciju, kā arī izstrādā un aktualizē **Eurydice** datu bāzes un galveno mājas lapu. Nacionālās nodaļas iesniedz tīkla darbībai nepieciešamos datus un piedalās to apstrādē, kā arī nodrošina, lai sagatavotā informācija nokļūtu pie attiecīgo valstu mērķauditorijas. Vairumā valstu nacionālās nodaļas darbojas izglītības ministriju ietvaros. Dažās valstīs tās atrodas dokumentu bibliotēkās vai administratīvajās un pētniecības iestādēs.

Eurydice interneta mājas lapas adrese: <http://www.eurydice.org>